

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL'İN MENSUR ŞİİRLER

MEZARDAN SESLER ADLI ESERİNİN

METİNDİLBİLİMSEL YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra Sibel KAHRAMAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sebahat ARMAĞAN

TOKAT-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Sebahat ARMAĞAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Halid Ziya Uşaklıgil’in Mensur Şiirler-Mezardan Sesler Adlı Eserinin Metindilbilimsel Yapısı” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

24/ 04 /2023

Esra Sibel KAHRAMAN

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana anne şefkatiyle yaklaşan, yol gösteren ve önerileriyle beni yönlendiren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sebahat Armağan’a, tez çalışmamda her zaman destek olan sevgili arkadaşlarıma ve beni yetiştiren, hayatımın her anında yanımda olan değerli aileme en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Dil, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliktir. Sadece bir iletişim aracı değildir. Düşünceyi, medeniyeti ve kültürü oluşturmada büyük role sahiptir. Geçmişten günümüze kadar araştırmacılar dil üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar öncelikle dilbilim başlığı altında yapılmış daha sonra dilbilim alt başlıklara ayrılmıştır. Alt başlıklardan biri de metindilbilimdir. Metindilbilimde dilsel olguları metin haline getiren ölçütleri bulmanın yanında metinler ve gönderme yaptıkları olgular ile ilişkileri de ele alınır.

İncelenen metin Halid Ziya Uşaklıgil'in "Mensur Şiirler- Mezardan Sesler" adlı eseridir. Bu eser beş bölümde incelenmiştir.

Birinci bölümde Halid Ziya'nın hayatı, sanatı ve eserlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde dilbilim ve metindilbilim kavramları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde gönderimsel bağdaşıklık görünümüleri kapsamlı bir şekilde verilmiştir. Dördüncü bölümde tutarlılık görünümüleri ele alınmıştır. Özelleştirme, neden-sonuç, karşılaştırma, zaman bağlantısı incelenmiştir. Beşinci bölümde ise metnin tonları açıklanmış ve eserde hâkim olan tonlar açıklanmıştır.

Mensur Şiirler Mezardan Sesler adlı eser incelenirken Doğan Günay'ın "Metin Bilgisi" adlı eserinde yer alan değerlendirme ölçütleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halid Ziya Uşaklıgil, Mensur Şiirler-Mezardan Sesler, Dil, Dilbilim, Metindilbilim.

ABSTRACT

Language is the most important feature that distinguishes man from other living beings. It is not just a communication tool. It has a great role in forming thought, civilization and culture. From the past to the present, researchers have conducted studies on language. These studies were carried out primarily under the title of linguistics, then they were divided into linguistics subheadings. One of the subheadings is textlinguistics. In addition to finding the criteria that turn linguistic facts into texts in textlinguistics, texts and their relationships with the facts they refer to are also considered.

The text studied is Halid Ziya Uşaklıgil's work "Mensur Poems- Voices from the Grave". This work is examined in five sections.

In the first part, the life, art and works of Halid Ziya are mentioned. In the second part, the concepts of linguistics and texturology are focused on. In the third part, the views of the referential compatibility are given in a comprehensive way. In the fourth section, consistency views are discussed. Customization, cause-effect, comparison, time connection are examined. In the fifth section, the tones of the text are explained and the dominant tones in the work are explained.

While examining the work Mensur Poems Voices from the Grave, the evaluation criteria included in Doğan Günay's work "Metin Bilgisi" were used.

Keywords: Halid Ziya Uşaklıgil, Mensur Poems-Voices From The Grave, Language, Linguistics, Textual Science.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa.
ETİK SÖZLEŞME	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	3
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	3
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	3
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	3
I. BÖLÜM.....	4
1.1. HALİD ZİYA UŞAKLIGİL’İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	4
1.1.1. Halid Ziya Uşaklıgil’in Hayatı	4
1.1.2. Halid Ziya Uşaklıgil’in Sanatı Ve Eserleri.....	7
1.2. MENSUR ŞİİRLER - MEZARDAN SESLER.....	7
II. BÖLÜM.....	10
2.1. DİLBİLİM VE METİNDİLBİLİM	10
2.1.1. Dil	10
2.1.2. Dilbilim.....	12
2.1.3. Metin.....	13
2.1.4. Metindilbilim	14
III. BÖLÜM	18
3.1. GÖNDERİMSEL BAĞDAŞIKLIK GÖRÜNÜMLERİ	18
3.1.1. Öncül/Bağımsız Gönderim Öğeleri	18

3.1.1.1. Kişi Adılları.....	18
3.1.1.2. Gösterme Adılları.....	22
3.1.1.3. Dönüştürülük Adılları.....	27
3.1.1.4. Gösterme Sıfatları	29
3.1.2. Ardıl/Bağımlı Gönderim Ögeleri.....	43
3.1.2.1. İyelik Ekleri.....	43
3.1.2.2. Belirtme Durumu Ekleri.....	49
3.1.2.3. İlgi Ekleri	50
3.1.2.4. Kişi Ekleri	56
3.1.3. Metinlerde Biçimsel-Sözlüksel Bağdaşıklık Ögeleri.....	59
3.1.3.1. Bağlaçlı Bağdaşıklık	59
3.1.3.1.1. Karşıtlık Bildiren Bağıntı Ögeleri	59
3.1.3.1.2. Amaç Bildiren Bağıntı Ögeleri.....	67
3.1.3.1.3. Sebep Bildiren Bağıntı Ögeleri	72
3.1.3.1.4. Sonuç Bildiren Bağıntı Ögeleri	80
3.1.3.1.5. Katkı/ Sürerlilik Bildiren Bağıntı Ögeleri	80
3.1.3.1.6. Zaman Bildiren Bağıntı Ögeleri	81
3.1.3.1.7. Karşılaştırma Bildiren Bağıntı Ögeleri.....	82
3.1.3.1.8. Birlik Bildiren Bağıntı Ögeleri.....	83
3.1.3.1.9. Almaşım (Art Arda Gelme)Bildiren Bağıntı Ögeleri.....	84
3.1.3.2. Değiştirim Ögeleri.....	84
3.1.3.2.1. Öyle Sözcüğü ile Yapılan Değiştirim.....	85
3.1.3.2.2. Böyle Sözcüğü ile Yapılan Değiştirim	85
3.1.3.3. Sözcük İlişkileri ve Sözcüksel Bağdaşıklık Görünümleri.....	86
3.1.3.3.1. Aynı Sözcükle Yapılan Tekrarlar.....	86
3.1.3.3.2. Eş-Yakın Anlamalı Sözcükle Yapılan Tekrarlar.....	88

3.1.3.3.3. Karşıt Anlamalı Sözcükle Yapılan Tekrarlar	89
3.1.3.3.4. Sözcük Öbekleriyle Yapılan Tekrarlar	90
3.1.3.3.5. Cümle Tekrarları	91
3.1.4. Eksiltili Yapılar	92
3.1.4.1. Özne Eksikliği	92
3.1.4.2. Yüklem Eksikliği	94
3.1.4.3. Nesne Eksikliği	95
3.1.4.4. Tamlayan ve Tamlanan Eksikliği	95
3.1.4.5. Tümleç Eksikliği	96
3.1.5. Zaman Ekleri	97
3.1.5.1. Basit Zaman Ekleri	97
3.1.5.2. Birleşik Zaman Ekleri	98
IV. BÖLÜM	100
4.1. METİNLERDE TUTARLILIK GÖRÜNÜMLERİ	100
4.1.1. Özelleştirme Bağlantısı	100
4.1.2. Neden Sonuç Bağlantısı	101
4.1.3. Karşılaştırma Bağlantısı	103
4.1.4. Zaman Bağlantısı	103
V. BÖLÜM	105
5.1. METNİN TONU	105
5.1.1. Öğretici	105
5.1.2. Esenlikli	106
5.1.3. İçsel	106
5.1.4. Dokunaklı	106
5.1.5. Dramatik	106
5.1.6. Ağlatısal	106

5.1.7. Destansı.....	106
5.1.8. Düşlemsel	107
5.1.9. Kalem Kavgasına Yatkın.....	107
5.1.10. Gülmece.....	107
5.2. METİN TONU TESPİTLERİ	107
5.2.1. İçsel.....	107
5.2.2. Dokunaklı	109
5.2.3. Dramatik	111
5.2.4. Esenlikli	113
SONUÇ	115
KAYNAKÇA.....	118

KISALTMALAR

Çev : Çeviren

S. : Sayı

s. : sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : ve benzeri

GİRİŞ

İnsanoğlunun varoluşundan itibaren hayati önem taşıyan en önemli olgulardan biri dildir. İnsanın anlama ve anlaşılma duyguları dil adı verilen olgunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Tarih boyunca dil, bir anlaşma aracı, insanların duygularını, düşüncelerini aktarmayı sağlayan bir vasıta olarak görülmüştür. Mehmet Kaplan, dilin önemini şu sözlerle anlatmıştır: “*Dil, insanın ve hayatın en canlı parçasıdır. Kelime ile hayat arasında çok ince damar ve sinir ağları ile örülü münasebetler vardır. Küçük ses organizmalarından ibaret olan dili, hayat kadar mühim yapan da budur*” (1998, s. 160). Ona göre, dil canlı bir varlıktır ve yaşam kadar değerlidir. Geçmişten günümüze kadar dil çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Araştırmacılar dile farklı anlamlar yükleyerek bu doğrultuda açıklamalar yapmışlardır. “*Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir*” (Aksan, 2020, s. 55). Dil, insanların birbirleriyle anlaşmasını sağlayan, seslerin birlikteliğinin anlamlı olmasına ve anlamlı seslerin dizimine dayanan doğal bir araçtır (Hengirmen, 2009, s. 117).

Dilin insan hayatı için bu kadar önemli olması müstakil bir bilim dalı hâlinde çalışmalar yapılmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda dilbilim çalışmaları başlamıştır. Dilbilim, dilin betimlemesini yapar. Bu betimlemenin gözleme dayandığı ve kurallara bağlı olmadığı görülmektedir (Kıran; Eziler Kıran, 2018, s. 49). Gramer Terimleri Sözlüğüne göre ise dilbilim şöyle tanımlanmıştır: “*Dilin genel ve özel niteliklerini ve dil olaylarını inceleyen; dillerin doğuşlarını, zaman içindeki gelişmelerini, yeryüzündeki yayılışlarını ve aralarındaki ilişkileri araştıran ve niteliği bakımından diğer birtakım bilim dalları ile de yakın ilişkileri bulunan bilim dalı*” (Korkmaz, 1992, s. 44). “*...Dilbilim sorunlarının çözümü için birçok dilbilim araştırmacısı çalışma yapmaktadır. Bu sorunların çözümü için daha önceleri dilbilim araştırmacılarının kullandıkları dilbilimsel yöntemlerin yeterli olmaması farklı birçok metodun, yöntemin ve usulün bulunmasını ve uygulanmasını zorunlu kılmıştır*” (Kara Kütükcü, 2022, s. 262). Dilbilimin kapsamının geniş olması dilbiliminin alt alanlarının oluşmasını sağlamıştır. Metindilbilim de bu alt alanlardan biridir. Metindilbiliminin fikri başlangıcı Aristo’yla ortaya çıkmaktadır. Aristo, Poetika’ında dili incelerken kelimelerden, cümlelerden değil

metinlerden hareket edilmesini uygun görmüştür. Bağdaşıklık ve bağlaşıklık kelimelerinden de ilk defa Aristo bahsetmiştir (Bayraktar, 2020, s. 138). Aristo'nun ardından metindilbilim üzerine düşünceler çoğalmış ve bu doğrultuda çalışmalar başlamıştır. “*Dilbilimin daha çok sözlü dile ve tümce düzeyine uyguladığı çözümleme yöntemlerinin yazılı dile, tümceötesi birimlere (daha çok yazınsal metinlere) uygulanması sonucu gelişen metindilbilim (metin bilgisi de denir) bir metnin bütünlüğünü, birliğini yaratan bağlantıları ve tutarlılıkları inceler*” (Rifat, 2020, s. 102). Metni oluşturan cümlelerde somut ve soyut yan vardır. Soyut yana “*derin yapı*”, somut yana “*yüzey yapı*” denilmektedir. Derin yapı, iletişimde etken olan, cümlelerin anlamsal yönünü oluşturan mantıksal yöndür. Yüzey yapı ise iletişim için yetersiz olan biçimsel yandır (Üstünova, 2002, s. 40). Metindilbilim işlevi metnin sınıflandırılmasını ve doğru analizin yapılmasını sağlamaktadır.

Metindilbilimin çalışma alanı olan edebiyat eserleri içerisinde anlamsal yönden kuvvetli eserlerin çalışılması daha çok tercih edilmektedir. Türk edebiyatının içsel duygularını derin bir şekilde işleyen, Halid Ziya Uşaklıgil edebiyatımızda romanlarıyla öne çıkan bir yazar olmasına karşın mensur şiir türünün en güçlü örneklerinden birini vermiş olmasıyla da tanınır. “*Vezinsiz ve kafiyesiz, nesir şeklinde şiir olarak tanımlayabileceğimiz mensur şiirler, bizde Tanzimat’tan sonra Fransız edebiyatından Şinasi’nin yaptığı şiir tercümelerinin tesiriyle başlar [...] Mensur şiirler şu dört konu etrafında toplanabilir: Hayattan nefret; aşk duygusu; evrenin, tabiatın güzelliği; kadınların problemleri ve insanî zaafı*” (Huyugüzel, 2004, s. 102-105).

Mezardan Sesler adındaki, birden çok mensureden oluşan mensur şiiri, Servet-i Fünun dönemindeki içe kapanış, hüznün, vehim, karamsarlık gibi ruh hallerini yansıtır. [...] Mensur şiirin kalan bölümleri, şairin bu mezardan duyduğu ve dünyada aslında bir yokluğun yani hiçliğin içinde tutunmaya çalışan; var ile yok, hep ile hiç arasında çırpınıp duran bireyin durumunu, birtakım sorularla, sorgulamalarla ortaya koymaktadır (Hisarcıklılar, 2010, s. 57).

Halid Ziya’nın Mensur Şiirler- Mezardan Sesler adlı eserindeki duygu yoğunluğu ve anlatım dilinin derinliği sebebiyle bu eser dilbilimin alt dallarından olan metindilbilim açısından incelenmiştir. İnceleme yapılırken Doğan Günay’ın metin çözümlemede bahsettiği üç yapı (küçük yapı, büyük yapı ve üstyapı) kullanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu Halid Ziya Uşaklıgil'in "*Mensur Şiirler-Mezardan Sesler*" adlı eserinin metindilbilim açısından incelenmesidir. Bu incelemede bağdaşıklık, bağdaşıklığın alt başlıkları, tutarlılık ve metnin tonu ele alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan Halid Ziya Uşaklıgil'in "*Mensur Şiirler-Mezardan Sesler*" adlı eserini metindilbilimsel açıdan çözümleyerek küçük ölçekli yapılarından hareketle büyük ölçekli yapılarına ulaşmaktır. Eserin bilinmeyen yönleri ortaya çıkarılarak dilbilim ve alt başlığı olan metindilbilim alanına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, veri toplama ve bu verileri yorumlama adımlarından oluşmaktadır. Bu alanda yazılmış kitaplardan, yüksek lisans tezlerinden, doktora tezlerinden, makalelerden ve bildirilerden yararlanılmıştır. Doğan Günay'ın Metin Bilgisi kitabı esas alınmıştır.

Bu araştırmada belgesel tarama metodu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirler-Mezardan Sesler adlı eserinde yer alan 47 şiir aracılığıyla elde edilmiştir. Veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş, ortaya çıkan bulgular sistematik olarak sıralanmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Eser "*Mensur Şiirler*" bölümündeki bir ön söz ile 47 şiirden ve "*Mezardan Sesler*" bölümlerinden oluşmaktadır. İnceleme yapılırken kitabın tamamı kullanılmıştır. Özgür Yayınları'nın Ocak 2017'de 2. baskı olarak çıkartmış olduğu baskısından temin edilmiştir.

I. BÖLÜM

1.1. HALİD ZİYA UŞAKLIGİL’İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1.1. Halid Ziya Uşaklıgil’in Hayatı

Halid Ziya Uşaklıgil’in doğum tarihi kaynaklarda farklı olarak ele alınmıştır. Hatıralarını anlattığı *Kırk Yıl* adlı eserinde, doğum tarihinin 1284 olduğunu belirtir (Uşaklıgil, 1969, s. 9). Hicri takvime göre bu tarih 1867 senesine denk gelmektedir. İstanbul’da doğan Halid Ziya’nın ailesi, aslen Uşaklıdır. Daha sonra İzmir’e yerleşen aile, burada Uşakîzâdeler olarak bilinir. Soyadı kanunundan önce aile ismini kullanan yazar, kanunla beraber ‘Uşaklıgil’ soyadını alır. Babası Hacı Halil Efendi ticaretle uğraşmaktadır. Ayrıca tasavvufa ilgisi olan Hacı Halil Efendi, Mevlana ve Hafız Şirazi’ye gönülden bağlıdır. Doğu medeniyetine bağlı olması onu Batı medeniyetinden de geri koymamıştır. Hayat tarzından ve kıyafetlerinden yeniliğe açık olduğu anlaşılmaktadır. Oğullarıyla birlikte sıkça tiyatrolara gitmesi de onun modern kişiliğinin bir göstergesidir (Çetişli, 2000, s. 13-14). Halid Ziya, çok değer verdiği annesi Behiye Hanım ile ilgili detaylı bilgi paylaşmamıştır. Çocukluğunun ilk dönemlerini Sepetçiler’deki bir evde, sonra babasının Saraçhanebaşı’nda yaptırdığı konakta geçirir. Akrabaların, dadıların ve lalaların olduğu kalabalık bir evde büyür. Bu döneme ait izler eserlerine yansımıştır (Huyugüzel, 2004, s. 13-14).

Altı yaşına geldiğinde Mercan Mahalle Mektebine başlar. Okulun oturdukları semte uzak olması ve yeni açılan evlerine yakın sıbyan mektebinin cazibesi sebepleriyle Halid Ziya bu okula geçer. Bir yıl bu okulda okuduktan sonra Fatih Askeri Rüştiyesi’ne girer. (Akalin, 1962, s. 3). Halid Ziya’nın okuma tutkusu ve edebiyat sevgisi bu dönemde başlar. Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Binbir Gece Masalları okuduğu ilk kitaplardandır. Babası ve misafirlerine gazeteler okur. Bu eserleri merak etmesinde, Güllü Agop’un Gedikpaşa Tiyatrosu’nda seyrettiği tiyatrolar da oldukça etkili olmuştur. Bu etkiyle Türkiye’de bulduğu tiyatro eserlerini okur. Namık Kemal’in *Zavallı Çocuk*’u ve Akif Bey’i, Recaizade Mahmut Ekrem’in *Vuslat*’ı ve Viktor Hugo’nun *Hermani*’si de okuduğu eserlerdendir (Çetişli, 2000, s. 17).

Abdülhamit'in tahta çıkışı ve 1876-1878 Rus Savaşı'nın başlamasıyla işleri bozulan Hacı Halil Efendi, İzmir'e döner. Halid Ziya rüştiyeye dedesinin yanında devam eder. Dedesinin misafirlerine romanlar okur. Fransızcasını geliştiren Halid Ziya, Mechitariste okuluna kaydolar ve İtalyanca da öğrenir (Önertoy, 1995, s. 1). Üç sene kadar bu okulda öğrenim görür. 1883 yılında okulu bitirir. Ekonomik sebepler nedeniyle çok iyi bir öğrenim fırsatı bulamasa da kendini geliştirmeyi sürdürür. (Çetişli, 2000, s. 21).

Mechitariste okulunda okurken yazı hayatı başlar. Şiire ilgi duyan, düz yazıyla da şiir yazılabileceğini düşünen Halid Ziya, Aşkımın Mezarı adında mensur bir şiir yazar. Muallim Naci'ye Tercüman-ı Hakikat'te yayınlaması için gönderir. Muallim Naci mensur şiiri tenkit ederek yayınlar. Bu tenkitler Halid Ziya'yı üzer. Şiiri bırakmasında Muallim Naci'nin ve sözlerine değer verdiği iki yakınının eleştirileri büyük rol oynar (Önertoy, 1995, s. 2). Halid Ziya'nın en büyük isteklerinden biri edebiyat dergisi çıkarmaktır. İzmir'in ilk edebiyat dergisi olan Nevruz'u, arkadaşları Bıçakçızâde Hakkı ve Tevfik Nevzat ile beraber çıkarırlar. Dergide, Hugo, Musset gibi yazarlardan şiir çevirileri, mensur şiirler, çeviri hikâyeler ve fennî yazılar vardır. 1 Mart-15 Ağustos 1884 tarihleri arasında on iki sayı olarak çıkar (Huyugüzel, 2004, s. 19).

Halid Ziya, İzmir'e döndükten sonra memuriyete başlar. İzmir Rüştiyesinde Fransızca öğretmenliği yapar. Ayrıca Osmanlı Bankası İzmir Şubesinde mütercim olarak çalışır. İzmir'de Tevfik Nevzat ile beraber, Hizmet gazetesini çıkarır. 13 Kasım 1886 yılında yayın hayatına başlayan gazete, Halid Ziya'nın kendini kanıtlaması için bir fırsattır (Çetişli, 2000, s. 24). Sefile adlı romanı ve mensur şiirler gazete yayımlanırlar. Mensur şiirler, Recaizade Mahmut Ekrem'in beğenisini kazanır. Bu durum Halid Ziya'yı daha çok yazmaya teşvik eder. Bu esnada annesi vefat eder. Halid Ziya bu acıyla Mezardan Sesler'i yazar. 1889 yılında Memnune Hanım ile evlenir (Önertoy, 1995, s. 3-4). Kızı doğduktan sonra Cihangir'deki bir eve yerleşirler. Daha sonra Nişantaşı'ndaki bir eve taşınırlar. Cihangir'deki evde Hüseyin Cahit ile tanışır. Nişantaşı'ndaki evde ise komşu olarak Ahmet Hikmet ve onun aracılığıyla Saffeti Ziya ile tanışır (Akalin, 1962, s. 11).

1896 senesinde, Tevfik Fikret Servet-i Fünun dergisinin başına geçer. Halid Ziya, Recaizade'nin daveti üzerine bu dergide yazmaya başlar. Dergide; Ahmet Hikmet, Cenap Şahabettin, Ali Ekrem, Ahmet Reşit, Süleyman Nesip, Hüseyin Suat, Hüseyin Siret, Saffeti Ziya, Mehmet Rauf, Süleyman Nazif ve Hüseyin Cahit gibi birçok isim bir araya gelir. Halid Ziya, Servet-i Fünun hareketinin önemli bir ismi olur. Dergide on dokuz hikâyesi ve sekiz edebi makalesi yayımlanır. Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar romanlarıyla büyük bir şöhrete sahip olur (Huyugüzel, 2004, s. 32). Dönemin gazetelerinden olan İkdam ve Sabah'ta da yazıları yayımlanmaya başlar. Hüseyin Cahit'in kaleme aldığı "Edebiyat ve Hukuk" yazısından dolayı Servet-i Fünun dergisi kapatılır. Bu olayın da etkisiyle Edebiyat-ı Cedide grubu dağılır. Halid Ziya bu dönemde, yayımlanan eserlerinin kitaplaştırılmasına yoğunlaşır. Ayrıca aile yaşantısında da sevindirici ve üzücü olaylar gelişir. İkinci evladı olan Sadun'un vefatından sonra kızları Hatice ve Güzin dünyaya gelir. Fakat bir süre sonra Güzin ve babası Hacı Halil Efendi vefat eder. 1902 yılında oğlu Halil Vedat doğar, 1904'te de ikinci oğlu olan Bülent dünyaya gelir. Aile, 1905'te Yeşilköy'deki köşke taşınır (Çetişli, 2000, s. 28-29).

Halid Ziya Uşaklıgil kişilik olarak kibar, kırılgan, olaylardan çok çabuk etkilenebilen bir yapıya sahiptir. Çocuklarına karşı anlayışlı ve eli açık bir babadır. Bakımlı olmayı sever, şık giyinir. Gürültüyü sevmez, çiçekleriyle vakit geçirmekten hoşlanır. Halid Ziya İtalyanca, Farsça, Almanca, Arapça dillerine hâkimdir. Okumayı çok sever. Okurken yorulunca, farklı bir kitaba geçerek dinlenen bir insandır (Akalin, 1962, s. 15).

1.1.2. Halid Ziya Uşaklıgil'in Sanatı Ve Eserleri

Halid Ziya, 1883 'ten 1943 yılına kadar süren uzun yazı hayatında düz yazının her alanında birçok eser vermiştir. Asıl başarısını gösterdiği roman ve hikâyelerinin yanında mensur şiir ve tiyatro alanlarında da önemli eserler vermiştir.

Ömer Faruk Huyugüzel, onun eserlerini beş grupta ele almıştır:

- 1- **Romanlar:** Halid Ziya'nın roman türünde sekiz tane eseri vardır. Bunlar yayımlanış sırasına göre şu şekildedir: Sefile, Nemide, Bir Ölünün Defteri, Ferdî ve Şürekâsı, Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar, Nesl-i Ahir.
- 2- **Büyük Hikâyeler:** Bir Muhtıranın Son Yaprakları, Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası, Deli, Bu muydu?, Heyhat, Bir Yazın Tarihi, Valide Mektupları.
- 3- **Küçük Hikâyeler:** Tuhfe-i Letaif, Nâkil, Küçük Fıkralar, Bir Yazın Tarihi, Solgun Demet, Bir Şiir-i Hayal, Sepette Bulunmuş, Beyaz Şemsiye-Elfin, İzdivac-ı Mütayemmin- Akşamcı, Mayıs Pazarı-Bir Deli, Bir Hikâye-i Sevdâ, Hepsinden Acı, Aşka Dair, Onu Beklerken, İhtiyar Dost, Kadın Pençesi, İzmir Hikâyeleri.
- 4- **Mensur Şiirler:** Mensur Şiirler- Mezardan Sesler
- 5- **Tiyatrolar:** Fûrûzan, Fare, Kâbus (2004, s. 47- 107).

1.2. MENSUR ŞİİRLER - MEZARDAN SESLER

Mensur şiirin sözlük anlamı; manzum olmayan, vezinsiz, kafiyesiz söz, düzyazı hâlindeki şiirdir. Terim anlamı ise; şahsi ve şairâne hislerin duyguların şiir kadar ahenkli ve sanatlı bir dille anlatıldığı vezinsiz, kafiyesiz, mısrasız, büyük bir duygu yoğunluğunun olduğu kısa nesirdir (Çetışli, 2000, s. 134).

Fransızca "Poem en prose" yani düz yazı tarzında şiir demek olan mensur şiir 19. yüzyılda Fransız edebiyatında ortaya çıkmıştır. Özellikle Baudelaire'in 1855 yılından

itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı “Paris Sıkıntısı” adlı eserinin bir bölümü olarak hazırladığı “Küçük Mensur Şiirler” ile Fransız edebiyatında yaygınlaşmıştır. Niyazi Akı, çevirilerin mensur şiirin oluşmasını sağlayan en önemli etken olduğunu söyler:

...Çünkü mensur şiirimizi hazırlayan etkenlerden biri manzum yazılardan düzyazıya yapılan çeviri ve yorumlar ise, öteki de, yabancı bir dilden dilimize yapılan şiir çevirileridir. Böyle çevirileri yaparken şiirin iç yapısını ve derinliğini önemser ve ona sığınırız. İşte bu dışı bırakarak içe yönelik mensur şiire doğru atılmış ilk adım olur (1970, s. 1).

Türk edebiyatında ise Tanzimat’ın ikinci nesli ile beraber başlamış fakat asıl gelişimi Servet-i Fünun Dönemi’nde olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, mensur şiir türünü Recaizade Mahmut Ekrem ile başlatmıştır. Recaizade’nin “*Her mevzun ve mukaffa lakırdı, şiir olmak lazım gelmez, her şiir mevzun ve mukaffa bulunmak lazım gelmediği gibi*” sözü mensur şiirin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (1301, s. 9). Recaizade’nin sözlerinden etkilenen Servet-i Fünûn gençleri mensur şiir yazmaya başlamışlardır. Mehmet Rauf da Servet-i Fünun edebiyatının nesir sahasında önde gelen isimlerindendir. Mensur şiir türünde kıymetli eserler vermiştir. Onun mensur şiirleri de en az Halid Ziya’nınkiler kadar beğenilmiştir. Mensur şiire adını vermek ise Halid Ziya Uşaklıgil tarafından gerçekleştirilmiştir (Çetişli, 2000, s. 135-136). Yazılarına “Mensur Şiirler” demesinin sebebi “onları doğuran düşüncelerin şairâne olması” ile açıklanmakta ve şiiri sadece vezin ve kafiyede arayanların edecekleri itirazlara kıymet vermediğini söylemektedir.

Mensur Şiirler adlı eserde bir ön söz ve yazılış sırasına göre dizilmiş 47 mensure bulunmaktadır. Bu şiirler ele aldığı konular, dil ve üslûp bakımından Servet-i Fünûn edebiyatının özelliklerini taşımaktadır. Servet-i Fünûncuların aşırı duygusallıkları, karamsarlıkları mensur şiirlerde de görülmektedir.

Mezardan Sesler bölümü ise yazarın annesinin ölümü sonrasında yazılan, kozmik unsurların ve mezarlık âlemi betimlemeleri eşliğinde ölüm duygusunun işlendiği bir bölümdür. Yağmurlu günler boyunca evde olmaktan sıkılan yazar rahatlamak için dışarı çıkar ve mezarlığa yönelir. Mezarlıkta derin düşüncelere dalar ve mezarlığın üzerine yığılır. Mezarlıktan yükselen sesleri dinler ve geceyi orada geçirir. Eser boyunca

mezardan meçhul bir ses yükselir. Bu olaylar kitabın edebî tür olarak mensur şiir kabul edilmesinde önemlidir (Andı, 1997, s. 15).

II. BÖLÜM

2.1. DİLBİLİM VE METİNDİLBİLİM

2.1.1. Dil

Dil, tarih boyunca farklı biçimlerde açıklanmıştır. Araştırmacılar ve yazarlar tarafından sıkça ele alınan bir olgu olmuştur. Türkçe Sözlük'te “*İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban*” olarak tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, 2019, s. 664).

Doğan Aksan “Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim” isimli eserinde dil için şunları söylemiştir:

Konuşmanın ve dilin şimdiye değin pek çok tanımı yapılmıştır. Ünlü Yunan düşünürü PLATON, Kratylos adlı yapıtında, dili ‘kendi özel düşüncelerini sesin yardımıyla, özne ve yüklem’ler aracılığıyla anlaşılabilir duruma getirmek’ biçiminde tanımlıyordu. Günümüze kadar düşünürler, dile, dilciler, toplumbilimciler dili kendi açılarından tanımlamışlardır. Bunlardan bazıları dili bir ‘açığa vurma’, bir ‘açıklama’ olarak görürler. Günümüzün ünlü dil bilginlerinden Andre MARTINET dili “insanın kendi bilgi ve deneylerini, bir anlamsal kapsamı ve bir ses karşılığı olan birlikler, moneme’lerle, her toplumda bir başka biçimde açıkladığı bir bildirişme aracı’ olarak tanımlamaktadır. ‘Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir (2020, s. 55).

Muharrem Ergin’e göre “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir” (2002, s. 3).

Berke Vardar ise dili şu şekilde tanımlamıştır: Dil, çok değişik görünümüne sunan, ancak bir soyutlama işlemiyle birbirinden ayrı olarak ele alınabilecek yönler içeren karmaşık bir bütündür. Kimi bakımlardan evrensel, kimi bakımlardan ise, belli koşullara bağlı özgül nitelikler taşıyan dil gerçekliği, görüş açılarına ve inceleme yöntemlerine göre değişik biçimlerde irdelenebilir (1982, s. 9).

Metin Günay, “Dil ve İletişim” adlı kitabında dil için şöyle söylemektedir:

Dil iletişim araçlarından bir tanesi, belki de en önemlisidir. Aynı duygu ya da düşüncüyü, beden diliyle, her türlü şekilde ya da renkle anlatmak olasıdır. Ama hiçbir dil kadar geniş olanak sunmaz. Çünkü konuşulan her dilin çok fazla sayıda sözcüğü var. Ama dilin sözcük kullanımından öteye anlam sağlayabilecek olanakları var (2004, s. 11).

Mehmet Hengirmen “Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü” adlı eserinde dil için şu ifadeler yer vermektedir: “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ve sese, seslerin birlikteliğine, bu birlikteliklerin anlamlı olmasına ve anlamlı ses birliklerinin dizimine dayalı doğal araç. Ferdinand de Saussure’ün yapısal dilbilim kuramında dilin, bireysel kullanımından özgür olan, soyutlamadaki biçimi” (2009, s. 117).

Nesrin Bayraktar dil ile ilgili şu bilgileri vermiştir: “Dil denince akla gelen diğer kavram ise herhangi bir toplumun, ulusun bireyleri arasında anlaşma sağlayan yerleşik dizge (sistem) olarak ortaya çıkan araçtır”(2017, s. 2). Bayraktar’a göre dil tanımları birbirinden farklıdır fakat temelde aşağıdaki öğeleri barındırır:

- “Dil, düşünceyle ilişkilidir.
- Dil, toplum ve kültürle ilişkilidir.
- Dil, anlaşma aracıdır.
- Dil, sembollerden oluşan bir dizgedir (sistem).
- Dil, yaşayan bir varlık olduğundan sürekli değişim içindedir” (2017, s. 2).

Dil Bilim Sözlüğü’nde ise dil şöyle açıklanmıştır:

Nedensiz simgelerden oluşan, bildirişimin gerçekleşmesini sağlayan dizge; çok boyutlu kavramlar bütünü. N Chomsky’e göre insana özgü bir yeti ve bir dizi kurallardan oluşan bir dizgedir. Toplumsal bir uzlaşmaya dayanan dil, bireysel özelliklere değin uzanan değişkelerden oluşur. (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2019).

Yukarıda verilen dil tanımlarına bakıldığında dilin insanlar arasında anlaşmayı sağlaması, toplum ve kültürle yakın ilişkide olması, canlı bir varlık olması üzerinde durulduğu görülmektedir. Yapılan tanımlar ne kadar farklı olsa da dil, araştırmacılar tarafından hemen hemen aynı şekilde tanımlanmıştır. Bu özellikleri ön plana çıkarılmıştır.

2.1.2. Dilbilim

Dilbilim, dili inceleyen, doğal dillerin işleyişlerini ve değişimlerini ele alan bir bilim dalıdır (Vardar, 1982, s. 10).

Aksan’a göre dilbilimin en kısa tanımı, dili inceleyen bilim, dilin bilimidir. “Dil nasıl, insanın fizik, düşünce ve ruh yapısıyla ve çeşitli eylemleriyle ilişkili ise, dilbilim de bütün bu eylemleri kendisine konu olarak alan öteki bilim dallarıyla sıkı sıkıya ilişkilidir” (2020, s. 14).

Zeynel Kıran ve Ayşe Eziler Kıran dilbilimi şöyle anlatmaktadır:

En genel tanımıyla dilbilim, dilyetisinin ve doğal dillerin bilimsel olarak incelenmesidir [...] Dilbilimin temel görevi dilin betimlemesini yapmaktır. Bu betimleme her türlü kuralcılıktan uzak, olguların salt gözlemine dayanır. Bu anlamda, dilbilim kesin (matematik) bir bilimdir: Bir nesnesi, bir alanı, bir de yöntemi vardır (2018, s. 48-49).

Nesrin Bayraktar “Dil Bilimi” adlı eserinde şu açıklamaları dile getirmektedir:

Dil böylesi mükemmel ve gizemli bir iletişim aracıyken bile çoğu zaman tam anlamıyla bir iletişim sağlamayabilir. Dil bilimi araştırmaları dilin iletişim kurmakta nasıl kullanılabildiğini ve dille ne kadar iletişim sağlanabildiğini bulmaya çalışır. Dil bilimi araştırmacılarının bir amacı da olanı betimlemektir. Güzel konuşma ve yazmayı öğretmek değildir. Dil bilimi ‘Dil nedir?’ , ‘Nasıl çalışır?’ sorularına yanıt arar [...] Dil insan ilişkilerinin ve yaşamın temelidir. Dil bilimi de dilin bu işlevlerinin önemini ve nasıl meydana geldiğini tespit etmeye çalışır (2020, s. 24).

Dilbilim, 20. yüzyılın başlarında Ferdinand de Saussure ile kendine bir ad kazanmıştır. Ferdinand de Saussure dilbilimin görevleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerle yer vermektedir:

- a) “Ulaşabildiği bütün dilleri betimlemek, bu dillerin tarihini incelemek, bir başka deyişle dil ailelerinin evrimini göstermek, her ailedeki ana dillerin ilk biçimlerini olanaklar çerçevesinde ortaya koymak;
- b) Bütün dillerde sürekli ve evrensel olarak kendini gösteren güçleri araştırmak, tarihin bütün özel olaylarını açıklayabilecek genel yasaları bulmak;
- c) Kendi sınırlarını çizmek ve kendi kendisini tanımlamaktır” (Vardar, 1916-1985).

Fransız dil bilimci Andre Martinet ise dilbilimi şöyle tanımlamaktadır: “*Dilbilim, insanın dilyetisini ele alan bilimsel incelemedir*” (Vardar, 1960-1998).

Kerim Demirci “*Türkoloji İçin Dilbilim*” adlı eserinde dilbilimin alt dallarını şu şekilde açıklamaktadır: “Sesbilgisi, Sesbilim, Parçalarıüstü ses bilgisi, Şekilbilgisi, Leksikoloji, Leksikografi, Etimoloji/ Kökenbilgisi, Halk etimolojisi, Sentaks/ Cümle bilgisi/ Sözdizimi, Anlambilim, Metinbilim, Pragmatik/ Edimbilim, Sözcelem, Söylem analizi, Çeviribilim, Toplumsal dilbilim, Antropolojik dilbilim, Tarihsel dilbilim, Lehçebilim, Psikolojik dilbilim, Davranışsal dilbilim, Uygulamalı dilbilim, Bilgisayarlı dilbilim, Derlem dilbilim” (2021, s. 60-61).

2.1.3. Metin

Metin, Latince textus (dokuma) >texere: dokumak) kelimelerinden gelmektedir. “Kumaş nasıl ipliklerden dokunarak bir bütün oluşturuyorsa, metin de kendisini oluşturan öğelerin birbirlerine aşama aşama eklemlenmesiyle, bir dokuma süreci sonunda ortaya çıkar” (Akbayır, 2010, s. 189). “Örgü ve değişkenleri (doku, dokuma, kumaş, iplik, uç örme, düğüm, ağ vs.) kimi zaman benzeşim ilişkisi kurmak ya da eğreti bir anlam yanında örgü, dokuma sözcüğüne simgesel anlamlar yüklenmiş, kimi metinlerde ise izlek olarak yer almış, söylensel bir değerle donatılmıştır” (Aktulum, 2004, s. 119). İpliklerin dokunmasıyla kumaş elde edildiği gibi sözcüklerin ve diğer unsurların eklenmesiyle de metin elde edilmektedir.

Belirli bir bildirişim bağlamında bir veya birden fazla kişi aracılığıyla sözlü ya da yazılı şekilde üretilen bir dil dizgesi bütünüdür (Günay, 2017, s. 47) . Metin kendiliğinden oluşan bir dizge değildir. Metnin oluşması için bazı ölçütlere uyması gerekmektedir. Dilbilim Sözlüğünde ise metinselliğin yedi kıstasından oluşan iletişimsel oluşum olarak açıklanmaktadır. Bu kıstaslar: bağdaşıklık, bağlaşıklık, amaçlılık, benimsenirlik, bilgisellik, durumsallık ve metindeşliktir. Metinler sözlü veya yazılı şekilde olabilir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2019).

İrem Onursal, metin kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirine bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturmasıyla meydana gelen, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı ya da sözlü bir dilsel üründür” (2003, s. 6).

Hülya Aşkın Balcı “*Metindilbilimin ABC’si*” adlı kitabında metin ile ilgili şu görüşleri dile getirmektedir: Metin kavramının farklı tanımları vardır. Fakat araştırmacılar tarafından kabul gören bir tanım yapmak gerekirse: “*Dilsel açıdan birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizisi ve bağdaşık, belli yapıya dil birimlerinden oluşan kurallı sözlü veya yazılı üretilen iletişim aracı*” tanımı metnin özelliklerini tamamen açıklayabilir (2018, s. 18).

Metin oluşturma aşamalarını Sıddık Akbayır aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

1. Amaç tespiti
2. Konuyu Seçme ve Sınırlandırma
3. İletiyi Belirleme
4. Düşünceleri Oluşturma, Düzenleme (Kurgu)
5. Söylem Tasarımı
6. Kavram Ağını Kurma
7. Dilsel Gösterenleri Seçme
8. Metin Düzeyinde Dilsel Kodlamaya Geçiş
9. Seslenme/ Yazma
10. Yazılanları Denetleme.

Metni oluşturmaya başlamadan önce amacın belirlenmesi gerekmektedir. “*Betimsel amaçlara yönelik metinlerde anlatım biçimlerinden açıklama- tartışma, düşünceyi geliştirme tekniklerinden örneklendirme, karşılaştırma, kanıtlama, tanık gösterme, tanımlama kullanılır*” (Akbayır, 2010, s. 192).

2.1.4. Metindilbilim

Metindilbilim, bir metni oluşturan bütün öğelerin belli yöntemlerle dilbilimsel çözümlemesini yapan dilbilim alanıdır. Metnin yapısını, işlevini ve metindeki öğeler arası ilişkileri incelemektedir. Metnin oluşturulmasından günümüze kadar olan bütün aşamalarını, metnin ilk nüshasının bulunması ve değiştirilmesinin sebeplerini ele almaktadır (Özer, Yapıcı ve Aktay, 2021, s. 57).

Metindilbilim Aristo'yla başlar. Aristo, eseri Poetika'da dili incelerken metinlerden hareket edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bağdaşıklık ve bağlaşıklıkla ilk bahseden kişi de yine Aristo'dur (Bayraktar, 2020, s. 138). 1960'lardan sonra dilbilimde kendisine yer bulan metindilbilimi (text linguistics) ve Harris'ten beri adı geçen söylem çözümlemesi alanları cümle dışına taşarak metinler, söylemler üzerinde durmaktadır (Aksan, 2020, s. 97). Metindilbilimin ortaya çıkma sürecinin uzun sürmesi, dilbilimin uzun yıllar dil tarihi veya dil sistemi üzerine çalışmalar yapmasıdır. Bu çalışmalar şöyle açıklanabilir:

a)Yapısalcılık: Ünlü dilbilimci Saussure'ün yaptığı çalışmalarla ortaya çıkan bu yöntem büyük yapıları ve sistemleri ele almaktadır.

b)Klasik Sözdizimi: Cümle çözümlemeleriyle başlamaktadır. Özne, nesne ve yüklem cümledeki yeri öne çıkmaktadır.

c) Üretici Dönüşümsel Dilbilgisi: 1950'lerin sonunda Chomsky'nin çalışmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Sözdizimiyle alakalı bir yöntemdir. Dilbilgisi, sözdizimi, sesbilim ve anlambilim kurallarından meydana gelmektedir (Aşkın Balcı, 2018, s. 28-29).

Yukarıdaki çalışmalar metindilbilimin zeminini oluşturmaktadır. Özellikle üretici dönüşümsel dilbilgisinde derin yapı ve yüzey yapı kavramlarından bahsedilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda metnin kurallarla oluştuğu fikri kabul edilmiştir. 1981 yılında Coseriu'nun "*metindilbilim (text linguistics)*" terimini kullanmasıyla "metin" kavramı, dilbilim çalışmalarının yeni bir dalı haline gelmiştir.

Doğan Günay metindilbilim kavramı için şunları söylemiştir: Metni dil açısından ele almak, metinde tutarlılığı ve anlamı incelemek, farklı metinler arasındaki benzerlikleri ve ayrımları gözetmek (2017, s. 55). "*Metinbilim, metnin örgütleniş biçimini, onun bünyesinde olan toplumsal, düşünsel, imgesel ve daha nice yapıların belirlenimlerini inceler*" (2017, s. 54).

Dil Bilim Sözlüğü'nde metindilbilim şu şekilde açıklanmaktadır: "*Metni oluşturan öğelerin ve metindeki dilsel düzenlerin çözümlenmesi ile ilgili dilbilim dalı.*"

Metindilbilim 1960’larda tümceden büyük metinlerin yapılarını açıklama amacıyla başlamış daha sonra hem sözlü hem yazılı metinleri işlev ve iletişim değeri açısından ele alan bir yönelime dönüşmüştür” (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011).

Berke Vardar, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğünde metindilbilim terimi yerine “betiksel dilbilim” terimini kullanmaktadır. Bu terimi şöyle açıklamaktadır: “Tanımlanabilir bir bildirişim işlevi yerine getiren dil birimleri olarak ele aldığı betikleri, yüzeysel yapıda yakınlık ve uyumluluk, derin yapıda dış dünya veya gönderge düzlemiyle ilişkileri bakımından tutarlılık vb. ilkeler uyarınca belirlemeye, bu alanda biçimsel bir tanımlamaya ulaşmaya çalışan inceleme türü” (2007, s. 39).

Metinlerin yapılarını, işlevlerini, kurgulanış biçimlerini, konusal gelişimlerini araştıran ve bu öğelerle metin türlerini saptamak isteyen metindilbilimin altı düzeyi olduğu düşünülmektedir:

1. Edimbilimsel düzey: Bu düzeyde metin ve metinden yararlananların ilişkileri açıklanır.
2. İzleksel düzey: Metindeki izleksel gelişimi sınırlamak gereklidir.
3. Anlamsal düzey: Metin ve metindeki sözcüklerin anlamları incelenir.
4. Sözdizimsel düzey: Sözdizimi ve tutarlılık, sözdizimi ve sözedimi ilişkilerinin çözümlendiği düzeydir.
5. Sözbilimsel düzey: Söz sanatlarının incelendiği düzeydir.
6. Düşünyapısal düzey: Metin çözümlemesinde düşünyapının da olması şarttır (Dilidüzgün, 2017, 15-16).

Doğan Günay, metin çözümlemeye üç yapıdan bahsetmektedir:

1. Küçük Yapı: Tümceler arası düzenleme ile ilgilidir. Bağıntı, tekrarlama, artgönderim, öngönderim, eksilteli yapılar, eylem zamanı, tümceler arası bağıntı öğeler, metnin belirticileri, çıkarsamalar gibi durumlar ele alınır.

2. Büyük Yapı: Paragraf, bölüm, fasikül, cilt gibi metnin temel bölümleri veya tutarlılık gibi metin için genel anlamsal yapının incelenmesi büyük yapıyla ilgilidir. Olay örgüsü, anlatı izlencesi, anlatıcı (bakış açısı, anlatıcı tipleri vb.), uzam ve zaman gibi metnin bütünü ele alınarak yapılacak her inceleme bu bağlamda düşünülmelidir.

3. Üstyapı: Metin türleri (öz yaşamsal öyküsel, gülünç, öğretici, dramatik, destansı, mektup, içsel, olağanüstü, hitabetle alakalı, polemik, romanesk ağılatısal türler) tonları (öğretici, esenlikli, içsel, dokunaklı, dramatik, ağılatısal, destansı, düşlemsel, kalem kavgasına yatkın ve değişik biçimleri ile gülünç metinler: absürd, gülmeceye dayalı ve tipleri anlatısal, betimleyici, kanıtlayıcı, söyleşimsel, açıklayıcı, buyurucu, önceden haber verici tipler) bir anlatıcı için belirtilen genel özellikler, mektup, deneme veya başka bir anlatımın genel özellikleri üstyapı çözümlemelerinde ortaya konulur. Yorumlama işi de üstyapı ile ilgilidir (2017, s. 71-72).

“Metindilbilimle ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların çoğu metnin dış yapısı ile ilgilidir. Metnin dış yapısı yanında metnin bütünlüğü düşünüldüğünde metnin iç yapısı yani anlamsal boyutu da önem kazanmaktadır. Çünkü metinlerde sözcükler ve sözcük öbekleri, bir kural doğrultusunda bir araya gelir” (Armağan, 2020, s. 70).

Metindilbilimde genel olarak edebî metinler incelenmektedir. Edebî metinler, o dönemde yaşayan insanların yaşamlarını ve meydana gelen olayları müellifin hayat görüşü ile aktarmaktadır (Özer ve diğerleri, 2021, s. 75). Metinler, kendiliğinden oluşmamaktadır. Belirli kurallarla biraraya gelirler. Metnin oluşması için bazı ölçütler gerekmektedir. Hülya Aşkın Balcı’ya göre metin oluşturmada yedi ölçüt vardır. Bu ölçütler; bağdaşıklık, tutarlılık, bilgisellik, durumsallık, metinlerarasılık, amaçlılık/niyetlilik, kabul edilebilirliktir. Bağdaşıklık bir metindeki dilbilgisel uyumu ve bütünlüğü ortaya çıkarmak için kullanılır. Tutarlılık için metindeki anlamsal ve mantıksal uyum önemlidir. Amaçlılık/niyetlilik metnin iletişimsel amaçlarına uygun olarak metin oluşturma çabasını açıklar. Kabul edilebilirlik iletişimsel amaçlara uygun şekilde bağdaşık, tutarlı kılınmış ve uygun bir durum bağlamında kullanılmış metinleri işaret eder. Durumsallık bir metnin iletişimsel amaçlarının durum bağlamında ortaya çıkması, bilgisellik ise metnin alıcısı için yeni bir bilgi taşımasıdır (2018, s. 51-52).

III. BÖLÜM

3.1. GÖNDERİMSEL BAĞDAŞIKLIK GÖRÜNÜMLERİ

Metin içinde bir şey önce verilip sonra aynı şeye gönderim yapılırsa buna artgönderim adı verilmektedir (Balcı, 2018, s. 65).

3.1.1. Öncül/Bağımsız Gönderim Öğeleri

Metinde gönderim ilişkisi kuran unsurlar kişi adıları, gösterme adıları, gösterme sıfatları, dönüşlülük adıları, iyelik ekleri, belirtme durumu eki ve kişi ekleridir (Dilidüzgün, 2017, s. 53).

3.1.1.1. Kişi Adıları

Varlıkları kişiler hâlinde ve temsil suretiyle karşılayan sözcüklerdir. Varlıklar üç kişi altında toplanır ve üç şahıs ortaya çıkarılırlar. Bunların birincisi konuşan, ikincisi dinleyen, üçüncüsü adı geçen olarak ifade edilmektedir (Ergin, 2002, s. 265). “*Konuşan, konuşulan, hitap edilen, gaip gibi varlıkları şahıslar hâlinde, temsili olarak karşılayan kelimelerdir*” (Kocasavaş, 2004, s. 31).

Haydar Ediskun adıları “*Cümlede gerektiğçe isimlerin yerini tutan, onlara elçilik eden kelimeler*” olarak tanımlamıştır. Kişi adılarını ise “*Söz söyleyen, dinleyen, kendisinden söz edilen kişi adlarının yerini tutan zamirlerdir*” diye açıklamıştır (2017, s. 156).

- **Ben (anlatıcı)** onları takdis ederim; çünkü hissiyâtımı, mütalââtımı nâtıktırlar (s. 26).
- Bunları beğenmemekle beraber perişan bir hâlde ötede beride bırakmak **bana (anlatıcı)** hoş görünmedi; bir nâm altında cem etmek istedim. Şu hareketim **benden (anlatıcı)** başka birisini daha memnun bırakırsa teşekkür ederim (s. 26).

- Sen **ben (anlatıcı)** mi idin?... (s. 28).
- **Bana (anlatıcı)** enfâs-ı ruh eden dudakların hayattan kaldı, tebessüm etmez oldu!... (s. 30).
- Beynimizde garip bir muvâsala var: **Ben (anlatıcı)** sana sirişk-i hûn-âlûdumu buhar suretinde arz ediyorum, sen de **bana (anlatıcı)** tebessümlerini ziyâ şeklinde îsal ediyorsun!... (s. 30).
- Tulû'un, hazîn bir gurûbun temâşâsı **beni (anlatıcı)** müteessir eder: Ağlarım! (s. 38).
- Bu sîne **benim (anlatıcı)** muhabbetime cilvegâh, bu kalp **benim (anlatıcı)** aşkıma câygâh idi (s. 46).
- Ey **hayâl-i hâzin!** Sen ben mi idin?... (s. 28).
- Âh! **Sevgilim!** Arzı setreden karlara rekabet edecek kadar beyaz olan omuzlarından setreni atıp da beyaz libasınla arz-ı endam ettiğin zaman **sen** de onlara benziyordun. Şu müşâbehet bize acı bir hakikati ihtar ediyordu. Âh! O gece! Bir dakikalık saadete ebedî bir felâket bıraktı! Bana enfâs-ı ruh eden dudakların hayattan kaldı, tebessüm etmez oldu!.. Lâkin emin ol **sevgilim**, **senin** tebessümlerini ecrâm-ı semâvîyede müşâhede ediyorum (s. 30).
- Evet, **Rabbim**, **senden** muhâlif-i hikmet bir şey sudûru mümkün olsa idi de buna müsaaden olsaydı... Onu öldürür, tekrar intihar ederdim!... (s. 44).
- Ey **levha-i ruh-bahşâ!** Sana meftûn oldum. Ey **hayâl-i kudsî!** Sana âşık oldum (s. 46).
- Çarpın! Ey **kalb-i ye's- bünyâd!** Tasvirinin karşısında çarpın! Çâk çâk ol! Vücudun bana bâr geliyor... **Sen** bir mezarsın! (s. 48).

- Ey **arzın semâvî meleği! Sen** onların cevaplarına mı meclûb oldun? (s. 50).
- **Zavallı çocuk!.. Sen** de beni mi seviyordun?... (s. 154).
- “**Zâir! Sen** hiçsin!...” (s. 178).
- Ey **fezânın muzlim bir köşesinde yuvarlanan şu çamur parçasının sefil, âciz mahlûku! Sen** kendini bir yaprağın ucundan damlayan bir katre şebnem içindeki mahlûktan daha büyük, daha muktedir mi buluyorsun?... (s. 180).
- **Âciz beşer! Seni** kim ikna ediyor ki iki yüz asır evvel bir ferdi mevcut olmayan insanların iki yüz asır sonra bir numunesi hayatta kalsın? (s. 192).
- **Zavallı insan!**
Sen bu medeniyeti gâye-i hayat, kendini ekmel-i mahlûkât mı zannediyorsun? **Senin** bütün muhtereât-ı bedîa-i fikriyen bir baziçe-i hiç-â-hiçtir. **Sen** değil kâinatın; üzerinde yaşadığın şu nokta-i arzın bir kademe-i terakkisinden ibaretsin (s. 218).
- Heyhât! Ey **seyyâr-ı zî-hayat eflâk! Heyhât! O** dakika, **senin** için mutlakü'l-vukû'dur. **Sen** parça parça olan bir girîve-i billûr gibi kırılacaksın. **Senden** kopup düşen harap parçalar zevebân etmiş schâb-pâreler gibi saçılacak (s. 220).
- İşte ey **mezarımın taşına dayanan insan! Sen** bu küllün bir cüz'üsün (s. 230).
- Diğer birisini görüyorum ki çalışmıyor. Gerdûne süvâr-ı azamet olarak mağrurâne geçiyor. Güzergâhında birçok başlar münkâdâne, mahkûmâne temâyül ediyor. Bu kim?.. **Bir zengin!.. Lâkin** niçin arabasının çirkâb-feşân olarak güzêrânını temâşâ eden şu sefil orada soğuktan titriyor, ihtimal ki açlıktan can çekişiyor? Ne için öteki servet-ü sâ mân içinde şâdân, beriki fakr ve mezellette giryân? Lâkin ne için **o** hazâin-i tabiatı gasp etmiş de beriki bir mahrumî-i tam içinde yaşamağa mahkûm edilmiş? (s. 128).

- **Güzel bir kadın** görülüyor ki herkes huzurunda zânû-be-zemîn-i perestîş oluyor. **Ondan** daha güzel bir kadın muhakkar, zelîl olarak insanların âlet-i huzûzu makamında istimâl ediliyor. Lâkin **o** kadın şâyân-ı ihtiram olmak, bu zavallı en ağır tahkirler altında yaşamak için ne yaptı? (s. 128).
- Biraz ötede, bir ağacın dibinde başka bir **insan** var, uyuyor. **Onu** öldürecek; kollarının arasında taşıdığı o taşla başını ezecek (s. 206).
- Kayık seyrini o rütbe tesri' etmiş idi ki **bizi (genç kız ve anlatıcı kişi)** öylece âğuş-ı şemse atmağa şitâb ediyor zannettim (s. 78).
- Ey **ye's-penâh gözler! Siz** nâzır olduğunuz manzaradan memnun değilsiniz! **Siz** ulvî âlemlere hasret-keşsiniz! (s. 28).
- Ey **garip bir kuvve-i câzibâne ile eşi'a-nisâr olan gözler!** Seyyâle-i hissiyatım ne için **size** doğru meyledip duruyor? (s. 32).
- Ey **ye's-âlûd kalpler! Ey medfen-i sürûr mezarlar! Sizin** tahayyülünüz beni girye-nâk ediyor. **Sizi** düşünüyorum. **Size** ağlıyorum (s. 48).
- Vücutları âlâm ve ekdâra karşı bir siper-i müdafaa idi, **çocuklarına** çılgıncasına meftûn idi.
Onlar kendisi için muhabbet-i mâziyesinin son yadigârları, yegâne hediyeleri, zalâm-ı mâziye istiğrak edip giden zaman-ı şebâbının pertev-nisâr handeleri, şafak-nümâ incilâları idi (s. 54).
- Semâsı ağaç yapraklarından müteşekkil olan çayın sâkitâne, hayâl-perverâne cereyânını seyre dalmıştın. Nazarın suların cereyânını takip ederek dalıp gitmişti. Ben de seni seyrediyordum. Şu anda seni **Yunan-ı atîk güzellerine** benzettim. Seni **onlar** kadar ruh-perver buluyordum (s. 60).

- Orada kendisini beş dakika sonra unutacaklarından emin olduğu **birkaç adam** var ki **onları** güldürmek için gülmeğe mecbur edilmiş (s. 122).

3.1.1.2. Gösterme Adılları

Varlıkları işaret ederek, göstererek karşılayan adıllardır: Bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar gibi. Bu ve bunlar en yakında, şu ve şunlar biraz daha uzakta, o ve onlar da uzakta olan varlıkları göstermek için kullanılır (Korkmaz, 2009, s. 420-421).

Gösterme adılları varlık, niteleme ya da belirtme adı değildirler. Sadece, varlıkların yerlerini gösterirler. Tekil olan gösterme adılları; bu, şu, o' dur. Çoğul olanlar ise bunlar, şunlar, onlar'dır (Ediskun, 2017, s. 161).

Mensur Şiirler-Mezardan Sesler adlı eserde de gösterme adıllarına sıkça yer verilmiştir. Gösterme adıllarıyla yapılan gönderimler aşağıdaki şekildedir:

- “**Mensur Şiirler**” hayâlhânemde açılmış birtakım nâzik, nârin fikirlerdir. **Onlar** bence pek kıymetdârdır. Çünkü giryelerimi, neşvelerimi musavvirdirler. Ben **onları** takdis ederim; çünkü hissiyâtımı, mütalââtımı nâtıktırlar (s. 26).
- **Bu makalelerin bazısı** yeni yazılmış şeyler değildir. İçlerinde on altı yaşımdan beri karalanmışları da vardır. Bir fikrin derece-i terakkisini göstereceği için **bunları** yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; binâenaleyh şu zamanıma en uzak olanlar mecmuanın evveline tesadüf edenlerdir. **Bunlardan** kızarmak lâzım geleydi, hiçbirini neşretmezdim. **Bunları** beğenmemekle beraber perişan bir hâlde ötede beride bırakmak bana hoş görünmedi; bir nâm altında cem etmek istedim (s. 26).
- **Maddeten çektiği zaruretlere mahvolmuş, ebeveyninin ettikleri fedâkârlıklar mükâfat-ı müstehakelerini bulmuş idi.**

Lâkin; genç, güzel, müstaid tabip **bunları** o kadar düşünmüyordu (s. 34).

- Gerçi **kavallarımız** yoktu; lâkin **onların** nagamât-ı âşıkânesini kalplerimiz sâkitâne icrâ ediyordu (s. 60).
- Genç kız **çayın kenarında çimenlerin üzerine** mühmelâne atılmış dalgın dalgın genç çobanın gündüz kulağına mırıldandığı sözleri düşünüyordu.
Sahra kızı hayâlâtına istiğrak için **bundan** güzel bir mevki, **bundan** lâtif bir gece bulamazdı (s. 66).
- Ben **bu gözyaşlarını** takdis ederim; zirâ **onlar** senin muhabbetinin bir tesîri olmak üzere husûle geliyor (s. 76).
- **Mezar** mehd-i ebediyet, atabe-i melekiyettir. **Orada**; eşia-nisâr-ı hayat olan gözler söner, darâbât-ı kalbiye sükût eder, hayat intihâ bulur; fakat mezar diğer bir hayatın mebd-i, diğer bir cihanın mukaddimesidir (s. 92).
- Elindeki kamçıyı hafif, serî hareketlerle kumlara çarpıyordun; gözlerin, **havaya kalkan tozları** derin derin temâşâ ile meşgul idi. **Onların** ziyâ-yı şemsle nûranî telâtumlar hâsıl ettiğini seyretmekten mahzûz görünüyordun (s. 112).
- **Gözlerinde** o kadar aşk-perdâz handeler görölüyor idi ki bahar en şâirâne ibtisâmlarını **onların** reng-i lâciverdine bahşetmiş zannolunurdu (s. 120).
- Ne için? Zira bir aile var ki **ekmek** istiyor. Lâkin bu **ekmek**... Tabiat **onu** bize medyûn değil mi?.. (s. 128).
- **Mezaristanın parmaklığı önünde** tevakkuf ettim, bir müddet gayr-ı müteharrik bu ölüler ikametgâhını seyre daldım; **orasını** o kadar gam-âgîn, o kadar dehşet-âver buldum ki içeri girmeğe cesaret edemedim (s. 174).
- **Bulunduğum yerde** tevakkuf ettim, **burada** benden başka bir zî-hayatın vücudu beni müteselli etti, cesaret etseydim lâkırdı söyleyecektim (s. 177).

- Hayâlinin sana açabileceği köşe-i semâ içinde bir sür'at-i harikulâde ile yuvarlanan buhar-ı âteşinden müteşekkil şu **kürre-i cevvelî** görüyor musun?
O, güneşin sîne-i ateş-nisârından kopmuş yahut bir seyyarenin nâ-kabil-i tâdât enkâzından tebâhhur etmiş azîm, mehîb bir kütle-i buhardır (s. 184).
- Bu **kütle-i buharı** tanıyor musun?
O, bugün üzerinde yaşadığın arzın hâl-i tufûliyetidir (s. 184).
- Menşûr-ı hayâlâtın arasından batî ayaklarıyla otları çiğneyerek ilerleyen **hayvanât-ı cesimeyi**, azîm kanatlarıyla tabakât-ı hevaiyeyi yararak bir sür'at-i berkîye ile geçip giden bu **mehîb kuşları**, bir cebel-i müteharrik gibi deryaların üzerinde yuvarlanan **balıkları** görüyor musun? O zaman arzın hâkimi **onlar** idi (s. 190).
- **Arzın** iki yüz bin asırlık hayat-ı mâziyesi senin on senelik ömrün mesâbesindedir. Daha ilerisi var. O el'an genç, dinç! (s. 192).
- O zaman ümitler, arzular, kederler, ıstırâblar bitmiştir. Altmış senelik hayatını dolduran vekâyî bir rüyada bırakılan hayâller kalbinden uçmuştur. O zaman bu **arz** üzerinde senden hiçbir şey kalmamıştır, o sana verdiği şeyleri tekrar almıştır. Sen **ona** tamamen bîgâne, onun için külliye meçhulsün (s. 194).
- Sen vücudunla mağrursun; o **vücut** bir aynanın üzerinde akseden suretten ibarettir. Ayna o suretin cilvegâh-ı'ikâsıdır, **onu** bir ziyâ resmetti, sen hiçsin! (s. 194).
- Fakat sen senden mürekkebe değilsin. **Vücudunun her cüzü** sana bîgânedir. Sen **onları** havalardan, sulardan, nebatlardan sana temas eden bütün eşyadan topladın (s. 196).
- Şahsiyetinin haricinde bir iktidar senin **kühüne vâkıf olamadığın ameliyâtı** vücuda getiriyor. Sen **onlardan** bîhabersin (s. 198).

- Sen bir **muammâsın, onu** halledemiyorsun (s. 198).
- **Sen bir şeysin ki sen değilsin, sen bir şahsiyete mâliksin ki memlûkûn değil, mâdûmiyet içinde bir mevcut, hîcî içinde bir hepsin.**

Bunu anlayamazsın, **bunu** düşünemezsin (s. 198).

- **Saât-ı hayat-ı arzın bir saniyesini işgâl edemeyen hayatlarını** ne ile imrâr ediyorlar! **Onu** kendilerinde olan mertebe-i ulviyeden ne kadar dûn şeylere vakfediyorlar (s. 202).

- **Kan!.. Kan!..** Senin tercüme-i hayatını yalnız **bu** işgal ediyor (s. 204).
- **Temeddün!.. Terakki!.. Bunlar** seni tıynetindeki vahşetten kurtaramadı. Bilakis, şimdi onun hükmünü icrâya da daha kuvvetli vasıtalar buluyorsun (s. 204).
- **Demir** buldun, **onu** kan dökmekte istimâl ettin (s. 204).

- **Kan!..**

O, cemiyet-i beşeriyeye bir ihtiyaç olmuş; **onu** kaldırmak, **onsuz** bu heyet-i insaniyeti idare etmek kabil değil (s. 206).

- Kayaları parçaladı, zaafına bir me'vâ buldu; dest-i ihtiyacını **sîne-i arza** soktu, **oradan** çıkardığı mevâdd ile kendisine birçok âlet ihzâr etti; derelerden tepelerden timsâl-i serbestî gibi uçan hayvanları esîr-i kemend-i hizmetî eyledi; her gün, her dakika bir şey vücuda getirdi; ihtiyaç ihtiyacı, icât icâdı tevlîd ederek nâ-mahdût muhterîât husûle geldi; tabiata galebe çalmak için bu âciz insan binlerce seneden beri lâ-yenkati' terakki ederek bugün ummânların mehîb dalgalarını aşıyor, tabakât-ı havâiyede uçuyor, kühsârları parçalayıp azamet-i cibâli gerdüne-i zaferine pâmal-i tahkir ediyor; küre-i muazzama-i arzı hutût-ı berkıyye içinde bir ankebût gibi sarmış, sadâ-yı zaîfini ak-târ-ı cihana aks ettiriyor; küçük bir adeseden lâ-ye-tenâhî-i kâinatı görüyor; esbâb-ı tabiatı meshûr-ı desisesi etmiş,

tabiat yed-i iktidarında bir genç kızın meclûb-ı nevâziş-i dil-âşûbu olan arslan gibi her arzusuna müsâid, her hevesine mağlûp görünüyor (s. 208).

- Pîş-i nazarımdan **birçok elvâh-ı fecîa** cereyân ediyor! **Bunlar** sahife-i hayat-ı beşeriyeden silinmeyecek mi? (s. 210).
- **Medeniyet!** Heyhât!... **Ondan** beyân-ı şükrân edenler sadâ-yı sefâletin yetişemeyeceği yükseklerden söz söyleyenlerdir (s. 218).

- Cemiyetin en âciz bir ferdi yalnız bir şeye tehassür ediyor: **Para!**

Felâketler, saadetler **onun** vasıtasıyla yapılıyor; dünya **onun** merkezinde dönüyor. Cemiyet **onun** için yaşıyor, bütün hayat yalnız **onunla** icmâl ediliyor (s. 218).

- Bu karn-ı kefen bir düş olduğu zaman **başka bir karn** inkişâf edecek, **onu** diğer biri takip eyleyecek; şu çamur parçası hayatının son dakikasına kadar dâima müterakki muhtelif cemiyâtâ amaç-gâh-ı hayat olacak; başka tarzda medeniyetler, başka surette terakkiler görecek (s. 218).
- **Ebediyetin bir seyyâr-ı muvakkatı olan bu arz** da bir gün gelecek ki hayattan kalacak; ibre-i hilkat bir dakikanın üzerinden cereyân edecek ki o zaman **burada** her şey sükût edecek (s. 220).
- Daha ötede **başka şemsler, başka âlemler, başka cihanlar**, bahçeleri tayeran-ı mecnûnâneleriyle dolduran kelekler gibi fezâda uçuşacaklar. Fakat **bunların kâffesi** bir intihâya, bir fenâya mahkûm! **Onları** ummân-ı bî-intihâ-yı eflâke seren dest-i Kadîr birer birer darbe-i mevte hedef edecek (s. 222).

- «**Hayat, memât; bunlar** müsâvîdir. Gayr-ı mahdût bir bekâ içinde fenânın taht-ı tesîriyle bir tebeddül var, o kadar!...» (s. 226).

- **Kâinatta lâ-yenkati' bir tebeddül hüküm sürüyor, Hallak-ı Bâkî daimâ halk ediyor, mevcudâtın bir zerresi kaybolmuyor.**

Bu ne vakit başladı? Ne vakit hitâm bulacak? Lâ-ye-tanâhî-i hilkatı tahdit etmek kabil olsa **bunlara** cevap verilebilirdi (s. 226).

- **İbtidâ, intihâ**, mevcut olmayan zamanın mefruz noktalarıdır.
- **Bunlar** hep tebeddül içinde bulunanlara mensup mânâlardır (s. 226).
- En yakın olan bu sâbitenin bu'dunu düşün, sonra mirsadlarınızın görebildiği **sehâib-i muzîeyi** tasvir et.
Bunlardan semâda bir nokta-i muzîe gibi parlayan **Kantoris'e** kuvvetli bir mirsadla bakılırsa **bunun** bir cemiyet-i avâlimden mürekkebe olduğu müşâhede edilir (s. 228).
- İşte bu yolda cemiyet-i avâlimden mürekkebe olan sehâib-i muzîe **kehkeşânı** teşkil ediyorlar.
Semâyı bir asâ-yı muşa'sa' gibi kat'eden **bunun** tûlu tahminen küre-i arzın şemse olan bu'dundan yüz bin kere on bin defa uzundur (s. 228).
- Ölü «Evet, diyordu, sen **gözlerini** kapadığın zaman, görmek için **onları** bir vasıta ittihaz eden nazar başka bir âleme in'itâf edecek» (s. 234).

3.1.1.3. Dönüşlülük Adılları

“Yapılan işin yapan kişiye döndüğünü bildiren zamirdir. Dönüşlülük zamiri olan kendi, kişi zamiriyle aynı işlevi görür. Kişi kavramı anlatır, kişilere gönderimde bulunur. Bu nedenle dönüşlülük zamirlerinin yerine -çoğu zaman- kişi zamiri getirilebilir” (Böler, 2022, s. 105).

Şahıs zamirlerini pekiştirmek için kullanılır. “Kendi” sözcüğü dönüşlülük adılı olarak kabul edilir. “İyelik ekleriyle çekimlenerek isim tamlamalarının tamlananı durumunda bulunabilir ve genellikle kişi zamirinden oluşan tamlayan kullanımda düşer” (Delice, 2017, s. 50).

- Lâkin **genç, güzel, müstaid tabip** bunları o kadar düşünmüyordu. **Kendisine** mev'ud başka bir saadet, başka bir bahtiyarlık var idi.

Sevgilisinin dest-i izdivacına nâiliyet **kendisinin** tabip olmasıyla meşrut idi. (s. 34).

- **Kendisini (tabip)** ıstırabât-ı hayatiyeden halâs edecek olan mevdi takdis ediyordu! (s. 36).
- Seninle şu seyrân-ı sahravîyi icrâ ederken **kendimizi (anlatıcı ve sevgilisi)** ezmine-i atıkanın şâir çobanlarına teşbih ediyordum (s. 60).

- **Genç kız** kavalın nagamât-ı âşıkânesinde gündüzki sözleri farkettili.

Kendisini bildirmek, orada bulunduğunu haber vermek istedi (s. 66).

- Nazarından bir sür'at-i berkîye ile zalâm-ı ye's geçiyor, dudaklarında pek az bir müddet için hazîn bir tarz-ı teressüm görülüyor; fakat **cemiyet-i beşeriyenin kurban ettiği bu kız** ekdârına, gumûmuna istiğrak edememeğe mahkûm.

Orada **kendisini** beş dakika sonra unutacaklarından emin olduğu bir kaç adam var ki onları güldürmek için gülmeğe mecbur edilmiş (s. 122).

- Her kakhahan bir mânâ-yı istihza ifham ediyordu: «Çocuk!.. Ne için söylemiyorsun; beni çılgıncasına sevdiğin nazarlarından anlaşıyor. **Kendini** tamamen taht-ı teshîrimde görmekten tehevür ediyorsun; benim gibi zaîf, âciz bir çocuğun makhûru olduğunu itiraf etmekten utanıyorsun; lâkin ciğerini yakan o kelime dudaklarından çıkacak! (s. 154).

- **Genç kız** gözleri semâda kaybolmuş, efkârı başka bir âleme pervâz etmiş olduğu hâlde **kendisini** çayın cereyân-ı lâtifine terk etti (s. 158).

- “Sen hiçsin!..” Başka bir mevkide, başka bir hâlde bu söz bence tesîrsiz kalırdı. Lâkin bu esnâda, burada, bu hakikat ufkumu tehziz etti; **kendimi (anlatıcı)** etleri çürümüş, damarları çözülmüş bir yığın kemik hâlinde gördüm; dudaklarımı bu muvahhiş netice acı bir tebessüm ile taklis etti (s. 178).

- **Sen kendini** bir yaprağın ucundan damlayan bir katre şebnem içindeki mahlûktan daha büyük, daha muktedir mi buluyorsun?...
Sen bugün kendini hayat ile mâlî kemiklerden, etlerden müteşekkil görüyorsun; mağrursun (s. 180).
- Mevâdd bir nokta-i zekâiyye doğru kat’-ı merâhil-i terakki ediyor; **insan kendisini** nokta-ı müntehâ-yı terakki buldu, kalbi gurur ile şişti (s. 192).

- **Sen kendinde** tabiatı âtıl zannediyorsun, hata ediyorsun (s. 196).

- Mezardan ses mükedder bir tarz aldı, dedi ki: Heyhât! **Zavallı insanlar!..**

Saât-ı hayat-ı arzın bir saniyesini işgâl edemeyen hayatlarını ne ile imrâr ediyorlar! Onu **kendilerinde** olan mertebe-i ulviyeden ne kadar dün şeylere vakfediyorlar! (s. 202).

- **Zavallı insan!**

Sen bu medeniyeti gâye-i hayat, **kendini** ekmel-i mahlûkât mı zannediyorsun? (s. 218)

- «**Ben** bir şeyim! **Ben** bir şey olacağım!» cevabını işitiyordum. **Kendimi** şu hîçî içinde bir şey bulmaktan müteselli oluyordum, hissiyatımı lâtif bir zevk-i mestâne istilâ ediyordu (s. 232).

3.1.1.4. Gösterme Sıfatları

Zeynep Korkmaz gösterme sıfatlarını şu şekilde açıklamaktadır: “Varlıkları gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Belirtme, varlıkların bulundukları yeri mekândaki, zamandaki veya tasavvurdaki uzaklık derecelerine göre göstererek yapılır” (2019, s. 375) “Bu, şu, o” işaret sıfatlarından başka, “öte, beri, öteki, beriki, öbür, öyle, böyle, şöyle, karşı” kelimeleri de gösterme sıfatları olarak kabul edilmektedir.

İsimlere gelerek bağlı oldukları nesneyi gösterip belirtmektedirler. Nesneye yer ve zamanının uzaklığına göre bir yer atfederler. Ayrıca gösterme sıfatları, yüklem ismi yerine de kullanılır (Banguoğlu, 1974, s. 351-352).

İncelenen eserde en çok “bu” ve “o” gösterme sıfatlarıyla gönderim yapılmıştır. Tespit edilen gönderimler şu şekildedir:

- **Sînesi** şedîd halecânların tazyîk-i kakhârânesîne mağlub olmuş idi. Kalbi mahfazasını parçalarcasına kuvvetle darabân idi. **Bu sîne** benim muhabbetime cilvegâh, bu kalp benim aşkıma câygâh idi (s. 46).
- **Vahşi bir tebessüm** dudaklarını taklîs nev’inden açtı. **Bu tebessümden** kanlı kanlı giryeler dökülüyordu (s. 56).
- Meftûnu olduğu zevci ilk buse-i muhabbeti muhteriz dudaklarına bahşettiği zaman genç kızın gözlerinden **yaşlar** akıyordu. Fakat **bu yaşların** arasından nem-nâk bulutlar altında pertev-bâr olan ziyâ-yı şems kadar lâtif bir hande görülüyordu!... (s. 58).
- Ara sıra **iki kuşun cıvıltıları** işitilirdi, fakat **bu sürûrlü sadâlar** etrafta hüküm süren hüzn-i sâkitâneyi ihlâl etmiyordu (s. 66).
- Âşığın timsâl-i muhabbet olmuş, ayaklarının altında **eşk-i sevda** saçıyor. Ben **bu gözyaşlarımı** takdis ederim; zirâ onlar senin muhabbetinin bir tesîri olmak üzere husûle geliyor (s. 76).
- Çemenlerden, çiçeklerden bir **buhar-ı muattar** suûd ediyordu. Zannettim ki **bu buhar** bir bulut olacak, genç kızı melekûta îsâl edecek (s. 80).
- Etrafta hüküm süren **dehşetli sükûnet** içinde ancak dünyayı tufan-ı nâra garkedecek kadar ateşler saçan bürkânın mahûf sadâları iştiliyor.

Etraf pür-sükûn! Zannolunur ki mevcudât **bu dehşete** karşı hâif, lerze-nâk sükût ediyor (s. 90).

- Orman hey'et-i umumiyesiyle **inliyor...** **Bu inilteler** kalbimde lâtif bir hiss-i tehaşî hâsıl etti (s. 94).
- Ağaçlar, **ormanı** sık bir koru ile tetvic eden azîm dallar rüzgârın hücûm-ı kâhîrânesi altında zebûn, bî-tâb temâyül ediyor; semâyı, bulutları çâk çâk eden şimşeklerin cehennemî ziyâlarıyla hayâl-âmîz zıllar teressüm ediyor.

Yalnız, **bu azîm ormanın** içinde, bu müthiş fırtınanın karşısında korktum; titredim, lâkin kalbim garip bir lezzetle mâlî idi (s. 94).

- Ormandan o derece **mahûf enînler** zuhûr ediyor idi ki arzın hâl-i ihtizârına hüküm verilirdi.
Lâkin hayâlim bu manzar-ı dehşet-engîzde garip bir letâfet, bu cehennemî ziyâlarda şâirâne bir nûrâniyet, **bu mahûf sadâlarda** ruhanî bir silsile-i nagamât hissediyordu (s. 94).
- Zâbitân kılıçlarıyla nîm dâireler tersîm ederek **yüksek sadâlarla** emir veriyorlardı. **Bu sadâlar** kayaların arasında; boruların, tamburların nagamâtını takip ederek hazîn irtidâdlarla aks-endâz oluyordu (s. 96).
- Tulû'un eşi'a-i zerrîni semâ-yı **sahrayı** muhit olan buhar-ı kesîfi dağıttı. Ziyâ-yı şems o kadar hüzn-âmîz idi ki dün, tabiatın sürûr-ı şâdmânîsine cilvegâh olarak bıraktığı **bu mahalli** bu gün hûn-âlûd, gam-enîn bulmaktan me'yûs zannolunurdu (s. 100).
- Mâî gözlerin semâ-yı lâciverdî kadar derin idi. Gözlerim âmâk-ı gayr-ı mütenâhiyesîne daldı gitti. Ruhlarımız **garip bir kuvve-i mîknatisiyeye** teba'iyeten yekdiğerine müncezib olmakta, bu mecrâ-yı ruhanîde iltihak etmekte idi.

Zannettim ki **bu kevve-i câzibe** ruhumu hafâ-gâh-ı ruhuna sevk ediyor (s. 108).

- Gözlerinin sâye-i nûru nazarımı sehâb-âlûd etmiş idi. Seni bulut arasından müşâhede ediyordum. Her ikimiz de mebhût, hayran **sükût ediyorduk**. Fakat **bu sükût** ne kadar aşk-perdâz, ne derecelerde mânidâr idi (s.108).
- Birdenbire kirpiklerinin hafif işmi'zâzlarla taharrükünü, gözlerinin **ucunda iki katre-i giryânın** tecemmu'unu müşâhede ettim. **Bu katreler** düşerek gözlerimdekilerine iltihak etti (s. 108).

- Her ikimiz de sâkitâne **ağlıyorduk...**

Bu gözyaşları mâtem-i aşkımız için mi dökülüyordu? (s. 108-110).

- Yazın hararetli günlerinden birinde ağaçların arasında sıkışmış, çitlerle muhât, **bir küçük yolu** âheste takip ediyorduk. Yan yana gidiyor idik; fakat beynimizde bir kelime bile teâtî olunmuyordu. Her ikimiz de ilk telâffuz edeceğimiz kelimenin bir hiss-i âşıkâneyi ifşâ etmesinden havf ediyorduk.
Elindeki kamçıyı hafif, serî hareketlerle kumlara çarpıyordun; gözlerin, havaya kalkan tozları derin derin temâşâ ile meşgul idi. Onların ziyâ-yı şemsle nûranî telâtumlar hâsıl ettiğini seyretmekten mahzûz görünüyordun.
Yüzünü döndürüp bana bakmağa cesaret edemiyordun. Birdenbire başını kaldırdın. Bir söz söyleyeceksin zannettim. Yanılıyordum. Nazar-ı dikkatini, çitin üzerinde açılmış olan ve **bu تنها yolun** yolcularını selâmlıyormuş gibi hafif hafif hareketlerle bize doğru temâyül eden bir yabanî gül celbetmişti (s. 112).

- Birdenbire âsâr-ı haşyet ibraz ederek elimi tuttun: Gülü sana takdim eden parmağımın üzerinde **bir katre kan** görülüyordu.

Titreyerek **bu katreyi** husûle getiren dikenî çıkarmağa çalıştın (s. 114).

- Ezeliyetten gelir, ebediyete gider **bir seyyâr**.
Müştekîyâne bir feryâd-ı tehaşî işitilir. **Bu bir insandır** ki âlem-i mihnete, bu tasfiyegâh-ı ruha ilk kademini atıyor (s. 116).

- Dudaklarında **tatlı bir tebessüm**, gözlerinde **lâtif bir hande** getirmiştir. Fakat heyhât! **Bu tebessüm** bir teressüm-i gam ânına, **bu hande** bir girye-i hazîne tebeddül eder (s. 116).
- **Bir zaman** gelir ki meşâkk-ı hayat ile bî-fer gözlerde bir pertev-i ümid uyanır. **Bu zaman** ruhun müterakkib olduğu bir ân-ı halâstır (s. 116).
- Kemal-i lâkaydî ile gülüyor, **kahkaha-zen-i sürûr oluyor**, fakat **bu kahkahalar** kalbinin şihâk-ı ye's ile parçalandığını gösterecek derecede hüzn-âver, dil-hırâş (s. 122).
- **O da bir insan, o da hâiz-i hukuk değil mi idi? Onun da bir ismetli kadın olması, fuhşun hedef-i tahkirâtı olacak yerde hürmet görmesi mümkün değil mi idi? Evet, ne için o zaman huzurunda kemal-i ihtiram ile hareket edecek olan şu insanların hissiyât-ı hayvaniyesini memnun etmeğe mahkûm edilmiş idi? Evet, ne için bu adamların ihtiyaçlarına, saadetlerine hizmet etmek için kendi rahatını, saadetini fedaya mecbur olmuş idi?**
Bu mütalâalar kalbinde müthiş bir nefret-i hayat uyandırarak geçirdi...(s. 124).
- Cemiyet esasen değişmiş; başka ihtiyaçlar, başka maksatlar hâsıl olmuş; bir vakitler sîne-i tabiatta lâkaydâne, mes'udâne güzâr eden hayatı insanlar **bir tufan-ı kuyûd** hâline getirmişler; cemiyet-i beşeriye **bu tufanın** emvâc-ı pür-dehşeti arasında yuvarlanarak geçiyor (s. 126).
- Ne için? Zira bir aile var ki **ekmek** istiyor. Lâkin **bu ekmek**... Tabiat onu bize medyûn değil mi?.. (s. 128).
- Güzel bir kadın görülüyor ki herkes huzurunda zânûbe-zemîn-i perestiş oluyor. **Ondan daha güzel bir kadın** muhakkar, zelîl olarak insanların âlet-i huzûzu makamında istimâl ediliyor. Lâkin o kadın şâyân-ı ihtiram olmak, **bu zavallı** en ağır tahkirler altında yaşamak için ne yaptı? (s. 128).

- Huzzâr, hayata karşı bir hande-i istihfâf ile geçen **tabutun** önünde ser-nigûn-ı hayret olarak sükût ediyor, insanlara hayatın hikmet-i yegânesini gösteren **bu timsâl-i memâtın** huzurunda düşünüyordu (s. 142).
- Birdenbire etrafta hüküm süren sükûnet içinde **toprağın tahtalar üzerine sukutu** işitildi.
Bu sadâ kulaklarında son bir vedâ gibi müthiş bir suretle tanîn-endâz oldu; asâbından bir seyyâle-i ra'ş'e cereyân etti; mezara atılmak, bu vücudu setreden tahtaları atıp vâlikesini mezarın kolları arasından kurtarmak istedi; lâkin heyhât!... (s. 142).
- Birdenbire genç kız ağır, müşkil bir karar almış gibi serî, vedâ-âmîz bir hareketle **elini** uzattı; delikanlı mütelhâlikâne **bu eli** ağzına götürdü (s. 148).
- Memdûd, **âteşnâk bir buse** parmaklarının ucuna temas etti. **Bu buseden**, genç kızın vücudunda lâtif, ruh-perver bir seyyâle cereyân etti; ruhu gayş olmuş gibi hayâlî, bir buseye açılan dudakları üzerinde ihtizâz etti (s. 148).
- Kevâkibin ne için donuk olduklarını sordun, sana cevap olmak üzere tafsîlât-ı ciddiyeye başlamıştım, lâkin sen çiçekten çiçeğe geçen kelebekler gibi meseleden meseleye atlayarak kevâkibi semâlarında bıraktın; çemenlerin nem-nâk olduğundan, **gecenin zulmeti içinde** ağaçların tuhaf gölgelerinden bahsetmeye başladın.
Bu gece o kadar çocuk idin ki ciddiyetimi muhafazada suûbet çekiyordum (s. 152).
- Hafif, serîn bir rüzgâr vücuduna temas ediyor; **tabiatın bedâyiine** karşı letâfetlerini arz eden **bu üryan bedi'aya** buseler konduruyordu (s. 156).
- Genç kız muhterizâne ayağıyla çayın koyu renkli sularını tahrik etti, vücudunda lâtif bir ra'şenin cereyânını duydu. Bir müddet dalgın dalgın **sularla** oynadı, biraz

sonra bir karar-ı müşkil alıyormuş gibi gözlerini kapadı, kollarını uzattı; **bu aralık dalgalar** bu sîmîn vücudu der-âgûş etmek için âşıkâne açılıyordu (s. 156).

- **Genç kız** gözleri semâda kaybolmuş, efkârı başka bir âleme pervâz etmiş olduğu hâlde kendisini çayın cereyân-ı lâtifine terk etti. Sular **bu bedia-i şebâba** bir taht-ı revân-ı lâtif teşkil ediyor, dalgalar bu vücud-ı simîni yekdiğerinin âgûşuna atarak, çayın mecrâsında hafif hafif sallayarak yuvarlıyordu (s. 156-158).
- Gözlerim pîşgâhında bir girdâb şeklini alan kâinattan firar etmek üzere kapanıyor idi ki boğuk, muharrik bir sadâ ile **udunun** kirişleri parçalandı; **bu sihr-âmîz âlet** bir tarafa yuvarlandı (s. 162).
- Vücutlarını bir kefen parçasına sararak toprakların â'mâk-ı muzlimesine atan bu ölüler içinde hayatımı dolaştırmaktan **ürktüm**; lâkin **bu haşyet** o kadar tatlı, o rütbe câzip idi ki tahammül edemedim, titreyerek **kapıyı** ittim. **Harekete alışmamış olan bu büyük kapı** batî bir suretle gıcırdayarak döndü, bana yol verdi (s. 174).
- İçeri girdim, bir iki adım attıktan sonra sükût-ı mezar içinde **bir gürültü** işittim, başımı çevirerek baktım, mezaristanın kapısı kapanmış idi. **Bu gürültü** bende, bir hayatın son darbe-i saati kadar korkunç bir tesîr hâsıl etti (s. 174).
- Kaçmak, dışarıya çıkmak istedim; başımı çevirdim, kapıyı göremedim. Ağaçlardan, **mezarlardan müteşekkil bir daire-i tenhâi içinde** mahpus idim. Bir adım atmağa cesaret edemedim, şimdi bu mezarlar beni korkutmağa başlamış idi; zannediyor idim ki **bu kabirler** açılacak; etleri soyulmuş, kemikten kollar uzanarak beni tutacaklar... (s. 176-178).
- “**Zâ’ir! Sen hiçsin!..**”
Bu söz ne demek istiyordu? Bir sille-i te’dib gibi nazarıma çarpan **bu ibâre** ne idi? (s. 178).

- “**Sen hiçsin!..**” Başka bir mevkide, başka bir hâlde **bu söz** bence tesîrsiz kalırdı (s. 178).
- Âmâk-ı mezardan **hârikü’t-tabîa, mahûf bir ses** işittim.
Bu ses diyor idi ki:
Evet, sen hiçsin, mücerred hiçsin (s. 178).
- **Hiç!..**
Hayatın muammâ-yı yegânesi yalnız **bu kelimenin** içinde muhtevîdir (s. 182).
- O, güneşin sîne-i ateş-nisârından kopmuş, yahut bir seyyârenin nâ-kabil-i tâdât enkâzından tebâhhur etmiş azîm, mehîb **bir kütle-i buhardır**.
Alevler, ateşler içinde sür’atle dönüyor. Ecrâm-ı semâviyeyi yekdiğerine rapt ve takyid ederek merkezleri etrafında pervâne gibi devrettiren kanun-ı cazibeye tebaiyeten bir hâl takip ediyor; şemsin etrafında hayret-res-i ukûl bir buudda, esîr-i meşhuru gibi dönüyor, lâ-yenkati’ dönüyor.
Bu kütle-i buharı tanıyor musun? (s. 184).
- O, bugün üzerinde yaşadığın **arzın hâl-i tufûliyetidir**.
Kendi küçüklüğünü takdir edebildiğin zamanlarda azametine karşı titrediğin **bu arz hâl-i buharîsinde** şimdiki hacminin yüz binlerce misli idi (s. 184).
- **Zaman**, o buhar-ı alev-nâki yavaş yavaş bir mâyi-i âteşîn hâline getirdi.
Bu zaman ne kadar imtidâd etti? Onu zihnin asla ihâta edemeyecek (s. 186).
- Mütefenninleriniz kürenin 2000’den 200 derece-i hararete tenezzül etmek için **yüz binlerce asırlara** muhtaç olmuş olduğunu tahmin ediyorlar. **Bu yüz binlerce asrın** kaç cemiyet-i hayvaniyeyi mahva kâfi olduğunu fikrin ihâta ediyor mu? (s. 188).

- Tedkikât-ı fenniye, şu devr-i râbî'a tekaddüm eden **devr-i sâlise** dört yüz altmış bin sene, **devr-i sâniye** yirmi üç bin asır, **devr-i evvele** altmış bin asırlık bir ömür tahmin ediyor. **Bu devirlere** mütekaddim olup arzın hâl-i rüşeymîsi demek olan devr-i kadim, ki hayatın taazzuv-ı basîti hengâmı idi, yüz on bin asırlık bir ömür sürmüştür (s. 190).
- Âsiyâb-ı tahribine aldığı vücudunu eze eze, ondan **birkaç kemik parçası** bırakacak, **bu kemik parçalarını** da mahvedecek (s. 192).
- Temessülüne âlet olan, senin ecza-yı müteferrikanı mevâdd-ı arziyeden toplayarak bir nutfe sûretinde meşime-i mâdere tevdi ettiği zaman sen **bir beyzadan** ibaret idin. Her zerrede mündemiç olan hayat zerrât-ı mütesaffiyeden müteşekkil olan **bu beyzada** harekete başladı (s. 194).
- **Hikmet-i garrâ-yı hilkat huzurunda ser-be-zemin-i tezellül ol! Secde et, mağrur insan!**

Bu son hitap beni ezmiş gibi hafifçe mezarın üzerinden yere kaydım, başım kabrin kenarına düştü (s. 200-202).

- Hilkat **insanları** vüsat-âbâd arza salıverdiği zaman **bu âciz mahlûk** kendisini anâsıra, tabiata karşı müdafaa etmek; fikrinin hissettiği ihtiyacâtı ihzâr için cemâdâtı, hayvanâtı kendisine esîr eylemek istedi (s. 208).
- **Sefâlet! Cinâyet!**
Heyet-i beşeriyeyi zehirleyen bu iki seretân-ı müzmini mahvedemedin. Fikrin lâ-yenkati' te'âli ediyor, lâ-yen-kati' yükseliyorsun; fakat henüz pek sefilsin (s. 210).
- İnsanlar maksad-ı hayatı tahrîf etmişler, kuyûd-ı gayr-ı tabîiye içine atılmışlar; **beşeriyet** heyet-i umumiyesiyle sarhoş bir insan gibi bir nokta-i tevakkuf tayin edemeyerek dönüyor.

Fakat bir gün gelecek ki **bu beşeriyet** zalâm-ı âsâr içinde nâ-bedîd, bu medeniyet başka bir ziyâ-yı medeniyet önünde muzlim kalacak (s. 218).

- Şu son kelime etrafa bir hükm-i idam gibi düştüğü zaman **semâ** nurlarla donanmış, kamer ufuk üzerinde yükselmiş idi.
Henüz şebâbının kuvve-i hayatiyesiyle **bu semâ-yı mükevkebe** sür'atle cereyân eden arz hayâlimde bir mezarın mecmua-yı enkâzı şeklinde idi (s. 220).
- Hilkatte her şey tebeddül ediyor, her şey **emvâc-ı inkılâb** içinde yuvarlanıyor. **Bu inkılâb-geh-i müthişte** yalnız bir şey bâkî, yalnız bir şey vücud-ı mutlak ile mevcut! (s. 222).
- Gözlerim satîha-i fezâ üzerinde gayr-ı kabil-i tâdât nücûmun şa'saa-nisâr olduğunu görüyordu; biraz daha ötede, semânın sehâib-i mütemevvicesi arasına gömülmüş **başka dünyalar; başka âlemler** müşahede ediyordum. Hayâlim eb'âd-ı fezâyı kat'ediyor; her yerde bir hayat, her yerde bir âlem müşahede ediyordu.

Fakat bunlar gözlerimin önünde, bâd-ı hazana uğramış yapraklar gibi, nefha-i mevte karşı mihverlerinden kopup bir herc ü merc-i müthiş ile uçurumlara dökülüyor; **bu dünyaları, bu muazzam âlemleri** semâlarda devr ettiren yed-i kudret onları birer baziçe gibi ademin derinliklerine yuvarlıyordu (s. 224).

- **Vakit! Müddet!**
İnsanların tevzîn-i fenâ için icât ettikleri **bu kelimeler** ebediyet için bî-mânâdır (s. 226).
- Daha ötesi var, bir uçurum ki dibi yok, bir bu'd ki müntehâsı yok, **bir küll** ki etrafı yok; bir mecmûa-i hayat ki pâyânı yok, hudûdu yok!..
İşte ey mezarımın taşına dayanan insan! Sen **bu küllün** bir cüz'üsün (s. 228-230).

- Âh! Sevgilim! Arzı setreden karlara rekabet edecek kadar beyaz olan omuzlarından setreni atıp da beyaz libasınla arz-ı endam ettiğin zaman **sen de onlara benziyordun. Şu müşâbehet** bize acı bir hakikati ihtar ediyordu (s. 30).

- Mevcudât, **mâtem-i tabiata karşı** hazîn hazîn sükût ediyor. Semâ giryelerini saçmakta devam ediyor.

Tabiatın **şu hâl-i melâl-engîzi** beni meclûb etti (s. 106).

- Yalnız O mevcut: O bâki! **Bütün bu suver-i muhtelif-i hayat bir zıll, bir hayâl, bir hiç-i mutlak!..**

Mezardan ses sükût etti.

Şu uzun tasvir nazarımda fenâ-yı kâinatı tecsim etmiş, yüz binlerce ordularla sahra-yı bî-pâyân semâvâtı dolaşan avâlimi hîçîye indirmiş idi (s. 222).

- Zulmet-i leyl, envâr-ı nevmidî suretinde çıkıyor; ağlıyorum. **Zulmet-i leyl, envâr-ı semâ** ile imtizac etmiş, nazarımı işgâl eyleyen ağaçlara garip bir hâl vermiş! Düşünüyorum, tahattur ediyorum. **O gece** semâda bu revnâk mefkud idi. Ecrâm-ı semâvîyenin nisâr ettikleri **şu hazîn ziyâlara** bedel; âfâkı muhit olan sehâb-ı kesîfe arza kar parçaları saçıyordu (s. 30).

- İri, **mâî gözleri** istimdâdkârâne gözlerime ma'tuf idi. **O âsmân-ı lâ-yetenâhîde** melâik-i muhabbetin pervâzını, hutût-ı ziyâiyeyi andırır kirpiklerinin ucundan katarât-ı sirişkin hazîn hazîn sukutunu müşâhede ediyordum (s. 46).

- Manzaranın letâfeti seni gayş etti; vecde geldin, semâyâ karşı **nağme-perdâz-ı aşk** oldun.

O nağmeler avâlim-i melekûtta tanîn-endâz oldukça semâlardan aks-i sadâlar dökülüyordu, melekler sana meftûnâne cevap veriyordu (s. 50).

- Oynarlardı, **vâlidelerini** oyunlarıyla eğlendirerek oynarlardı.

Tasavvuru ne dehşet-engîzdir **o vâlidenin** ki bir dakika evvel delicesine koştuklarını mes'udâne temâşâ ettiği çocuklarını kanlar içinde, hurd u hâş taşlar üzerine düşmüş görsün (s. 54-56).

- Ekseriya tahayyülâtım bir meftûniyet-i âşıkâne ile **mâziye** pervâz eder. Fikrim hatırât-ı lâtifeyi hâvi olan **o mes'ud zamanı** düşünmekten mütelevviz olur (s. 68).
- Mâzi benim için neşvelere, handelere cilvegâh **bir semâ-yı ruh-perverdir**. Kalbim darâbât-ı kadere hedef oldukça **o semâ-yı lâtifin** bulutları arasından eşi'a-rîz olan hatıralarla teselli bulur; hissiyâtım o fezâ-yı saadette tayerân eder, müsterih olur (s. 68).
- Geçti, **meçhul bir nokta-i müncezibeye** müteveccihen ilerledi. Fakat heyhât! Fikr-i hakikat, cevvi-i seyr-i semâsında devam ediyor; lâkin **o nokta-i esrâr**, o merkez-i hayat-ı küll önünden daimâ fîrar ediyor...(s. 84).
- Bu gözyaşları **mâtem-i aşkımız** için mi dökülüyordu? Bizi ebediyyen ayıran felâketi his mi ediyorduk?
Evet heyhât! Seni zulmet-âbâd mezara teslim ettim, **o aşk** ile mâlî gözlerin müebbeden kapandı, dârâbât-ı kalbiyen sükût etti; lâkin acîb bir kuvvet bizi dâima yekdiğerimize sevk ediyor, bir vakitler gözlerinde istiğrak eden ruhumun şimdi âmâk-ı mezarına dalıp gittiğini hissediyorum! (s. 110).
- Ağlamak, **mütesellî olmak imtiyazına** mâlik değil, insanlar **o imtiyazı** elinden gaspetmişler (s. 122).
- Düşünüyorum da cihan hâl-i ormanlarda, hâl-i tabiîsinde, şekl-i aslîsinde pâyidâr kalsaydı; insanlar **ormanlarda**, hâl-i bedeviyette daha mes'udâne yaşayacaklardı. Lâkin değil: **O tabîî ormanlar** muazzam şehirlere tahavvül etmiş, insanlar hayat-ı tabiiyelerini terk etmişler (s. 126).

- Ne için? Zira bir aile var ki **ekmek** istiyor. Lâkin bu ekmek... Tabiat onu bize medyûn değil mi?..

Hayır, insanlar kavânîn-i tabiatı tebdil etmişler. **O bir parça ekmeği** kazanmak için çalışmak, uğraşmak iktiza ediyor (s. 128).

- **Güzel bir kadın** görülüyor ki herkes huzurunda zânûbe-zemîn-i perestiş oluyor. Ondan daha güzel bir kadın muhakkar, zelîl olarak insanların âlet-i huzûzu makamında istimâl ediliyor. Lâkin **o kadın** şâyân-ı ihtiram olmak, bu zavallı en ağır tahkirler altında yaşamak için ne yaptı? (s. 128).
- **Bir zaman** geldi ki hissiyâtımın tehacümüne, senin kalbimi parçalayan şetâretine tahammül edemedim, gözyaşlarımı zapt etmek için dudaklarımı ısırdım; lâkin pek geç idi...

O zaman âheste âheste, ciddî bir tavırla yanıma takarrüb ettin, başını hafifçe omzuna koyarak ellerimi tuttun (s. 154).

- Etraf amîk bir sükûnete istiğrak etmiş; kuşlar ağaçların yeşil yaprakları arasında kalmış; kevâkib semâyı kaplayan buhar-ı hararet arasında raksân bir surette müşâhede olunuyor, tabiat hey'et-i umumiyesiyle sükût ediyor; bîhuş, mebhût senin udundan çıkardığın semâvî, **ruhanî nagamâtı** dinliyordu.

Semâdan dökülen, yahut bir ruh-ı melekâneden fışkıran **o nağmelere** karşı sükût eden kuşlar, semâda hayâlâmîz manzaralarla ihtizâz eden kevâkib, tabiatın sînesinden çıkan aks-i sadâlar; beni başka bir âleme atmış, başka bir deryâ-yı hissiyâtın âmâkına salıvermiş idi (s. 160).

- **Mezarlar** gözlerimin önünden birer birer güzâr ediyordu.

Burada, hayattan o kadar uzak idim ki hayatımdan şüphe ediyordum.

Dalgın, fakat fikrim boş olduğu hâlde ilerliyordum; birdenbire mahûf bir sadâ sâmiâmı parçaladı, ürktüm, başımı kaldırarak baktım: Bu bir baykuş idi.

Bulunduğum yerde tevakkuf ettim, burada benden başka bir zî-hayatın vücudu beni müteselli etti, cesaret etseydim lâkırdı söyleyecektim. Lâkin o uzun serviler, o gayr-ı müteharrik taşlar, **o perişan mezarlar** beni titretiyordu (s. 176).

- Bu senin gurur-ı hayatına dokunsa gerektir, lâkin **hakikat-i sıklet** dehşeti altında hayâlâtını ezmektedir. **O hakikatin sadâsı** kulaklarına bu mahûh kelimeyi daima tekrar ediyor (s. 178).
- Sen bugün kendini **hayat ile mâlî kemiklerden**, etlerden müteşekkil görüyorsun; mağrursun. Bir gün gelecek ki **o kemikler** etleri taşımaktan, damarlarını dolduran o kan vücudunu teşkil eden ensiceyi doyurmaktan usanacak, yavaş yavaş çürüyecek (s. 180).
- Yine tasavvur edemeyeceğin bir zaman zarfında bu küre-i mâyi hamir hâline geldi, hafif bir kışr bağladı.

O zaman kışrın altında kalan âteşin buharlar, mâyiler, tehevvrlerinden demir kafeslerini parçalayan arslanlar gibi, kışrı yırttılar; ateşle bürudet arasında şedîd bir muharebe başladı (s. 186).

- Her zerreye **bir hayat** veren Hâlık, arzın bidâyet-i hilkatinde, sînesine bir mâye-i hayat bahşetmiş idi. **O hayat** cilve-ger olduğu zamanlara, mensup olduğu edvâr-ı arziyeye göre teşekkülü tedricen müterakki bir surette göründü (s. 188).
- Sen vücudunla mağrursun; o vücut bir aynanın üzerinde akseden **suretten** ibarettir. Ayna **o suretin** cilvegâh-ı in'ikâsıdır, onu bir ziyâ resmetti, sen hiçsin! (s. 194).
- Vücudunu nîm setreden hayvan postlarının arasında büyük bir şey saklıyor, bu **bir taştır**. Mütereddîâne ilerleyişine nazaran bir cinayet îkâ etmek istiyor. Bunu öğrenmek istiyor musun? Takip et! Biraz ötede, bir ağacın dibinde başka bir insan var, uyuyor. Onu öldürecek; kollarının arasında taşıdığı **o taşla** başını ezecek (s. 206).

- Kalbini dolduran âmâl-i vâhiyeyi dereke-i lâıkasına indirmek için bu bir hakikattir. Fakat senin bu kâinatı bir vazifen var, bu kâinatın her cüz’-i ferdi bir vazife ile mükelleftir. O vazife sen mevcut oldukça yani ilelebed mevcut olacak (s. 230).
- Gözlerin kapanıp da bu rüya-yı hayattan uyandığın zaman şu vücudu topraklara tevdi edip de yegâne nişân olarak üzerine **şöyle bir mezar taşı diktiğin zaman**, evet **o zaman** emin ol ki sen yalnız bir parça topraktan ibaret kalmayacaksın, bugün vücudunun ecza-i ferdiyesindeki hareket-i hayatiyeyi idare eden kuvve-i zekâ zanneder misin ki mahvolup gitsin? (s. 230).
- Ölü «Evet, diyordu, sen **gözlerini kapadığın zaman**, görmek için onları bir vasıta ittihaz eden nazar başka bir âleme in’itâf edecek. O âlem sana tamamen bîgâne, kâmilten meçhuldür. Fakat şimdi seni muhît olan zulümât **o zaman** o gözlere rûşen olacak» (s. 234).

3.1.2. Ardıl/Bağımlı Gönderim Öğeleri

Ardıl bağımlı gönderim öğeleri şahıs ekleri, iyelik ekleri, ilgi ekleri, belirtme hâli eki olarak sıralanmaktadır.

3.1.2.1. İyelik Ekleri

“Belirteni kişi zamiri olan isim takımlarında belirtilene ulanan ve o belirtilenin ben, sen, o, biz, siz, onlar’dan biriyle ilgisi ve ilişkisi olduğunu anlatan eklerdir” (Ediskun, 2017, s. 167).

“İyelik eki, katılmış olduğu kelimedeki kavramın başka bir kavrama ait olduğunu gösterir veya o kelime anlamına asıl iyelik anlamını çağrıştırabilen daha önemli bir bağla bağlanır” (Deny, 2012, s. 161).

- Onlar **bence** pek kıymetdârdır. Çünkü **giryelerimi, neşvelerimi** musavvirdirler. Ben onları takdis ederim; çünkü **hissiyâtımı, mütalââtımı** nâtıktırlar (s. 26).
 - Âh! **Sevgilim!** Arzı setreden karlara rekabet edecek kadar beyaz olan omuzlarından setreni atıp da beyaz libasınla arz-ı endam ettiğin zaman sen de onlara benziyordun. Şu müşâbehet bize acı bir hakikati ihtar ediyordu. Âh! O gece! Bir dakikalık saadete ebedî bir felâket bıraktı! Bana enfâs-ı ruh eden **dudakların** hayattan kaldı, tebessüm etmez oldu!.. Lâkin, emin ol sevgilim, senin **tebessümlerini** ecrâm-ı semâvîyede müşâhede ediyorum (s. 30).
 - Beynimizde garip bir muvâsala var: Ben sana sirişk-i hûn-âlûdumu buhar suretinde arz ediyorum, **sen** de bana **tebessümlerini** ziyâ şeklinde îsal ediyorsun!.. (s. 30).
 - Biri beyaz ve diğeri sarı gümüş şeritlerin lâtif bir surette fes rengi kadifenin yanında parlayışı mektepte sarf ettiği emekleri, **hekimlerin** «Göğsünüz zayıf; bu kadar çalışmayınız» yollu **nasihatlerine** ehemmiyet vermeyip de fikrinin olanca kuvvetini derslerine hasreylediğini ihtar ederdi (s. 34).
 - Lâkin; genç, güzel, müstaid **tabip** bunları o kadar düşünmüyordu. Kendisine mev'ud başka bir saadet, başka bir bahtiyarlık var idi
- Sevgilisinin** dest-i izdivacına nâiliyet kendisinin tabip olmasıyla meşrut idi (s. 34).
- **Genç tabip** nefsine büyük bir icbar etti, yaşlar tevakkuf ettiler, **başı** yastıkların üzerine düştü, hazîn bir tebessüm renksiz **dudaklarını** açtı, **ruhu** bir hande suretinde âsumânâ pervâz eyledi!.. (s. 36).
 - Ey **muzlim dünyalar**, ben sizin hazîn bir seyyârınızım; sizi temâşâ ediyorum. **Hâlinizden** lerze-nâkim, **manzaranız** bana îrâs-ı haşyet ediyor (s. 48).

- Çarpın! **Ey kalb-i ye's bünyâd! Tasvirinin** karşısında çarpın! Çâk çâk ol! **Vücudun** bana bâr geliyor... (s. 48).
- **Kuşların** ziyâ-yı kamere karşı **sürûrlü cıvıltıları**, cereyân-ı lâtifîyle hayâlimizi besleyen **çayın sadaları** o kadar güzel bir âheng-i tabîî teşkil ediyor idi ki letâfetini seslerimiz ihlâl eder havfıyla sükût ediyorduk (s. 64).
- Hayvanın her hareketi **genç kızın** vücudunda lâtif, hayâl-perver harekât-ı mütemevvice husûle getiriyordu.

Başında mevzu olan tüller rüzgârın hafif vezânına tebaiyet etmekte, birkaç tel saç **kirpikleriyle** karışarak çılgın hareket de icrâ eylemekte idi (s. 72).

- Yaşamak, fakat **senin** mülevven nûrlara müstağrak sahralarında; muazzam mehîb **ormanlarından** müteşekkil birer tâk-ı muallâ altında sâkitâne cereyân eden nehirlerinin kenarında yaşamak; fakat **senin** vahşi ağaçlarıyla sâyebân vadilerinde, azîm kühsarlarından boşanarak âmâk-ı muzlîmeye doğru şitâbân olan şelâlelerinin yanında yalnız, beni fûshat-serây-ı fezânın eb'âd-ı lâ-yetenâhiyesine bir sür'at-i berkîye ile götüren bu küre-i muşa'sa, üzerinde münferid olarak yaşamak isterim (s. 134).
- **Mezar** muvahhiş **kollarını** açmış, memlûkünü âmâk-ı âgûşuna davet ediyordu (s. 142).
- Birdenbire **genç kız** serî bir hareket etti; muhteriz bir sadânın **ismini** telâffuz ettiğini hissetmişti.

Dışarıya atılmak istiyormuş gibi **başını** uzattı, **gözleri** zulmetleri yararak bir noktaya dikildi.

Lâkin **halecânı** o kadar şedîd idi ki bir kelime telâffuzuna muktedir olamıyordu (s. 146).

- Birdenbire **genç kız** ağır, müşkil bir karar almış gibi serî, vedâ-âmîz bir hareketle **elini** uzattı; **delikanlı** mütehâlikâne bu eli **ağzına** götürdü. Memdûd, âteşnâk bir buse **parmaklarının ucuna** temas etti (s. 148).
- Bu, **senin kahkahalarının** tezâyüdünden başka bir şeye hizmet etmiyordu (s. 154).
- Bir zaman geldi ki hissiyâtımın tehacümüne, **senin** kalbimi parçalayan **şetâretine** tahammül edemedim, gözyaşlarımı zapt etmek için dudaklarımı ısırdım; lâkin pek geç idi...

O zaman âheste âheste, ciddî bir tavırla yanıma takarrüb ettin, **başını** hafifçe omzuma koyarak ellerimi tuttun. **Hâlin** tamamen tebeddül etmiş, **dudaklarındaki** tebessüm bir hüzn-i âşıkâneye müstağrak olmuş idi.

Gözlerimi setreden yaşlar, nazarlarımıza nîm-şeffaf bir perde çeken zulmet-i şeb arasından **gözlerine** baktım. **Nazarını** sebebini sorduğun kevâkib kadar donuk, **kirpiklerini** bahsettiğin çemenler gibi nem-nâk buldum (s. 154).

- Küçük, beyaz bir el sür'atle cereyân eden dalgalardan müştakâne buse-çîn olan dalları kaldırdı, zerrîn saçlarla mütetevvic genç, zarif bir baş göründü; yalnız muhât olduğu yeşilliklerle mülebbes olan **genç kız** memdûd, meftûn bir nazarla gurûb eden şemsi, **ayaklarına** kadar gelip arz-ı perestiş eden münevver mevceleri semânın sath-ı lâciverdîsi üzerinde seccân olan hûnîn bulutları seyretti. Hafif, serîn bir rüzgâr **vücuduna** temas ediyor; tabiatın bedâyiine karşı letâfetlerini arz eden bu üryan bedi'aya buseler konduruyordu (s. 156).
- **Genç kız** muhterizâne **ayağıyla** çayın koyu renkli sularını tahrik etti, **vücudunda** lâtif bir ra'şenin cereyânını duydu. Bir müddet dalgın dalgın sularla oynadı, biraz sonra bir karar-ı müşkil alıyormuş gibi **gözlerini** kapadı, **kollarını** uzattı; bu aralık dalgalar bu sîmîn vücudu der-âgûş etmek için âşıkâne açılıyordu (s. 156).

- **Sen**, istikmâl-i istirahatın için gibi bir vaziyet-i âşıkâne ile temâyül eden ağaca yaslanmış, **ayaklarını** çemenlerin sath-ı zümrüdîsine atmış, **gözlerini** semânın telâtum-ı envârına salıvermiş olduğun hâlde **parmakların** gayr-ı ihtiyârî, tabîî bir hareketle udun kirişlerinden; urûk-ı kalbiyeden kopmuş gibi derûnî feryâdlar çıkarıyordun (s. 160-162).
- **Ben** dâima ilerliyordum, **fikrim** bir noktayı hedef-i maksat ittihâz etmiş idi (s. 172).
- **Ben** ne için burada bulunuyordum? Ne için buraya gelmiş idim?

Bilemiyordum. **Kalbimde** o kadar büyük bir haşyet var idi ki düşünmeğe müsaade etmiyordu (s. 176).
- **Sen** bugün kendini hayat ile mâlî kemiklerden, etlerden müteşekkil görüyorsun; mağrursun. Bir gün gelecek ki o kemikler etleri taşımaktan, **damarlarını** dolduran o kan **vücudunu** teşkil eden ensiceyi doyurmaktan usanacak, yavaş yavaş çürüyecek (s. 180).
- **Güneş** bu azîm küreyi bir bâziçe-i hiç-a-hiç gibi **etrafında** devrettirerek eb'âd-ı gayr-ı mahdûde üzerinde sürükledi (s. 184-186).
- **Küre-i arz** binlerce asırlar imtidâd eden bu muhârebeden çıktığı zaman **sînesi** aldığı cerihalarla oyulmuş, darbelerle şişmiş; uçurumlar, denizler, dağlar, kayalarla tecehhüz etmiş idi (s. 188).
- **Arzın** o zaman çirkâb-âmîz **denizlerinde**; batî, fırtınalarla mahmûl **havaalarında** hayvanlar yaşıyordu (s. 188).
- El'an **sen** bir teşekkül-i mütemâdî içindesin. Zannetme ki bugünkü **vücudun vâlidinin** sütüyle perveriş-yâb olan vücuttur. Zannetme ki şu dakikada **sînende**

çarpan **kalbin**, o an, tufûliyetinde yeni alınmış bir oyuncağın verdiği sürûrla çırpınan kalptir (s. 196).

- Maahazâ **sen** hiç olmakla beraber bir şeysin. **Ensicende** bir faâliyet-i hayatiye var, her **hücre-i vücudunda** bir zekâ-yı tabîi mevcut, seni bir kuvve-i mütefekkiye lâ-yen-kati' idare ediyor (s. 198).
- Sen **Allah'ın**; o **azametine**, **kuvvetine**, her zerrenin şهادet ettiği; her cüz-i vücudun emriyle yaşadığı Allah'ın **muammâ-yı hilkati** karşısında âciz, hakîr, zelîl bir mahlûksun (s. 200).
- Bu son hitap **beni** ezmiş gibi hafifçe mezarın üzerinden yere kaydım, **başım** kabrin kenarına düştü. Kendimi mahvolmuş, hayattan kalmış zannettim. **Vücudum** tamamen uyuşmuş idi. **Gözlerim** perişan bir nazarla **etrafımı** dolaştı (s. 202).
- Tabiat **senin** henüz inkişâf etmeyen **kuvve-i ihtirâiyene hazâin-i servetini** sakladığı zaman bile sen vesâit-i cinâyet bulmuş idin. Hilkatin pek zayıf yarattığı **tırnaklarının** yırtmadığı, **dişlerinin** parçalayamadığını kayalarla ezdin, ağaçlarla kırdın (s. 204).
- **Bu kadın** demin vâlidelerin en bahtiyârı idi, şimdi **oğluna** ağlıyor (s. 206).
- **Şu genç kız** tepenin üzerinde **nişanlısının** avdetine muntazırdır, yarın siyahlar giyecek (s. 206).
- **Yolcular** içinde öylelerini fark ediyorum ki **gözleri** mahsuf, **benizleri** renksizdir. **Nahîf vücutlarını** paçavralar setredemiyor, **ayakları** çamurlar içinde sürünüyor, bir meşy-i bî-tab ile geçiyor (s. 212).
- Bu sırada **nücûm** birer birer **handelerini** vech-i semâdan silip çekiliyordu (s. 236).

3.1.2.2. Belirtme Durumu Ekleri

“Bu hâl ismin başka bir isimle münasebeti olduğunu ifade eden hâlidir. İlgi hâli ismin bir isimle ilgisi olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi bulunduğunu gösterir. İsmi bu hâli bazen eksiz, çok defa da ekli olur” (Ergin, 2013, s. 228).

- **Bu makalelerin bazıları** yeni yazılmış şeyler değildir. İçlerinde on altı yaşından beri karalanmışları da vardır. Bir fikrin derece-i terakkisini göstereceği için **bunları** yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; binâenaleyh şu zamanıma en uzak olanlar mecmuanın evveline tesadüf edenlerdir (s. 26).
- Zira bir aile var ki **ekmek** istiyor. Lâkin bu **ekmek**... Tabiat **onu** bize medyûn değil mi? (s. 128).
- Sen vücudunla mağrursun; o **vücut** bir aynanın üzerinde akseden suretten ibarettir. Ayna o suretin cilvegâh-ı in’ikâsıdır, **onu** bir ziyâ resmetti, sen hiçsin! (s. 194).
- Fakat sen senden mürekkebe değilsin. **Vücudunun her cüzü** sana bîgânedir. Sen **onları** havalardan, sulardan, nebatlardan sana temas eden bütün eşyadan topladın (s. 196).
- **Sen bir şeysin ki sen değilsin, sen bir şahsiyete mâliksin ki memlûkûn değil, mâdûmiyet içinde bir mevcut, hîcî içinde bir hepsin.**
Bunu anlayamazsın, **bunu** düşünemezsin (s. 198).
- Ölü «Evet, diyordu, sen **gözlerini** kapadığın zaman, görmek için **onları** bir vasıta ittihaz eden nazar başka bir âleme in’itâf edecek» (s. 234).

3.1.2.3. İlgi Ekleri

İsmi başka bir isimle ilişkili olduğunu ifade eder. İsim ilişkili olduğu başka bir isimle ilgi durumu çekimiyle bağlanır. Bunun için isim ya ilgi durumu eki almadan eksiz olarak ya da ilgi durumu eki alarak ekli ilgi durumu biçiminde bulunur (Karaağaç, 2016, s. 334).

İlgi ekleri eklendiği isimle başka bir isim arasında sahiplik ve ilgi bağı kurar. İsmi fiille bağlayan bir ek değildir. Bu ek ilgi kurduğu isimle yalın haldeki bir kavramı ifade etmektedir. Bu sebeple ilgi eklerini durum eki olarak görmeyenler de vardır (Korkmaz, 2009, s. 268).

İncelenen eserde ardıl/bağımlı gönderim öğelerinden ilgi ekleriyle yapılan gönderimler aşağıdaki şekildedir:

- Bu **makalelerin** bazısı yeni yazılmış şeyler değildir (s. 26).
- Bir **fikrin** derece-i terakkisini göstereceği için bunları yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; binâenaleyh şu zamanıma en uzak olanlar **mecmuanın** evveline tesadüf edenlerdir (s. 26).
- **Yolun** bir kenarından sür’atle ilerliyordu, kaçıyor; âvâze-i hây u hûy-ı âlemden kaçıyor (s. 28).
- Ecrâm-ı **semâvîyenin** nîsar ettikleri şu hazîn ziyâlara bedel; âfâkı muhîr olan sehâb-ı kesîfe arza kar parçaları saçıyor (s. 30).
- Bulutların, hevâ-yı **nesîmîn** daha ötesinde **vücudunun** ihtizâzını hisseyliyorum (s. 30).
- Biri beyaz ve diğeri sarı gümüş şeritlerin lâtif bir surette fes rengi kadifenin yanında parlayışı mektepte sarf ettiği emekleri, hekimlerin «Göğsünüz zayıf; bu

kadar çalışmayınız» yollu nasihatlerine ehemmiyet vermeyip de **fikrinin** olanca kuvvetini derslerine hasreylediğini ihtar ederdi (s. 34).

- Bî-tab kalan vücudu **iskemlenin** üzerine yıkıldı (s. 36).
- Vücudunda kalan son yaşlar **kirpiklerinin** ucuna geldi. Genç tabip nefesine büyük bir icbar etti, yaşlar tevakkuf ettiler, başı **yastıkların** üzerine düştü, hazîn bir tebessüm renksiz dudaklarını açtı, ruhu bir hande suretinde âsumânâ pervâz eyledi!. (s. 36).
- Münevver bir gecede kameri, **semânın** arza karşı bir hande-i istihzası gibi parlayan kevâkibi seyrederim, nazarım âmâk-ı gayr-ı mütenâhiyede mütehassirâne dolaşır: Ağlarım! (s. 38).
- **Güneşin** tulû'undan evvel çıkmak, gurûbdan sonra girmek; çalışmak çabalamak, hurd u hâş olmak! (s. 42).
- **Başkalarının** istirahatını husûle getirmek için! (s. 42).
- Sînesi şedîd **halecânların** tazyîk-i kakhârânesîne mağlub olmuş idi (s. 46).
- **Gecenin** hüzn içindeki letâfeti hissiyâtını ne derecelerde tehyîc etmişti (s. 50).
- **Manzaranın** letâfeti seni gaşy etti; vecde geldin, semâyâ karşı nağmeperdâz-ı aşk oldun (s. 50).
- Ey **arzın** semâvî meleği! Sen **onların** cevaplarına mı meclûb oldun? (s. 50).
- O **gecenin** hatırası nazarımı bazen seyyâr-ı semâ eder (s. 50).
- Kalbi ancak **onların** muhabbetiyle mâlî idi. Hayatı **onların** hayatına merbut, husûl-ı saadeti **onların** sıhhatine menût idi (s. 54).

- Büyüdüler; **vâlidelerinin** nazarına büyük görünecek kadar büyüdüler; fakat henüz oynayacak kadar küçük idiler (s. 54).
- **Çayın** kenarına vâsıl olduğumuz zaman bir **söğüdün** sâyesine ilticâ ederek yan yana durduk (s. 60).
- **Korunun** bir köşesinde; ahrârâne, serbestâne bulunmak kalplerimizi sürûrla imlâ ediyordu; fakat bir kelime telâffuzuna cesaretimiz yok idi (s. 60).
- Çiçekler bir müddet beyinlerindeki mesafeyi muhafaza ederek **çayın** mevceleri üzerinde yuvarlana yuvarlana ayrıldılar (s. 60-62).
- **Kamerin** donuk ziyâları **ağaçların** sık yapraklarından geçerek çaya hafif bir sürûrlu sadâlar etrafta hüküm süren hüzn-i sâkitâneyi ihlâl etmiyordu (s. 66).
- Genç kız **çayın** kenarında **çimenlerin** üzerine mühmelâne atılmış dalgın dalgın genç çobanın gündüz kulağına mırıldandığı sözleri düşünüyordu (s. 66).
- **Mâzinin** yadigârları kalbimde şafak-nümâ handeler uyandırır (s. 68).
- **Gecenin** sükûneti içinde âletlerin saf nağmeleri lâtif bir âhenk teşkil etmekte, hayâli beslemekte idi (s. 70).
- **Hayvanın** her hareketi **genç kızın** vücudunda lâtif, hayâl-perver harekât-ı mütemevvice husûle getiriyordu (s. 72).
- Süvarisi ihtiyârını **hayvanın** arzusuna teslim etmişti (s. 72).
- Bir **insanın** en mukaddes muhabbetleri, en ruhanî hisleri zevcesine inhisar eder (s. 74).

- **Kızın** saçlarında seyyalât-ı nûrâniye, gözlerinde temevvücât-ı ziyâiye uçuşmakta idi (s. 80).
- Âteşten, dûzah-feşan buharlardan mürekkeb bir amûd-ı bürkânî **gecenin** derin zulmetlerini bir sür'at-i şedîde ile yarararak eb' âd-ı semâvâta şitâb ediyor (s. 90).
- Etrafta hüküm süren dehşetli sükûnet içinde ancak dünyayı tufan-ı nâra garkedecek kadar ateşler saçan **bürkânın** mahûf sadâları işitiliyor (s. 90).
- Mezar **fenânın** müntehâsı, **bekânın** ibtidâsıdır (s. 92).
- Azîm kûhsârlar arasında istitâr etmiş bir **derenin** içinde piyadeler, toplar âheste âheste ilerlemekte; dağı kuşatmakta idiler (s. 96).
- Bu sadâlar kayaların arasında; boruların, **tamburların** nagamâtını takip ederek hazîn irtidâdlarla aks-endâz oluyordu (s. 96).
- **Şemsin** son ziyâları ufku kaplayan bulutlarda son akislerini icrâ ederek mahvoluyordu... (s. 96).
- Hafif mevceler yuvarlanarak **ayaklarımın** dibinde sönüyor (s. 102).
- **Kâinatın** sükûneti hissiyâtımda bir uyuşukluk hâsıl etti; gözlerim süzüldü, derin bir boşluğa sukut ediyorum zannettim (s. 104).
- **Gözlerimin** önünden birtakım tesâvir-i sun'îye geçiyor zannediyorum (s. 126).
- Diğer taraftan kıymeti takdir edilmemiş, hakikati anlaşılmamış, cemiyet-i beşeriye tarafından reddedilmiş bir zavallı; **insanların** lâkayd nazarları önünden sâkitâne, mahrumâne geçiyor (s. 128).

- **Ayaklarımın** altında kumlar hafif sadâlarla **tabiatın** sükûnetini ihlâl ediyordu (s. 138).
- Nazarım, **yaprakların** arasından cereyân ederek **semânın** muzlim bir köşesine, denizin sakin bir cihetine in'itâf ediyordu (s. 138).
- Birdenbire **semânın** bir köşesi açıldı. Zerrîn bir tufan-ı ziyâ **denizin** mevceleri, **sahranın** yeşillikleri üzerine tebessümler saçtı (s. 138).
- Huzzâr, hayata karşı bir hande-i istihfâf ile geçen **tabutun** önünde ser-nigûn-ı hayret olarak sükût ediyor, insanlara **hayatın** hikmet-i yegânesini gösteren bu timsâl-i memâtın huzunda düşünüyordu (s. 142).
- Mezar bir sür'at-i hârikûlâde ile doluyor, topraklar kurbanlarını âmâk-ı muzlimede bırakarak bir ejder gibi **kabrin** üzerinde şişiyordu (s. 142).
- Omuzlarını, sînesini üryan bırakan gömleği altında **kalbinin** serî darbeleri işitiliyordu (s. 146).
- Kamer, ufuk üzerinde tebessüm ediyor; ruhanî, hayâlâmîz ziyâlarıyla **yekdiğerinin** muhabbetiyle mâlî olan bu iki kalbe ulvî hisler bahşediyordu (s. 146).
- **Kanatlarının** ihtizâzı çiçekleri, gülleri mütebessim eder; dâire-i pervâzından nûrlar, handeler saçar (s. 150).
- Lâkin **şâirin** gözleri başka bir semâ-yı ulviye nâzır, başka cihanlara müstağraktır (s. 150).
- Benimle eğlendiğine, bir **kalbin** cerihalarıyla oynayacak kadar kalpsiz olduğuna inanıyor; muhabbetimi bir bâzîçe, bir lâtife gibi telâkki etmek istediğin için sana husûmet ediyordum (s. 154).

- Orada, **ağaçların** arasından nîm bir surette görünen **ufkun** üzerinde, **bulutların** arasından süzülerek güneş âheste âheste iğtirâb ediyor, bulutlar, mevceler hûnîn ziyâlarının son bakıyyelerini semâlarda, sularda yuvarlayarak sürüklüyor (s. 156).
- Etraf amîk bir sükûnete istiğrak etmiş; kuşlar **ağaçların** yeşil yaprakları arasında kalmış; kevâkib semâyı kaplayan buhar-ı hararet arasında raksân bir surette müşâhede olunuyor, tabiat hey'et-i umumiyesiyle sükût ediyor; bîhuş, mebhût **senin** udundan çıkardığın semâvî, ruhanî nagamâtı dinliyordu (s. 160).
- **Baharın** ilk günleri imtidâdlı, kasvet-engîz yağmurlara tesadüf etmiş idi (s. 170).
- Etraf sâkit idi; yalnız **ayaklarımın** sıkleti altında çimenler arasında birikmiş **suların** inbisâtından, henüz dışarıya çıkmağa cesaret edemeyerek **ağaçların** dalları içinde uçuşan **kuşların** kanatlarından, yüksek bir daldan düşen bir katre ile hareketsizlikleri muhtel olan yapraklardan, vakit vakit birkaç sadâ sükûtu ihlâl ediyordu (s. 172).
- **Kabirlerin** arasından bir gölge gibi geçmeye başladım, ayaklarım sükût-ı emvâtı ihlâl etmek istemiyormuş gibi muhterizâne sürünerek beni ileriye sevk ediyordu (s. 176).
- Mezarlar **gözlerimin** önünden birer birer güzâr ediyordu (s. 176).
- Ezilmiş gibi yıkıldım, bir **kabrin** üzerine düştüm (s. 178).
- **Vücudunun** her cüzü sana bigânedir (s. 196).
- Bu son hitap beni ezmiş gibi hafifçe **mezarın** üzerinden yere kaydım, başım **kabrin** kenarına düştü (s. 202).
- Gece, **mezarın** servilerini, taşlarını hafif hafif zulmetlere gark ediyordu (s. 202).

- Peder **sofranın** başında dalgın bir tavırla, ne yaptığını bilmeksizin elindeki bıçağıyla bir parça ekmeği kesiyor, **vâlidenin** giryelerle dolu gözleri **sofranın** üzerine kapanarak ağlayan çocuğunu seyrediyor, yemek yok!.. (s. 214).
- Bilâkis **cemiyetin** en büyük yarası olan para lâ-yenkati’ kuvvetini tezyîd, hükm-i müstebidânesini îlâ ediyor (s. 218).
- Kâinatta lâ-yenkati’ bir tebeddül hüküm sürüyor, Hallak-ı Bâkî daimâ halk ediyor, **mevcudâtın** bir zerresi kaybolmuyor (s. 226).
- İbtidâ, intihâ, mevcut olmayan **zamanın** mefruz noktalarıdır (s. 226).
- Hilkat hakîr insanların icât ettikleri **mirsadların** adesesine in’ikâs eden parçadan mı ibarettir? (s. 228).

3.1.2.4. Kişi Ekleri

“Çekimli fiillerdeki şahıs ekleri, oluş ve kılışın kim veya kimler tarafından yapıldığını gösteren eklerdir. Varlık ve nesnelerin fiiller içinde gerçekleştirdikleri hareketlerin hangi şahsa ait olduğu ancak şahıs ekleriyle belli olmaktadır” (Korkmaz, 2009, s. 26).

Kaya Bilgegil ise kişi eklerini “fiil zamirleri” olarak ele almıştır. “Fiillerin sonuna gelerek öznelerini temsil eden ekler, fiil zamirlerini teşkil eder. Ancak üçüncü şahıslarda bu görev, kip ve zamana ait eklere bırakılmıştır” (2014 s. 195)

Mensur Şiirler-Mezardan Sesler adlı eserde ardıl/bağımlı gönderim öğelerinden kişi ekleriyle yapılan gönderimler şu şekildedir:

- Ben sana sirişk-i hûn-âlûdumu buhar suretinde **arz ediyorum**, sen de bana tebessümlerini ziyâ şeklinde **îsal ediyorsun!...** (s. 30).

- Lâkin; genç, güzel, müstaid **tabip** bunları o kadar **düşünmüyordu** (s. 34).
- **Genç kız** çayın kenarında çimenlerin üzerine mühmelâne atılmış dalgın dalgın genç çobanın gündüz kulağına mırıldandığı sözleri **düşünüyordu** (s. 66).
- Genç kız ruh-perver bir tavırla ilerliyordu (s. 72).
- **Ben** bu gözyaşlarını **takdis ederim**; zirâ onlar senin muhabbetinin bir tesîri olmak üzere husûle geliyor (s. 76).
- Sahranın derin bir noktasında ellerinde şemşîr-i dırâhşân şems-i gâribin eşi'a-i hazîniyle iltima' ederek **süvariler** mehîb atlar üzerinde **geçiyorlardı** (s. 96).
- **Zâbitân** kılıçlarıyla nîm dâireler tersîm ederek yüksek sadâlarla **emir veriyorlardı** (s. 96).
- **İnsanlar** arzın bu kısm-ı mütebessimini bir mevt-kede-i girye-nâk hâline koymuşlardı (s. 100).
- **Ben** mahzûz, mes'ud ameliyâtını **takip ediyordum** (s. 114).
- Hayır, **insanlar** kavânîn-i tabiatı **tebdil etmişler** (s. 128).
- **Güzel bir kadın** görülüyor ki herkes huzurunda zânûbe-zemîn-i **perestîş oluyor** (s. 128).
- Birdenbire **genç kız** ağır, müşkil bir karar almış gibi serî, vedâ-âmîz bir hareketle elini **uzattı**; **delikanlı** mütehâlikâne bu eli ağzına **götürdü** (s. 148).
- Kevâkibin ne için donuk olduklarını sordun, sana cevap olmak üzere tafsilât-ı ciddiye başlamıştım, lâkin **sen** çiçekten çiçeğe geçen kelekler gibi meseleden meseleye atlayarak kevâkibi semâlarında **bıraktın**; çemenlerin nem-nâk

olduğundan, gecenin zulmeti içinde ağaçların tuhaf gölgelerinden bahsetmeye **başladın** (s. 152).

- Karşında o kadar sıkılıyor, ciddiyetimi bozmamak için o kadar çalışıyordum ki **sen** kahkahalarla **gülüyordun** (s. 152).
- Her kahkahan bir mânâ-yı istihza ifham ediyordu: «**Çocuk!..** Ne için **söylemiyorsun**; beni çılgıncasına sevdiğin nazarlarından anlaşılıyor (s. 152).
- **Ben** dâima **ilerliyordum**, fikrim bir noktayı hedef-i maksat ittihâz etmiş idi (s. 172).
- **Mütefenninleriniz** kürenin 2000'den 200 derece-i hararete tenezzül etmek için yüz binlerce asırlara muhtaç olmuş olduğunu tahmin **ediyorlar** (s. 188).
- **İnsanlar**, vücûda geldiği zaman hayvanât-ı sâireye tefevvuk-ı tabûîlerini **hissettiler**; arzın hâkimiyetini **aldılar** (s. 192).
- **Sen** onları havalardan, sulardan, nebatlardan sana temas eden bütün eşyadan **topladın** (s. 196).
- **Sen** her dakika, her saniye ölüp **dirilmektesin** (s. 196).
- Sende bir şey var ki daha doğrusu bizzat **sen** bir şeysin ki **düşünüyorsun**, tahassüs **ediyorsun**, mütelezziz yahut mustarip **oluyorsun**, teessürât-ı muhtelif-i mütemâdiye içindesin (s. 198).
- **Sen** bir şeysin, o şeyi **anlamıyorsun** (s. 198).
- **Sen** bir muammâsın, onu **halledemiyorsun** (s. 198).
- **Bu kadın** demin vâlidelerin en bahtiyârı idi, şimdi oğluna **ağlıyor** (s. 206).

- **Sen** parça parça olan bir girîve-i billûr gibi **kırılacaksın** (s. 220).
- «**Ben** bir şeyim! **Ben** bir şey **olacağım!**» cevabını **işitiyordum** (s. 232).

3.1.3. Metinlerde Biçimsel-Sözlüksel Bağdaşıklık Öğeleri

Sözlüksel bağdaşıklığın temelinde tekrarlar vardır. Fakat sözlüksel tekrarın bir sözlükbirimin aynen tekrarlanması yanında, eşanlamlılık, sınıf üyesi gibi farklı öğelerle beraber kullanılma boyutları da bulunmaktadır (Uzun, 1995, s. 64).

3.1.3.1. Bağlaçlı Bağdaşıklık

Bağlaçlar tek başlarına anlamları olmayan, fakat cümleleri veya aynı görevdeki sözcükleri, sözcük öbeklerini biçimce ve anlamca birbirine bağlayan kelimelerdir (Ediskun, 2017, s. 302). Bağlaçların en önemli görevi, denk yapıları birbirine bağlamak ve iki farklı yapıdan sözdizimsel tek yapı oluşturmaktır (Delice, 2017, s. 167).

Halliday ve Hasan’a göre “Metnin içindeki herhangi bir parça birimi algılama, anlamlandırma ve açıklama işlemini başka bir parça birime bağlama, metnin bütünlüğünü oluşturan parça birimler arasında kurulan anlam bağıdır” (1976, s. 45).

Bağlaçlar, bağdaşıklığın sağlanmasında çok önemlidir. Bağlama unsurlarının doğru ve etkili olarak ele alınması gerekir. Metinlerdeki kelimeler, cümleler, düşünceler arasındaki bağdaşıklık ancak bu şekilde sağlanır (Balcı, 2018, s. 129).

3.1.3.1.1. Karşıtlık Bildiren Bağıntı Öğeleri

Metinde anlatılan iki ya da daha fazla ifadenin karşılaştırılmasında kullanılır. Amaç yönünden aralarında aykırılık, karşıtlık, uyumsuzluk ve birleştirilmezlik olan cümleleri birbirine bağlar (Gencan, 1974, s. 243).

İncelenen eserde “fakat” ve “lâkin” karşıtlık bildiren bağıntı öğelerine sıkça yer verilmiştir.

- Ölseydim, mazlûm, makhûr olarak ölseydim. **Fakat** zâlimâne, kâhirâne dirilseydim!.. (s. 44).
- **Fakat** heyhât! Bu bir rüya idi! (s. 46).
- Büyüdüler; vâlidelerinin nazarına büyük görünecek kadar büyüdüler; **fakat** henüz oynayacak kadar küçük idiler (s. 54).
- **Fakat** bu yaşların arasından nem-nâk bulutlar altında pertev-bâr olan ziyâ-yı şems kadar lâtif bir hande görülüyordu (s. 58).
- Korunun bir köşesinde; ahrârâne, serbestâne bulunmak kalplerimizi sürûrla imlâ ediyordu; **fakat** bir kelime telâffuzuna cesaretimiz yok idi (s. 60).
- **Fakat** biraz sonra iki meftûn âşık gibi yekdiğerinin âgûşuna atıldılar (s. 62).
- Ara sıra iki kuşun cıvıltıları işitilirdi, **fakat** bu sürûrlu sadâlar etrafta hüküm süren hüzn-i sâkitâneyi ihlâl etmiyordu (s. 66).
- **Fakat** çobanın itiraf-ı aşkını bu suretle dinlemeği o kadar lâtif buldu ki sükût etti (s. 66).
- **Fakat** heyhât! Fikr-i hakikat, cevvi-i seyr-i semâsında devam ediyor; **lâkin** o nokta-i esrâr, o merkez-i hayat-ı küll önünden daimâ fîrar ediyor... (s. 84).
- Orada; eşia-nisâr-ı hayat olan gözler söner, darâbât-ı kalbiye sükût eder, hayat intihâ bulur; **fakat** mezar diğerk bir hayatın mebd'e'i, diğerk bir cihanın mukaddimesidir (s. 92).
- Her ikimiz de mebhût, hayran sükût ediyorduk. **Fakat** bu sükût ne kadar aşk-perdâz, ne derecelerde mânidâr idi (s. 108).

- Yan yana gidiyor idik; **fakat** beynimizde bir kelime bile teâtî olunmuyordu (s. 112).
- Dudaklarında tatlı bir tebessüm, gözlerinde lâtif bir hande getirmiştir. **Fakat** heyhât! (s. 116).
- Dudaklarında bazen tebessümler uçuşuyor; fakat zulmetlere istiğrak eden nûrlar kadar hâzin (s. 122).
- Kemal-i lâkaydî ile gülüyor, kahkaha-zen-i sürûr oluyor, **fakat** bu kahkahalar kalbinin şihâk-ı ye's ile parçalandığını gösterecek derecede hüzn-âver, dil-hırâş. Nazarından bir sür'at-i berkîye ile zalâm-ı ye's geçiyor, dudaklarında pek az bir müddet için hazîn bir tarz-ı teressüm görülüyor; **fakat** cemiyet-i beşeriyenin kurban ettiği bu kız ekdârına, gumûmuna istiğrak edememeğe mahkûm (s. 122).
- Yaşıyor; **fakat** nasıl, ne için yaşadığını tayinden âciz (s. 122).
- Gözlerim cüst ü cûkârâne etrafa nigerân oluyor; hissiyâtıma melce, efkârıma mahrem olacak bir kalp taharrî ediyorum, **fakat** heyhât!... (s. 132).
- **Fakat** bunlar, cemiyet-i beşeriyenin âmâk-ı emvâcına dalıp giderler (s. 132).
- Kalbimde birçok kimselerin muhabbeti mahfuzdur, birçok kimseler vardır ki, benim için muhabbet duyarlar; **fakat** kalplerimiz sevişirse ruhlarımız sükût ediyor (s. 132).
- Yaşamak, **fakat** senin mülevven nûrlara müstağrak sahralarında; muazzam mehîb ormanlarından müteşekkil birer tâk-ı muallâ altında sâkitâne cereyân eden nehirlerinin kenarında yaşamak; **fakat** senin vahşi ağaçlarınla sâyebân vadilerinde, azîm kühsarlarından boşanarak âmâk-ı muzlimeye doğru şitâbân olan şelâlelerinin yanında yalnız, beni fûshat-serây-ı fezânın eb'âd-ı lâ-yetenâhiyesine

bir sür'at-i berkîye ile götüren bu küre-i muş'a'sa, üzerinde münferid olarak yaşamak isterim (s. 134).

- Dalgın, **fakat** fikrim boş olduğu hâlde ilerliyordum; birdenbire mahûf bir sadâ sâmiâmı parçaladı, ürktüm, başımı kaldırarak baktım: Bu bir baykuş idi (s. 176).
- **Fakat** bu surete girebilmek için ne kadar asırlar sarf ettiğini bilir misin? (s. 188).
- **Fakat** sen senden mürekkebe değilsin (s. 196).
- Postlarını almak, etleriyle taayyüş etmek için hayvanlardan başladın. **Fakat** hemcinslerinden ne istedin? (s. 204).
- Fikrin lâ-yenkati' te'âli ediyor, lâ-yen-kati' yükseliyorsun; **fakat** henüz pek sefilsin (s. 210).
- **Fakat** bir gün gelecek ki bu beşeriyet zalâm-ı âsâr içinde nâ-bedîd, bu medeniyet başka bir ziyâ-yı medeniyet önünde muzlim kalacak (s. 218).
- Daha ötede başka şemsler, başka âlemler, başka cihanlar, bahçeleri tayerân-ı mecnûnâneleriyle dolduran kelekler gibi fezâda uçuşacaklar. **Fakat** bunların kâffesi bir intihâya, bir fenâyâ mahkûm! (s. 222).
- Kalbini dolduran âmâl-i vâhiyeyi dereke-i lâıkasına indirmek için bu bir hakikattir. **Fakat** senin bu kâinatı bir vazifen var, bu kâinatın her cüz'-i ferdi bir vazife ile mükelleftir (s. 230).
- O âlem sana tamamen bîgâne, kâmilten meçhuldür. **Fakat** şimdi seni muhît olan zulûmât o zaman o gözlere rûşen olacak (s. 234).

- Bana enfâs-ı ruh eden dudakların hayattan kaldı, tebessüm etmez oldu!.. **Lâkin**, emin ol sevgilim, senin tebessümlerini ecrâm-ı semâvîyede müşâhede ediyorum (s. 30).
- **Lâkin**; genç, güzel, müstaid tabip bunları o kadar düşünmüyordu (s. 34).
- Yapraklar bitinceye kadar hiç tavrını, vaziyetini değiştirmeyerek hazîn hazîn sükût ediyordun. **Lâkin** son yaprak son metânetini mahvetti; birdenbire bir tuğyan-ı sirişk hâsıl oldu (s. 52).
- Senin gözlerin sükût etti, **lâkin** benimkiler devam ediyor (s. 52).
- Gerçi kavallarımız yoktu; **lâkin** onların nagamât-ı âşıkânesini kalplerimiz sâkitâne icrâ ediyordu (s. 60).
- Fikr-i hakikat, cevvi-seyr-i semâsında devam ediyor; **lâkin** o nokta-i esrâr, o merkez-i hayat-ı küll önünden daimâ firar ediyor... (s. 84).
- Hüzünler, kederler, hayâller, ümidler, sürûrlar orada mahvolur; **lâkin** mezar hakikatin penâhı, esrâr-ı hilkatin cilvegâhıdır (s. 92).
- **Yalnız**, bu azîm ormanın içinde, bu müthiş fırtınanın karşısında korktum; titredim, **lâkin** kalbim garip bir lezzetle mâlî idi (s. 94).
- **Lâkin** hayâlim bu manzar-ı dehşet-engîzde garip bir letâfet, bu cehennemî ziyâlarda şâirâne bir nûrâniyet, bu mahûf sadâlarda ruhanî bir silsile-i nagamât hissediyordu (s. 94).
- Seni zulmet- âbâd mezara teslim ettim, o aşk ile mâlî gözlerin müebbeden kapandı, darâbât-ı kalbiyen sükût etti; **lâkin** acîb bir kuvvet bizi dâimâ yekdiğerimize sevk ediyor, bir vakitler gözlerinde istiğrak eden ruhumun şimdi âmâk-ı mezarına dalıp gittiğini hissediyorum (s. 110).

- Mini mini ayaklarının üzerinde yükseldin, kırbacı iki ucundan tutarak bir kavs tersîm ettin. **Lâkin** güle kırbacı atıp dalı aşağıya çekebilmek için boyun pek kısa kalıyordu (s. 112).
- Şitâb etmek, ayaklarına atılmak istedim. **Lâkin** korktum ki kanatlanıp uçmasın...(s. 120).
- Gözlerinde cemiyet-i beşeriyeye bir âteş-i kin, dudaklarında hey'et-i insaniyeye bir eser-i muâheze görölürdü. **Lâkin** hâkimâne, mutasarrıfâne bir buse kendisini lezzet-i husûmetten de mahrum bırakırdı (s. 124).
- Düşünüyorum da cihan hâl-i tabîisinde, şekl-i aslîisinde pâyidâr kalsaydı; insanlar ormanlarda, hâl-i bedeviyette daha mes'udâne yaşayacaklardı. **Lâkin** değil: O tabîî ormanlar muazzam şehirlere tahavvül etmiş, insanlar hayat-ı tabiiyelerini terk etmişler (s. 126).
- Belki haksızım; **lâkin** bu tarz-ı hayat, bu cemiyet beni hayattan tenfir ediyor (s. 126).
- Ne için? Zira bir aile var ki ekmek istiyor. **Lâkin** bu ekmek... Tabiat onu bize medyûn değil mi? (s. 128)
- Bir zengin!.. **Lâkin** niçin arabasının çirkâb-feşân olarak güzerânını temâşâ eden şu sefil orada soğuktan titriyor, ihtimal ki açlıktan can çekişiyor? Ne için öteki servet ü sâ mân içinde şâdân, beriki fakr ve mezellekte giryân? **Lâkin** ne için o hazâin-i tabiatı gasp etmiş de beriki bir mahrumî-i tam içinde (s. 128).
- Ondan daha güzel bir kadın muhakkar, zelîl olarak insanların âlet-i huzûzu makamında istimâl ediliyor. **Lâkin** o kadın şâyân-ı ihtiram olmak, bu zavallı en ağır tahkirler altında yaşamak için ne yaptı? (s. 128).

- Ara sıra yaprakların arasında kuşların uçuştukları işitiliyordu. **Lâkin** tabiat sükût ediyor; semânın, bulutların şi'r-i hazînini dinliyordu (s. 138).
- Bu sadâ kulaklarında son bir vedâ gibi müthiş bir suretle tanîn-endâz oldu; asâbından bir seyyâle-i ra'ş'e cereyân etti; mezara atılmak, bu vücudu setreden tahtaları atıp vâlidesini mezarın kolları arasından kurtarmak istedi; **lâkin** heyhât!.. (s. 142).
- **Lâkin** halecânı o kadar şedîd idi ki bir kelime telâffuzuna muktedir olamıyordu (s. 146).
- Hafif, saçlarına temas ederek geçen rüzgâra şebîh bir sadâ ile aşkla mühtez, şiir ile müterennim âteşîn kelimeler teâtî ettiler; **lâkin** sözleri ekseriya kalplerine îade-i kelâm ediyordu (s. 148).
- **Lâkin** şâirin gözleri başka bir semâ-yı ulviye nâzır, başka cihanlara müstağraktır (s. 150).
- Kevâkibin ne için donuk olduklarını sordun, sana cevap olmak üzere tafsîlât-ı ciddiye başlamıştım, **lâkin** sen çiçekten çiçeğe geçen kelekler gibi meseleden meseleye atlayarak kevâkibi semâlarında bıraktın; çemenlerin nem-nâk olduğundan, gecenin zulmeti içinde ağaçların tuhaf gölgelerinden bahsetmeye başladın (s. 152).
- Kendini tamamen taht-ı teshîrimde görmekten tehevvr ediyorsun; benim gibi zaîf, âciz bir çocuğun makhûru olduğunu itiraf etmekten utanıyorsun; **lâkin** ciğerini yakan o kelime dudaklarından çıkacak! (s. 154).
- Fikirlerini tebdil etmek için daha ciddî görünmeye çalışıyordum. **Lâkin** heyhât!.. (s. 154).

- Bir zaman geldi ki hissiyâtımın tehacümüne, senin kalbimi parçalayan şetâretine tahammül edemedim, gözyaşlarımı zapt etmek için dudaklarımı ısırdım; **lâkin** pek geç idi... (s. 154).
- Vücutlarını bir kefen parçasına sararak toprakların â'mâk-ı muzlimesine atan bu ölümler içinde hayatımı dolaştırmaktan ürktüm; **lâkin** bu haşyet o kadar tatlı, o rütbe câzip idi ki tahammül edemedim, titreyerek kapıyı ittim (s. 174).
- Bulduğum yerde tevakkuf ettim, burada benden başka bir zî-hayatın vücudu beni müteselli etti, cesaret etseydim lâkırdı söyleyecektim. **Lâkin** o uzun serviler, o gayr-ı müteharrik taşlar, o perişan mezarlar beni titretiyordu (s. 176).
- “Sen hiçsin!..” Başka bir mevkide, başka bir hâlde bu söz bence tesîrsiz kalırdı. **Lâkin** bu esnâda, burada, bu hakikat ufkumu tehviz etti; kendimi etleri çürümüş, damarları çözülmüş bir yığın kemik hâlinde gördüm; dudaklarımı bu muvahhiş netice acı bir tebessüm ile taklis etti (s. 178).
- Bu senin gurûr-ı hayatına dokunsa gerektir, **lâkin** hakikat-i sıklet dehşeti altında hayâlâtını ezmektedir (s. 178).
- İşıtıyorsun, görüyorsun, **lâkin** bunlar senin için birer muammâdır (s. 198).
- **Lâkin** bu medeniyet, yirmi bin seneden beri âzâ-yı gayr-ı madûde-i beşeriyetin birer esasını vaz'ettiği bu heykel-i muallâ-yı medeniyet seni hangi sefâletten mütecerrit, hangi mezelletten masûn etti? (s. 208).
- Kanun-ı tabî-i hilkate tebaiyeten bir nokta-i terakki-i fikrîye şitâb ediyorsun, her devr-i hayatın bir terakki-i manevî gösteriyor; **lâkin** heyhât! (s. 210).
- Medeniyet sizi buhar ile müteharrik arabalarda taşıyor; **lâkin** onları, bir kısım insanları maden kuyularında, ateş karşısında yaşatmakla tehiyye ediyor;

medeniyetin sizi doyurduğu ekmek birçok insanların teriyle yoğurulmuştur (s. 216).

- **Lâkin** sen, sen, ey arz-ı fenâ-zede! Sen o zaman hiç olacaksın! (s. 220).
- **Lâkin** artık korkmuyor, bütün bu menâzır-ı mahûfeyi lâ-kaydâne seyrediyordum (s. 224).
- Yan yana gidiyor idik; fakat beynimizde bir kelime **bile** teâtî olunmuyordu (s. 112).

3.1.3.1.2. Amaç Bildiren Bağıntı Öğeleri

Amaç bildiren bağıntı öğeleri, eserde bir amacı anlatmaktadır. İncelenen eserde amaç bildiren bağıntı öğelerinden “için” ve “-mek için” tespit edilmiştir.

- Bunlar kimse için yazılmamıştır, yazılmak **için** yazılmıştır, onun içindir ki sairlerinin takdiri, adem-i takdiri onlar için ehemmiyetsiz kalır (s. 26).
- Başkalarının istirahatını husûle getirmek **için**! (s. 42).
- O bir parça ekmeği kazanmak **için** çalışmak, uğraşmak iktiza ediyor (s. 128).
- Lâkin o kadın şâyân-ı ihtiram olmak, bu zavallı en ağır tahkirler altında yaşamak **için** ne yaptı?
- Nazar-ı dikkate bir âkil tesadûf ediyor ki hayatın en ağır mihnetleri altında inliyor, ihtimal ki yaşamak **için** bir ahmağa arz-ı ihtiyaç mecburiyetinde bulunuyor (s. 128-130).
- Firar etti, felâketiyle yalnız kalmak **için** insanların yanından kaçtı, işte o vakit me'yus bir hareketle yıkılarak o zâmâna kadar zaptettiği yaşları salıverdi (s. 144).

- Karşında o kadar sıkılıyor, ciddiyetimi bozmamak **için** o kadar çalışıyordum ki sen kahkahalarla gülüyordun (s. 152).
- Benim, çocuklukların arasında suâllerine cevaben «Seni seviyorum!» nidâ-yı aczini fırlatmamak **için** ettiğim gayretler seni güldürüyordu (s. 152).
- Bir zaman geldi ki hissiyâtımın tehacümüne, senin kalbimi parçalayan şetâretine tahammül edemedim, gözyaşlarımı zapt etmek **için** dudaklarımı ısırdım; lâkin pek geç idi... (s. 154).
- Bir müddet dalgın dalgın sularla oynadı, biraz sonra bir karar-ı müşkil alıyormuş gibi gözlerini kapadı, kollarını uzattı; bu aralık dalgalar bu sîmîn vücudu der-âgûş etmek **için** âşıkâne açıyordu (s. 156).
- Bugün bir buse-i muhabbet **için** açılan dudaklarını, ümitlerini yakalamak **için** ona doğru uzanan dest-i hırsını, âmâl-i hodgâmî ile çarpan bu kalbini, bütün bu vücud-ı zî-hayatı yoğura yoğura bir avuç toprak hâline koymakla kanâat etmeyecek (s. 194).
- Hava soğuk, gecenin hava-yı münce midir fenerlerin camlarına donuk bir perde çekmiş, sarı bir ziyâ sokağın çamurları üzerine akıyor, yolcular birer zıll-ı hayâlî gibi geçiyor, arabalar etrafa çirkâb-feşân olarak hâmillerini sıcak odalara tevdi **için** uçuyor (s. 212).
- Bir yarayı kapatmak **için** başka bir yara açıyor (s. 216).
- Bir kısmı başka âlemlere çarpıp tebahhur etmek **için** fezânın uçurumlarına şitâbân olacak, bir kısmı güzergâhında tesadüf ettiği bir necm-i seyyârın gîsû-yı lem'a-perdâzına esîr-i bend olup gidecek, her bir zerren başka bir dünyanın bir cüz-i ferdini teşkil edecek, ihtimal bir müddet-i muvakkata için şimdi eşî'a-i hayatınla bir eser-i nûrânî bırakarak cereyân ettiğin mecrâ-yı semâda bir seng-i kabrin

kırılmış parçaları gibi bakâyâ-yı harâbiyetin perişan bir surette yuvarlanacak (s. 220).

- Bunlar kimse **için** yazılmamıştır, yazılmak **için** yazılmıştır, onun **içindir** ki sairlerinin takdiri, adem-i takdiri onlar **için** ehemmiyetsiz kalır. Yine onun **içindir** ki her türlü âlâyîş-i zâhîrîden mütecerriddirler (s. 26).
- Bu makaleleri tevîd eden fikirler şâirâne **olduğu için** onlara Mensur Şiirler nâmını vermek istedim (s. 26).
- Bir fikrin derece-i terakkisini göstereceği **için** bunları yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; binâenaleyh şu zamanıma en uzak olanlar mecmuanın evveline tesadüf edenlerdir (s. 26).
- Başkalarının istirahatını husûle getirmek **için!** Yer altlarında imrâr-ı hayat etmek, havâ-yı nesîmîyi zehr-nâk olarak teneffüs etmek, rutubette ömür sürmek, güneş görmemek, beşerken bir yılan gibi yaşamak, verem olmak, ölmek! Ne için? **Ölmemek için!**... (s. 42).
- Onlar kendisi **için** muhabbet-i mâziyesinin son yadigârları, yegâne hediyeleri, zalâm-ı mâziye istiğrak edip giden zaman-ı şebâbının Pertev-nisâr handeleri, şafak- nümâ incilâları idi (s. 54).
- Onun **için**, sevgilisinin zevcesi nâmını götürmek kadar saadetli bir şey mi tasavvur olunur? (s. 58).
- Etrafımızda kuşlar şu ilk buse-i muhabbeti tes'id **için** aşk-perverâne nağme-perdâz-ı terennüm oluyorlardı... (s. 62).
- Sahra kızı hayâlâtına istiğrak **için** bundan güzel bir mevki, bundan lâtif bir gece bulamazdı (s. 66).

- Bu gözyaşları mâtem-i aşkımız **için** mi dökülüyordu? (s. 110).
- Lâkin güle kırbacı atıp dalı aşağıya çekebil**mek için** boyun pek kısa kalıyordu (s. 112).
- Orada kendisini beş dakika sonra unutacaklarından emin olduğu birkaç adam var ki onları güldür**mek için** gülmeğe mecbur edilmiş (s. 122).
- Evet, ne **için** bu adamların ihtiyaçlarına, saadetlerine hizmet **etmek için** kendi rahatını, saadetini fedâya mecbur olmuş idi? (s. 124).
- Hayır, insanlar kavânîn-i tabiatı tebdil etmişler. O bir parça ekmeği kazan**mak için** çalışmak, uğraşmak iktiza ediyor (s. 128).
- Lâkin o kadın şâyân-ı ihtiram olmak, bu zavallı en ağır tahkirler altında yaşa**mak için** ne yaptı? (s. 128).
- Nazar-ı dikkate bir âkil tesadüf ediyor ki hayatın en ağır mihnetleri altında inliyor, ihtimal ki yaşa**mak için** bir ahmağa arz-ı ihtiyaç mecburiyetinde bulunuyor (s. 128-130).
- Kalbimde birçok kimselerin muhabbeti mahfuzdur, birçok kimseler vardır ki, benim **için** muhabbet duyarlar; fakat kalplerimiz sevişirse ruhlarımız sükût ediyor (s. 132).
- Boğazına doğru hücum eden teessürâtını zapt **etmek için** dudaklarını ısırdı; mukaddes bir sükûnetin hükümrân olduğu bu mahalde ağlamamak, çıldırmamak istiyordu (s. 144).
- Şâir; tabiatın bedâyiini, nûrlar içinde galtân şafaklara, nücûm ile mültemi' semâlara hüznlerle gıryan gurûblara karşı terennüm **etmek için** yaratılmış; çiçeklerin nücûmun şi'r-i sâkitine tercüman olmak üzere halk edilmiş hayatın

letâfetlerine, melâllerine lisan vermek **için** sahraların, ormanların, cemiyetlerin içine salıverilmiş bir mahlûktur (s. 150).

- Fakat bu surete girebil**mek için** ne kadar asırlar sarf ettiğini bilir misin? (s. 188).
- Mütefenninleriniz kürenin 2000'den 200 derece-i hararete tenezzül **etmek için** yüz binlerce asırlara muhtaç olmuş olduğunu tahmin ediyorlar (s. 188).
- O bunu ispat **için** yetişiyor (s. 196).
- İşıtıyorsun, görüyorsun, lâkin bunlar senin **için** birer muammâdır (s. 198).
- Postlarını almak, etleriyle taayyüş **etmek için** hayvanlardan başladın (s. 204).
- Hilkat insanları vüsat-âbâd arza salıverdiği zaman bu âciz mahlûk kendisini anâsıra, tabiata karşı müdafaa etmek; fikrinin hissettiği ihtiyacâtı ihzâr **için** cemâdâtı, hayvanâtı kendisine esîr eylemek istedi (s. 208).
- Cemiyet onun **için** yaşıyor, bütün hayat yalnız onunla icmâl ediliyor (s. 218).
- İnsanların tevezîn-i fenâ **için** icât ettikleri bu kelimeler ebediyet için bî-mânâdır (s. 226).
- Onun **için** her şey müsâvî, her şey muâdildir (s. 226).
- Bu tûlun mebd'e'inden çıkan bir hatt-ı ziyâ müntehâsına vâsıl olabilmek **için** on beş bin senelik bir zaman sarf etmelidir (s. 228).
- Kalbini dolduran âmâl-i vâhiyeyi dereke-i lâyıkasına indirmek **için** bu bir hakikattir (s. 230).

- Ölü «Evet, diyordu, sen gözlerini kapadığın zaman, **görmek için** onları bir vasıta ittihaz eden nazar başka bir âleme in'itâf edecek (s. 234).
- Gözlerim biraz ötesini göremiyordu. Bulunduğum yerden hafifçe kalktım, zalâm orduları içinde yol açarak geç**mek için** sallanarak ilerledim (s. 236).

3.1.3.1.3. Sebep Bildiren Bağntı Öğeleri

- Ben bu gözyaşlarını takdis ederim; **zirâ** onlar senin muhabbetinin bir tesîri olmak üzere husûle geliyor (s. 76).
- Ne için? **Zira** bir aile var ki ekmek istiyor (s. 128).
- **Çünkü** giryelerimi, nevşelerimi musavvirdirler. Ben onları takdis ederim; **çünkü** hissiyatımı, mütalâatımı nâtıktırlar (s. 26).
- O zamandan beri sarı gülleri görmesini arzu etmem. **Çünkü** en kıymetlisini mezara gömdüm (s. 52).
- **Çünkü** medeniyet böyle arzu ediyor (s. 128).
- Ne için? **Çünkü** bunlar insan, bunlara kan lâzım! (s. 206).
- Genç kız bu adamı takip ediyor, **çünkü** ekmek lâzım! (s. 216).
- Siz **öyle** dünyalarsınız ki memâtlara cây-i hayatsınız, neş'e-yâb-ı hayat olanların tard ü teb'îd ettikleri gamlar, hüznler size ilticâ ediyor (s. 48).
- **Gerçi** kavallarımız yoktu; lâkin onların nagamât-ı âşıkânesini kalplerimiz sâkitâne icrâ ediyordu (s. 60).

- Bir fikrin derece-i terakkisini göstereceği için bunları yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; **binâenaleyh** şu zamanıma en uzak olanlar mecmuanın evveline tesadüf edenlerdir (s. 26).
- Bunlar kimse için yazılmamıştır, yazılmak için yazılmıştır, onun içindir **ki** sairlerinin takdiri, adem-i takdiri onlar için ehemmiyetsiz kalır. Yine onun içindir **ki** her türlü âlâyîş-i zâhîrîden mütecerriddirler. Muharriri onları o kadar âlî buldu **ki** tezyinât-ı lâfziye ile telbîsten hicap etti (s. 26).
- Mansıb-ı nigâhımız olan gözler o derece bârika-fe-şândır **ki** nazarımızı mütevazîâne, mağlûbâne indirmeğe mecbur oluruz (s. 32).
- Siz öyle dünyalarsınız **ki** memâtlara cây-i hayatsınız, neş'e-yâb-ı hayat olanların tard ü teb'îd ettikleri gamlar, hüznler size ilticâ ediyor (s. 48).
- Şüphesiz **ki** gözlerim senin handene benzer bir ziyâ-yı necm arar (s. 50).
- Çıldıırıyordu... Aman Yâ rabbî! Kabil midir **ki** bir an evvel hayatlarıyla iftihar ettiği yavrucuklarının memâtına ağlasın? (s. 56).
- Kuşların ziyâ-yı kamere karşı sürûrlü cıvıltıları, cereyân-ı lâti fiyle hayâlimizi besleyen çayın sadâları o kadar güzel bir âheng-i tabîî teşkil ediyor idi **ki** letâfetini seslerimiz ihlâl eder havfıyla sükût ediyorduk (s. 64).
- Fakat çobanın itiraf-ı aşkını bu suretle dinlemeği o kadar lâtif buldu **ki** sükût etti (s. 66).
- Bence hatîrât-ı mâziyem o derece kıymetdâr, o rütbe tesliyet-âmizdir **ki** hayat-ı mâziyemi tahayyül hayat-ı hâzırâma medar-ı devam olur (s. 68).
- Kayık seyrini o rütbe tesri' etmiş idi **ki** bizi öylece âğuş-ı şemse atmağa şitâb ediyor zannettim (s. 78).

- Zannettim **ki** bu buhar bir bulut olacak, genç kızı melekûta îsâl edecek (s. 80).
- Bir inkılâb-gâh **ki** haşyet-engîz! Mevt ü hayata bir cevelân-gâh **ki** dehşet-efzâ! (s. 82).
- Bir âlem **ki** dünyalardan müteşekkil, bir cihan **ki** hayat içinde tayerân! (s. 86).
- Bir hey' et-i mücesseme-i avâlim **ki** dönüyor, lâ-yenkati' dönüyor!.. (s. 86).
- Zannolunur ki mevcudât bu dehşete karşı hâif, lerze-nâk sükût ediyor (s. 90).
- Mezar bir semâ-yı vasîdir **ki** merbut-ı vücud olan ruh orada serbestâne, ahrârâne pervâz eder (s. 92).
- Mezar bir cihandır **ki** ulviyet, kudsiyet içinde pervâz eder; mezar bir âlemdir **ki** pîş-i ulûhiyette deverân eder! (s. 92).
- Rüzgâr o derece şedîd esiyor idi **ki** küre-i arzı bir fezâ-yı adem-âbâda sürüklüyor kıyas olunurdu (s. 94).
- Ormandan o derece mahûf enînler zuhûr ediyor idi **ki** arzın hâl-i ihtizârına hüküm verilirdi (s. 94).
- Ziyâ-yı şems o kadar hüzn-âmîz idi **ki** dün, tabiatın sürûr-ı şâdmânîsine cilvegâh olarak bıraktığı bu mahalli bu gün hûn-âlûd, gam-enîn bulmaktan me'yûs zannolunurdu (s. 100).
- Şems bulutlar arasından o derece kesîf görünüyor **ki** bir perde-i sirişk altındaki gözleri andırıyor (s. 106).
- Zannettim **ki** bu kuvve-i câzibe ruhumu hafâ-gâh-ı ruhuna sevk ediyor (s. 108).

- Bu bir insandır **ki** âlem-i mihnete, bu tasfiyegâh-ı ruha ilk kademini atıyor (s. 116).
- Bu bir insandır **ki** mersâsını seyrediyor (s. 116).
- Bu bir insandır **ki** tarîk-i mihnet-âlûd hayatta terakki ediyor (s. 116).
- Bir zaman gelir **ki** meşâkk-ı hayat ile bî-fer gözlerde bir pertev-i ümid uyanır (s. 116).
- Bir ân gelir **ki** ruh ebediyete karşı gaşyolur; vücud gayr-i müteharrik, bî-his kalır. Bu bir insandır **ki** melekûta gidiyor (s. 118).
- Gözlerinde o kadar aşk-perdâz handeler görölüyor idi **ki** bahar en şâirâne ibtisâmlarını onların reng-i lâciverdine bahşetmiş zannolunurdu (s. 120).
- Gördüm **ki** çiçekler arasında oturmuş, bedâyi-i tabiata tebessümlerle arz-ı muhabbet ediyordu (s. 120).
- Düşündüm **ki** aşk bir vücud olsaydı böyle olurdu (s. 120).
- Lâkin korktum **ki** kanatlanıp uçmasın (s. 120).
- Orada kendisini beş dakika sonra unutacaklarından emin olduğu birkaç adam var **ki** onları güldürmek için gülmeğe mecbur edilmiş (s. 122).
- Kendisine mutasarrıf olmak hukukunu insanlar elinden almış idi; hiçbir zaman olmaz idi **ki** bu acı hakikati ihtar edecek bir hod-gâm bulunmasın...(s. 124).
- Zira bir aile var **ki** ekmek istiyor (s. 128).

- Diğer birisini görüyorum **ki** çalışmıyor (s. 128).
- Lâkin niçin arabasının çirkâb-feşân olarak güzerânını temâşâ eden şu sefil orada soğuktan titriyor, ihtimal **ki** açlıktan can çekişiyor? (s. 128).
- Güzel bir kadın görülüyor **ki** herkes huzurunda zânûbe-zemîn-i perestîş oluyor (s. 128).
- Nazar-ı dikkate bir âkil tesadüf ediyor **ki** hayatın en ağır mihnetleri altında inliyor, ihtimal ki yaşamak için bir ahmağa arz-ı ihtiyaç mecburiyetinde bulunuyor (s. 128-130).
- Cemiyet-i beşeriyenin bir fırkasını görüyorum **ki** âteş-i kin ve adâvet saçarak diğer bir fırkanın izmihlâlâline çalışıyor (s. 130).
- Kalbimde birçok kimselerin muhabbeti mahfuzdur, birçok kimseler vardır **ki**, benim için muhabbet duyarlar; fakat kalplerimiz sevişirse ruhlarımız sükût ediyor (s. 132).
- Düşünüyorum **ki** bunlar muvakkattır, dün başlamış ise yarın bitecektir (s. 132).
- Ben böyle muhabbetler hulyâ ederim **ki** ebediyete kadar imtidâd etmek üzere ezelden başlamış olsun (s. 132).
- Evet, isterim **ki** senin buzlardan müteşekkîl dağlarında; mahûf, muzlim kayalıklardan mürekkeb mûhiş mağaralarında; vahşetlere, dehşetlere ilticâgâh olan ormanlarında yalnız benim sadâ-yı hükmüm aks-endâz olsun (s. 136).
- Henüz yapraklarından yağmur damlaları sukut etmekte idi **ki** tabiat; nûrdan, sürûrdan mürekkeb bir kisveye büründü (s. 140).

- Lâkin halecânı o kadar şedîd idi **ki** bir kelime telâffuzuna muktedir olamıyordu (s. 146).
- Bu gece o kadar çocuk idin **ki** ciddiyetimi muhafazada suûbet çekiyordum (s. 152).
- Karşında o kadar sıkılıyor, ciddiyetimi bozmamak için o kadar çalışıyordum **ki** sen kahkahalarla gülüyordun (s. 152).
- Kahkahaların o kadar sürûr-engîz, o kadar şetâretâmîz idi **ki** ağlamak istiyordum. Ben arzu ediyor idim **ki** sen huzurumda kalbim gibi hazîn, hayatım kadar gamâgîn olasın (s. 152).
- Bir zaman geldi **ki** hissiyâtımın tehacümüne, senin kalbimi parçalayan şetâretine tahammül edemedim, gözyaşlarımı zapt etmek için dudaklarımı ısırdım; lâkin pek geç idi... (s. 154).
- Zannolunur idi **ki** melekûtta düşmüş bir ruh terennüm ediyor (s. 162).
- Gözlerim pîşgâhında bir girdâp şeklini alan kâinattan firar etmek üzere kapanıyor idi **ki** boğuk, muharrik bir sadâ ile udunun kirişleri parçalandı; bu sihr-âmîz âlet bir tarafa yuvarlandı (s. 162).
- Bu esnâda boğazından sîne-çâk bir hırıltı çıktığını işittim. Anladım **ki** ağlıyorsun (s. 162).
- Burada, hayattan o kadar uzak idim **ki** hayatımdan şüphe ediyordum (s. 176).
- Kalbimde o kadar büyük bir haşyet var idi **ki** düşünmeğe müsaade etmiyordu (s. 176).

- Bir adım atmağa cesaret edemedim, şimdi bu mezarlar beni korkutmağa başlamış idi; zannediyor idim **ki** bu kabirler açılacak; etleri soyulmuş, kemikten kollar uzanarak beni tutacaklar... (s. 178).
- Son bir gayret, kuvvetli bir karar ile elimi mezara dayayarak kalkmak üzere idim **ki** tiz, müstehzi, müthiş bir kahkaha işittim; taşlar, ağaçlar nazarımda sür'atle döndü; âsâbım çözüldü, bî-mecâl kabrin üzerine yıkıldım (s. 178).
- Bir gün gelecek **ki** o kemikler etleri taşımaktan, damarlarını dolduran o kan vücudunu teşkil eden ensiceyi doyurmaktan usanacak, yavaş yavaş çürüyecek (s. 180).
- Bir saat gelecek **ki** şimdi hayat ile çarpan o kalp sükût edecek (s. 180).
- Henüz küre bir kışr-ı hamîrî ile örtülmüş idi **ki** basit nebatlar vücuda gelmiş, kuvve-i hayatiye arz-ı vücut etmiş idi (s. 188).
- Bu devirlere mütekaddim olup arzın hâl-i rüşeymîsi demek olan devr-i kadim, **ki** hayatın taazzuv-ı basîti hengâmı idi, yüz on bin asırlık bir ömür sürmüştür (s. 190).
- Seni kim ikna ediyor **ki** iki yüz asır evvel bir ferdi mevcut olmayan insanların iki yüz asır sonra bir numunesi hayatta kalsın? (s. 192).
- Evet, bir gün gelecek **ki** şu hakir surete temessül eden rûh seni terk edecek, sen çirkin, müstekreh bir ceset kalacaksın (s. 192).
- Zannetme **ki** bugünkü vücudun vâlidinin sütüyle perveriş-yâb olan vücuttur. Zannetme **ki** şu dakikada sînende çarpan kalbin, o an, tufûliyetinde yeni alınmış bir oyuncağın verdiği sürûrla çırpınan kalptir. Zannetme **ki** şimdi o zamanın uçuk rengi üzerinde bir hatt-ı keder-nâk tersim ettiği bu dudaklar ipek saçlı bir bebek iken pederinin bûselerini toplamak üzere titreyen fem-i şîr-hârdır (s. 196).

- Harekât-ı ensiceyi muayene etsen görürsün **ki** ilk dakika-i hayatından son nefese kadar âsâb ve adalâtın, kemiklerin, cildin, beynin bir teceddüt ve inkırâz-ı dâimî içindedir (s. 196).
- Sende bir şey var **ki** daha doğrusu bizzat sen bir şeysin **ki** düşünüyorsun, tahassüs ediyorsun, mütelezziz yahut mustarip oluyorsun, teessürât-ı muhtelif-i mütemâdiye içindesin (s. 198).
- O his, o zekâ nedir **ki** duyuyor, anlıyor? (s. 198).
- Sen bir şeysin ki sen değilsin, sen bir şahsiyete mâliksin ki memlûkûn değil, mâdûmiyet içinde bir mevcut, hîcî içinde bir hepsin (s. 198).
- Mezardan ses mükedder bir tarz aldı, dedi **ki**: Heyhât! (s. 202).
- Henüz bir mağarayı melce ittihaz etmeyi ancak düşünebilecek bir hâlde idin ki kuvve-i ihtirâiyenin ilk mahsülü ağaçtan bir silâh yapmak, taştan bir bıçak vücuda getirmek oldu (s. 204).
- Ulviyetten o kadar uzaksın **ki** hilkatinden yirmi bin sene sonra el'an parmaklarından kanlar dökülüyor (s. 210).
- Yolcular içinde öylelerini fark ediyorum **ki** gözleri mahsuf, benizleri renksizdir (s. 212).
- Soğuk var, yağmur yağıyor, bunlar bir takım serserilerdir **ki** yorgundurlar, me'vâları yok; üşüyorlar, elbiseleri yok; açtırlar, yiyecekleri yok (s. 212).
- Fakat bir gün gelecek **ki** bu beşeriyet zalâm-ı âsâr içinde nâ-bed'îd, bu medeniyet başka bir ziyâ-yı medeniyet önünde muzlim kalacak (s. 218).

- Ebediyetin bir seyyâr-ı muvakkatı olan bu arz da bir gün gelecek **ki** hayattan kalacak; ibre-i hilkat bir dakikanın üzerinden cereyân edecek **ki** o zaman burada her şey sükût edecek (s. 220).
- Zannetme **ki** on sekiz milyon güneş, yani o kadar cihanlardan müteşekkil olan bu zümre-i avâlim müntehâ-yı hilkat olsun (s. 228).
- Daha ötesi var, bir uçurum **ki** dibi yok, bir bu'd **ki** müntehâsı yok, bir küll **ki** etrafı yok; bir mecmûa-i hayat **ki** pâyânı yok, hudûdu yok!.. (s. 228).

3.1.3.1.4. Sonuç Bildiren Bağıntı Öğeleri

- **Artık** sahrada harbin metrukât-ı mûhişesinden başka bir şey müşâhede olunmuyordu (s. 98).
- Bu vak'adan sonra yolumuza devam ettiğimiz zaman **artık** cesurâne davranmağa başladık (s. 114).
- Lâkin **artık** korkmuyor, bütün bu menâzır-ı mahûfeyi lâ-kaydâne seyrediyordum (s. 224).
- **Artık** nazarımda bir mezarın bir beşikten farkı kalmamış idi (s. 224).
- **Âkıbet** nice şedîd intizarlarla beklediği zaman-ı saadet gelmiş idi (s. 34).
- **Âkıbet** bu derece şiddetle beklenilen mes'ud saat geldi (s. 58).

3.1.3.1.5. Katkı/ Sürerlilik Bildiren Bağıntı Öğeleri

- **Bir zaman** geldi ki hissiyâtımın tehacümüne, senin kalbimi parçalayan şetâretine tahammül edemedim, gözyaşlarımı zapt etmek için dudaklarımı ısırdım; lâkin pek geç idi... (s. 154).

- Cemiyet esasen değişmiş; başka ihtiyaçlar, başka maksatlar hâsıl olmuş; **bir vakitler** sîne-i tabiatta lâkaydâne, mes’udâne güzâr eden hayatı insanlar bir tufan-ı kuyûd hâline getirmişler; cemiyet-i beşeriye bu tufanın emvâc-ı pür-dehşeti arasında yuvarlanarak geçiyor (s. 126).
- O **el’an** genç, din! (s. 192).
- **El’an** sen bir teşekkül-i mütemâdî içindesin (s. 196).
- Hilkatinden iki yüz asır sonra yine o hâldesin. **El’an** kan içiyorsun (s. 204).
- Ulviyetten o kadar uzaksın ki hilkatinden yirmi bin sene sonra **el’an** parmaklarından kanlar dökölüyor (s. 210).

3.1.3.1.6. Zaman Bildiren Bağını Öğeleri

- Güneşin tulû’undan **evvel** çıkmak, gurûbdan sonra girmek; çalışmak çabalamak, hurd u hâş olmak! (s. 42).
- Tasavvuru ne dehşet-engîzdir o vâlidenin ki bir dakika **evvel** delicesine koşuştuklarını mes’udâne temâşâ ettiği çocuklarını kanlar içinde, hurd u hâş taşlar üzerine düşmüş görsün (s. 56).
- Aman Yârabbî! Kabil midir ki bir an **evvel** hayatlarıyla iftihar ettiği yavrucuklarının memâtına ağlasın? (s. 56).
- Nücûm **evvelkinden** ziyâde parlıyordu, kuşlar terennümlerini arttırmış idi (s. 64).
- Sana takdim ettiğim zaman ehren **evvelkinden** daha kırmızı idi (s. 114).
- Seni kim ikna ediyor ki iki yüz asır **evvel** bir ferdi mevcut olmayan insanların iki yüz asır sonra bir numunesi hayatta kalsın? (s. 192).

- Tunç keşfettin, ondan en **evvel** silâh yaptın (s. 204).
- Şu vasî arazide dört saat **evvel** binlerce efrâd-ı beşer muntazaman dizilmişler, sebebini bilmedikleri bir şeye intizâren durmuşlar idi (s. 206).
- **O zamandan beri** sarı gülleri görmesini arzu etmem (s. 52).
- Bundan sonra **o zamânâ kadar** ihtiyat-kârâne sakladığımız sır, bir sır-ı mekşûf olmuştu (s. 114).
- Evet, ne için **o zaman** huzurunda kemal-i ihtiram ile hareket edecek olan şu insanların hissiyât-ı hayvaniyesini memnun etmeğe mahkûm edilmiş idi? (s. 124).
- **O zaman** gülmeğe, mes'ud görünmeğe mecbur olurdu (s. 124).
- Biraz zaman **sonra** nâil-i mükâfat olacağında, ümid-i yegânesinin husûl bulacağında şüphe mi var? (s. 34).
- Pek az zaman **sonra**, bir gün yatağında idi (s. 36).
- Fakat biraz **sonra** iki meftûn âşık gibi yekdiğerinin âgûşuna atıldılar (s. 62).

3.1.3.1.7. Karşılaştırma Bildiren Bağıntı Öğeleri

- Birdenbire kendimi parmaklık kapının önünde buldum, **güya** sabahleyin evimden çıkıyormuş gibi serin bir kanla kapıyı açtım (s. 236).
- O hayat cilve-ger olduğu zamanlara, mensup olduğu edvâr-ı arziyeye **göre** teşekkülü tedricen müterakki bir surette göründü (s. 188).
- Semâdan dökülen, **yahut** bir ruh-ı melekânedен fişkıran o nağmelere karşı sükût eden kuşlar, semâda hayâlâmîz manzaralarla ihtizâz eden kevâkib, tabiatın sînesinden çıkan aks-i sadâlar; beni başka bir âleme atmış, başka bir deryâ-yı hissiyâtın âmâkına salıvermiş idi (s. 160).

- O, güneşin sîne-i ateş-nisârından kopmuş **yahut** bir seyyârenin nâ-kabil-i tâdât enkâzından tebâhhur etmiş azîm, mehîb bir kütle-i buhardır (s. 184).
- Sende bir şey var ki daha doğrusu bizzat sen bir şeysin ki düşünüyorsun, tahassüs ediyorsun, mütelezziz **yahut** mustarip oluyorsun, teessürât-ı muhtelif-i mütemâdiye içindesin (s. 198).

3.1.3.1.8. Birlik Bildiren Bağını Öğeleri

- Bunları beğenmemekle **beraber** perişan bir hâlde ötede beride bırakmak bana hoş görünmedi; bir nâm altında cem etmek istedim (s. 26).
- Âzim bir âlemi teşkil eden seyyâreler merkeziyle **beraber** esfelü's-sâfilîne düşerek hurd u hâş oluyordu, harab zerrelere semâvâtta her biri bir kuvve-i müncezibeye teba'iyeten serseriyanâ seccân, başka bir âlemi teşkile şitâbân idi (s. 82).
- Kalbimde bir menuniyet-i hazîne hissediyordum: Mevcudâtı benimle **beraber** girye-nisâr-ı ye's görmekten garip bir lezzet buldum (s. 106).
- Maahazâ sen hiç olmakla **beraber** bir şeysin (s. 198).
- Şiiri vezin **ve** kafiye arayanların edecekleri itiraz indimde bir itiraz-ı hîç-â-hîç kalır (s. 26).
- Biri beyaz **ve** diğeri sarı gümüş şeritlerin lâtif bir surette fes rengi kadifenin yanında parlamış mektepte sarf ettiği emekleri, hekimlerin «Göğsünüz zayıf; bu kadar çalışmayınız» yollu nasihatlerine ehemmiyet vermeyip de fikrinin olanca kuvvetini derslerine hasreylediğini ihtar ederdi (s. 34).
- Vücutları âlâm **ve** ekdâra karşı bir siper-i müdafaa idi, çocuklarına çılgıncasına meftûn idi (s. 54).

- Kurşunlardan **ve** âteşlerden mürekkebe olan fırtınaya karşı insanlar berg-i hazân gibi dökülüyordu (s. 98).
- Nazar-ı dikkatini, çitin üzerinde açılmış olan **ve** bu تنها yolun yolcularını selâmlıyormuş gibi hafif hafif hareketlerle bize doğru temâyül eden bir yabanî gül celbetmişti (s. 112).
- Etrafıma göz gezdiriyorum, cemiyet-i beşeriye birtakım kuyûd **ve** merasime tâbî, birçok vâhi arzulara hâdim görüyorum (s. 126).
- Zulmet-i leyl, envâr-ı semâ **ile** imtizac etmiş, nazarımı işgâl eyleyen ağaçlara garip bir hâl vermiş! (s. 30).
- Ey garip bir kuvve-i câzibâne **ile** eşi'a nisâr olan gözler! (s. 32).
- Elbise-i resmiyesinin koluna vakit-be-vakit nazar ederdi de kalbi hissiyât-ı iftihâr **ile** mâlî olurdu (s. 34).

3.1.3.1.9. Almaşım (Art Arda Gelme) Bildiren Bağntı Öğeleri

- Fakat bu sükût **ne kadar** aşk-perdâz, **ne derecelerde** mânidâr idi (s. 108).
Bu örneği hocaya göster ne kadar o kadar ı almaşım almışlar bu da olur mu?

3.1.3.2. Değiştirim Öğeleri

Dilidüzgün'e göre "Metindeki bir isim, fiil veya cümle gibi herhangi bir ögenin yerine başka bir ögenin getirilmesi" olarak açıklanmaktadır (2017, s. 55).

"Anlatım ya da içerik düzleminde bir ögenin yerine bir başka öge koyarak bu değişikliğin öbür düzlemde de herhangi bir değişikliğe yol açıp açmadığını sınaama işlemi; aynı dizide yer alan öğelerden birinin yerine dizimsel düzlemde bir başkasını koyma" (Vardar, 2002, s. 69).

İncelenen eserde sadece “öyle” ve “böyle” değiştirim ögelerine rastlanmıştır.

3.1.3.2.1. Öyle Sözcüğü ile Yapılan Değiştirim

- Ey **muzlim dünyalar**, ben sizin hazîn bir seyyârınızım; sizi temâşâ ediyorum. Hâlinizden lerze-nâkim, manzaranız bana îrâs-ı haşyet ediyor.

Siz **öyle (muzlim dünyalar)** dünyalarsınız ki mematlara câ-yi hayatsınız, neş’e-yâb-ı hayat olanların tard ü teb’îd ettikleri gamlar, hüzünler size ilticâ ediyor (s. 48).

3.1.3.2.2. Böyle Sözcüğü ile Yapılan Değiştirim

- Gözlerimin önünde **genç kız šiirden, bahardan müteřekkil bir levha-i ruh-perver teřkil etmekte idi.**

Mes’udâne çiçeklerin, otların arasından bir kelebek gibi pervâz ederek geçti.

Nazarım bu insan kıyafetindeki baharı meclûbâne takip ediyordu. Gördüm ki çiçekler arasında oturmuş, bedâyi-i tabiata tebessümlerle arz-ı muhabbet ediyordu.

Kuşlar, kelebekler etrafında tayerân ediyordu. Bunun yeni açmış bir çiçek olup olmadığında şüphedâr idiler. Düşündüm ki aşk bir vücud olsaydı **böyle (genç kız šiirden, bahardan müteşekkil bir levha-i ruh-perver teşkil etmekte idi.)** olurdu (s. 120).

- Lâkin niçin arabasının çirkâb-feşân olarak güzerânını temâşâ eden şu sefil orada soğuktan titriyor, ihtimal ki açlıktan can çekişiyor? Ne için öteki servet ü sâ mân içinde şâdân, beriki fakr ve mezellekte giryân? Lâkin ne için o hazâin-i tabiatı gasp etmiş de beriki bir mahrumî-i tam içinde yaşamağa mahkûm edilmiş?... Çünkü medeniyet böyle (arabasının çirkâb-feşân olarak güzerânını temâşâ eden şu sefil orada soğuktan titriyor, ihtimal ki açlıktan can çekişiyor? Ne için öteki servet ü sâ mân içinde şâdân, beriki fakr ve

mezellekte giryân? Lâkin ne için o hazâin-i tabiatı gasp etmiş de beriki bir mahrumî-i tam içinde yaşamağa mahkûm edilmiş?) arzu ediyor (s. 128).

- Felâketler, saadetler onun vasıtasıyla yapılıyor; dünya onun merkezinde dönüyor. Cemiyet onun için yaşıyor, bütün hayat yalnız onunla icmâl ediliyor.

Böyle (Felâketler, saadetler onun vasıtasıyla yapılıyor; dünya onun merkezinde dönüyor. Cemiyet onun için yaşıyor, bütün hayat yalnız onunla icmâl ediliyor) mi olacaktı? (s. 218).

3.1.3.3. Sözcük İlişkileri ve Sözcüksel Bağdaşıklık Görünümleri

Günay’a göre “Bir metnin anlamı, anlatıdaki bazı durumların, nesnelerin ya da kişilerin değişimi, dönüşümü ya da noktasal değişkenlikler içeren olayların anlatı boyunca yinelenmesiyle oluşur [...] Metinde geçen kişilerin, uzamın, eşyanın, durumun ya da bir başka nesnenin metnin tümünde yeri geldikçe yinelenmesi, tümceler arası bağıntılayan olarak değerlendirilir” (2017, s. 79).

Muharrem Ergin tekrarların üç fonksiyonu olduğundan bahsetmektedir:

1. Kuvvetlendirme
2. Çokluk
3. Devamlılık

Tekrarlar, kelimelerin anlamını pekiştirmek için, sürekliliğini ifade etmek için kullanılmaktadır (2002, s. 377).

3.1.3.3.1. Aynı Sözcükle Yapılan Tekrarlar

- **Siz** nâzır olduğunuz manzardan memnun değilsiniz! **Siz ulvî ulvî** âlemlere hasret-keşsiniz! (s. 28).
- Arzı setreden karlara rekabet edecek kadar **beyaz** olan omuzlarından setreni atıp da **beyaz** libasınla arz-ı endam ettiğin zaman sen de onlara benziyordun (s. 30).
- **Bir** sadâ-yi hâtîfî şu cevabı veriyor: **Bir ruhun bir ruh** ile muârefesi! (s. 32).

- Elbise-i resmiyesinin koluna **vakit-be-vakit** nazar ederdi de kalbi hissiyât-ı iftihâr ile mâlî olurdu (s. 34).
- Güneşin tulû'undan evvel çıkmak, gurûbdan sonra girmek; çalışmak çabalamak, hurd u hâş olmak! **Ne için?** Bir lokma ekmek **için!**

Soğuklarda üşümek, yağmurlarda ıslanmak, topraklarda yatmak, titremek, donmak! **Ne için?** Başkalarının istirahatını husûle getirmek **için!** Yer altlarında imrâr-ı hayat etmek, havâ-yı nesîmîyi zehr-nâk olarak teneffüs etmek, rutubette ömür sürmek, güneş görmemek, beşerken bir yılan gibi yaşamak, verem olmak, ölmek! **Ne için?** Ölmemek **için!**... (s. 42).

- Ne olurdu Rabbim intihâra **müsaaden olsaydı!... Müsaaden olsaydı da**, hissiyât-ı me'yusâneden başka bir şeye cilvegâh olamayan kalbimi koparıp âh-ı istimdâd-cûyânesini dinlemek istemeyen o vicdansızın yüzüne çarpsa idim. **Müsaaden olsaydı da** o hûn-ı müsemmin mahfazasının çirkâbıyla tebessüm-i hıyânetten başka bir şeye amaçgâh olamayan çehresini telvîs etse idim (s. 44).
- **Ölseydim**, feryâd ederek, kanlar saçarak **ölseydim. Ölseydim**, mazlûm, makhûr olarak **ölseydim** (s. 44).
- **Tabiatı** dinliyorum, **tabiatı** seyrediyorum (s. 102).
- Şaşkın şaşkın etrafıma baktım: Önümde **mezar**, yanımda **mezar, mezar, mezar**, dâima **mezar!**... (s. 178).
- Arz **semâlara ateşler** püskürtüyor, **semâlar** yerleri yıldırımlarla kamçılıyor, **ateş ateşle** pençeleşiyor. **Ateşten** seyiller akıyor, **ateşten** yağmurlar yağıyor, **ateşten** çağlayanlar düşüyor (s. 186).
- Âciz beşer! Seni kim ikna ediyor ki **iki yüz asır** evvel bir ferdi mevcut olmayan insanların **iki yüz asır** sonra bir numunesi hayatta kalsın? (s. 192).

- Âsiyâb-ı tahribine aldığı vücudunu **eze eze**, ondan birkaç kemik parçası bırakacak, bu kemik parçalarını da mahvedecek (s. 192).
- **Sen** bir şeysin ki **sen** değilsin, **sen** bir şahsiyete mâliksin ki memlûkûn değil, mâdûmiyet içinde bir mevcut, hîçî içinde bir hepsin (s. 198).
- Gece, mezarın servilerini, taşlarını **hafif hafif** zulmetlere gark ediyordu (s. 202).
- **Kan!.. Kan!..** Senin tercüme-i hayatını yalnız bu işgal ediyor (s. 204).
- Gecenin zulmetlerine boğulan şu ormanın içinde **yavaş yavaş** ilerleyen bu âdemi görüyor musun? (s. 204).

3.1.3.3.2. Eş-Yakın Anlamlı Sözcükle Yapılan Tekrarlar

- “Mensur Şiirler” hayâlhânemde açılmış birtakım **nâzik, nârin** fikirlerdir (s. 26).
- Kendisine mev’ud başka bir **saadet**, başka bir **bahtiyarlık** var idi (s. 34).
- Güneşin tulû’undan evvel çıkmak, gurûbdan sonra girmek; **çalışmak çabalamak**, hurd u hâş olmak! (s. 42).
- Soğuklarda **üşümek**, yağmurlarda ıslanmak, topraklarda yatmak, titremek, **donmak!** (s. 42).
- Siz öyle dünyalarsınız ki memâtlara cây-i hayatsınız, neş’e-yâb-ı hayat olanların tard ü teb’îd ettikleri **gamlar, hüznler** size ilticâ ediyor (s. 48).
- Vücutları **âlâm** ve **ekdâra** karşı bir siper-i müdafaa idi, çocuklarına çılgıncasına meftûn idi (s. 54).

- Sahra kızı hayâlâtına istiğrak için bundan **güzel** bir mevki, bundan **lâtif** bir gece bulamazdı (s. 66).
- At hazînesini hâmilten **mes'ud**, **mesrûr**, meşy-i serîinde devam etti (s. 72).
- Bir **âlem** ki **dünyalardan** müteşekkil, bir **cihan** ki hayat içinde tayerân! (s. 86).
- **Mûhiş** iniltir, **mahûf** gürültüler şelâleyi muhît olan mütehaşşid sehâblarda aks-i sadâlar hâsıl ediyor (s. 88).

3.1.3.3. Karşıt Anlamlı Sözcükle Yapılan Tekrarlar

- **Tulû'un**, hazîn bir **gurûbun** temâşâsı beni müteessir eder: Ağlarım! (s. 38).
- Aman Yârabbi! Kabil midir ki bir an evvel **hayatlarıyla** iftihar ettiği yavrucuklarının **memâtına** ağlasın? (s. 56).
- Zevce **ekdârın** müştereki, **sürûrun** hisse-yâbı, hissiyât-ı kalbin diğer bir mir'at-i in'ikâsıdır (s. 74).
- Mezar fenânın **müntehâsı**, bekânın **ibtidâsıdır** (s. 92).
- Ziyâ-yı şems o kadar **hüzn-âmîz** idi ki dün, tabiatın **sürûr-ı şâdmânîsine** cilvegâh olarak bıraktığı bu mahalli bu gün hûn-âlûd, gam-enîn bulmaktan me'yûs zannolunurdu (s. 100).
- Bu kim?.. Bir **zengin!**.. Lâkin niçin arabasının çirkâb-feşân olarak güzerânını temâşâ eden şu **sefil** orada soğuktan titriyor, ihtimal ki açlıktan can çekişiyor? (s. 128).
- İsterim ki; zîrinde çağılayanların galeyân-ı emvâc, fevkinde bulutların tarraka-i ra'dı tanîn-endâz-ı dehşet olan kayalarında münferidâne oturayım da **gündüzleri**

ziyâ-yı şems, **geceleri** zulmetlerle telebbüs ederek pîş-i nigâhımızdan cereyân eden elvâh-ı acîbeyi temâşâ edeyim (s. 136).

- Ayaklarımın altında kumlar hafif **sadâlarla** tabiatın **sükûnetini** ihlâl ediyordu (s. 138).
- Şâir semâlardan dökülen handelerle **güler**; sehâblardan, zulmetlerden saçılan giryelerle **ağlar**; çiçeklerden, çemenlerden çıkan râyihalarla mest olur; tabiatın letâfetlerine, ziynetlerine karşı mebhût kalır bir mahlûk-i ulvî, bir hiss-i mücessemdir (s. 150).
- Etraf sâkit idi; yalnız ayaklarımın sıkleti altında çimenler arasında birikmiş suların inbisâtından, henüz dışarıya çıkmağa cesaret edemeyerek ağaçların dalları içinde uçuşan kuşların kanatlarından, yüksek bir daldan düşen bir katre ile hareketsizlikleri muhtel olan yapraklardan, vakit vakit birkaç **sadâ sükûtu** ihlâl ediyordu (s. 172).

3.1.3.3.4. Sözcük Öbekleriyle Yapılan Tekrarlar

- Gözlerinde **muzlim muzlim** nûrlar uçuyordu... (s. 28).
- **Pek az zaman** sonra, bir gün yatağında idi. Nabzını muayene ediyordu. Hayatından **pek az** bir **zaman** kaldığından kesb-i emniyet etmiş idi (s. 36).
- Zevce **bir hayata** iltihak etmiş diğer **bir hayat**, **bir vücudun** kısm-ı diğeri olmuş **bir vücud**, hayat-ı beşer üzerine per-i saadet açmış bir melektir (s. 74).
- Ordu **ağır ağır**, dereleri, tepeleri işgâl etmekte; toplar müthiş ağızlarını ufkun bir noktası üzerine açmakta idiler (s. 96).
- Nazarım âmâk-ı ufka istiğrak ederek **dalgın dalgın** gurûbu takip etti (s. 102).

- Semâ-yı sahrayı kesîf bir sût-re-i mâtemî istilâ etmiş, etrafı hazîn bir zulmet kaplamış, derin bir sükût içinde bârânın **âheste âheste** sukutundan başka bir şey işitilmiyor (s. 106).
- Varlıklar, tabiatın matemine karşı **hazîn hazîn** sükût ediyor (s. 106).
- Elindeki kamçıyı hafîf, serî hareketlerle kumlara çarpıyordun; gözlerin, havaya kalkan tozları **derin derin** temâşâ ile meşgul idi (s. 112).
- Nazar-ı dikkatini, çitin üzerinde açılmış olan ve bu تنها yolun yolcularını selâmlıyormuş gibi **hafif hafif** hareketlerle bize doğru temâyül eden bir yabanî gül celbetmişti (s. 112).
- **İsterim ki**; zîrinde çağlayanların galeyân-ı emvâcî, fevkinde bulutların tarraka-i ra'dı tanîn-endâz-ı dehşet olan kayalarında münferidâne oturayım da gündüzleri ziyâ-yı şems, geceleri zulmetlerle telebbüs ederek pîş-i nigâhımızdan cereyân eden elvâh-ı acîbeyi temâşâ edeyim. Evet, **isterim ki** dünyalara, âlemlere cevelângâh olan bu semâyı seninle münferidâne güzâr edelim (s. 136).
- Alnından **soğuk soğuk** terler dökülüyor, kalbini bir pençe tazyik ediyordu (s. 142).
- O zaman sen ne olacaksın, bilir misin? Bir avuç toprak!... Hayır sen, sen bir avuç toprak da olmayacaksın (s. 192).

3.1.3.3.5. Cümle Tekrarları

- Sahra-nişîn olsam:
Tulû'un, hazîn bir gurûbun temâşâsı beni müteessir eder: **Ağlarım!** Münevver bir gecede kameri, semânın arza karşı bir hande-i istihzası gibi parlayan kevâkibi seyredirim, nazarım âmâk-ı gayr-ı mütenâhiyede mütehassirâne dolaşır: **Ağlarım!** Zalâmın hüküm-fermâ olduğu bir şeb-i deycûrda mevcudâtın hey'et-i

müthişesi nazarımı celbeder, kalbim hissiyât-ı vâhime ile mâlî olur: **Ağlarım!** (s. 38).

- **Çarpın!** Ey kalb-i ye's-bünyâd! Tasvirinin karşısında **çarpın!** (s. 48).
- Ben de **ağlıyordum**. Senin ağlayışına **ağlıyordum** (s. 52).
- **Severdi**, çocuklarını hayat kadar **severdi** (s. 54).
- **Büyüdüler**; vâlidelerinin nazarına büyük görünecek kadar **büyüdüler**; fakat henüz oynayacak kadar küçük idiler (s. 54).
- **Oynarlardı**, vâlidelerini oyunlarıyla eğlendirerek **oynarlardı** (s. 54).
- Bir hey'et-i mücesseme-i avâlim ki **dönüyor**, lâ-yenkati' **dönüyor!**.. (s. 86).

3.1.4. Eksiltili Yapılar

“Anlatımda kolaylık sağlamak üzere bir kelimenin, bir kelime grubunun veya bir cümlelerin bazı öğelerinin atılıp eksiltilerek kullanılması olayı. Bu olayda, bazı ses veya kelimeler atılmış olduğu hâlde, anlamı aksatmayan kendine özgü bir dil şekillenmesi, bir şekil bütünlüğü vardır” (Korkmaz, 1992, s. 53).

Doğan Günay “Eksilti, bir tümceden bir ya da birden çok ögenin silinmesi işlemini belirtir. Bu silinme sonunda tümcenin bağlam içindeki anlaşılabilirliği kaybolmaz. Her dilde, kendi kullanım olanaklarından yararlanılarak, birden çok tümceyi, birbirlerine bağlı olarak daha kısa söyleme biçimi vardır” (Günay, 2017, s. 87).

3.1.4.1. Özne Eksikliği

- **Bunlar** kimse için yazılmamıştır, **(bunlar)** yazılmak için yazılmıştır, onun içindir ki sairlerinin takdiri, adem-i takdiri onlar için ehemmiyetsiz kalır (s. 26).

- **(O)** Yolun bir kenarından sür'atle ilerliyordu, **(o)** kaçıyordu; âvâze-i hây u hûy-ı âlemden kaçıyordu (s. 28).
- **(Biz)** Bazen nâ-kabil-i mukâvemet bir kudretin taht-ı teshîrinde kalırsınız (s. 32).
- **(O)** Elbise-i resmiyesinin koluna vakit-be-vakit nazar ederdi de kalbi hissiyât-ı iftihâr ile mâlî olurdu (s. 34).
- **(O)** Ağlamak istedi, ağlayamadı, bağırmak istedi, boğazını tıkayan bir hıçkırık mâni oldu (s. 36).
- **(Ben)** Ölseydim, feryâd ederek, kanlar saçarak ölseydim. Ölseydim, mazlûm, makhûr olarak ölseydim (s. 44).
- **(Sen)** Semâvâta handeler yolluyordun; onların semâ-yı lâciverdi üzerinde birer şihâb-ı nûrânî kesilerek pertev-nisâr oluşunu seyrediyordun (s. 50).
- **(Sen)** Yapraklar bitinceye kadar hiç tavrını, vaziyetini değiştirmeyerek hazîn hazîn sükût ediyordun (s. 52).
- **(Onlar)** Büyüdüler; vâlidelerinin nazarına büyük görünecek kadar büyüdüler; fakat henüz oynayacak kadar küçük idiler (s. 54).
- **(O)** Çıldırıyordu... Aman Yârabbi! Kabil midir ki bir an evvel hayatlarıyla iftihar ettiği yavrucuklarının memâtına ağlasın? (s. 56).
- **(Biz)** Koruluğa kadar gitmek, çayın kenarına oturmak arzusunu beyan ettik. Ağaçların sâyesinde yürüyerek ilerledik (s. 60).
- **(Sen)** Semâsı ağaç yapraklarından müteşekkil olan çayın sâkitâne, hayâl-perverâne cereyânını seyre dalmıştın (s. 60).
- **(Ben)** Ölüyorum!... Fart-ı saadet-i hayatıma sekte îras ediyorum (s. 76).

3.1.4.2. Yüklem Eksikliği

- Kendisini bildirmek **(istedi)**, orada bulunduğunu haber vermek istedi (s. 66).
- Hayâl-âmîz bir manzar **(görüyordu)**, nûrlar içinde raksân bir vücud görüyordu (s. 70).
- Gözlerimi kaldırmağa **(cesaret edemiyorum)**, ehrene bakmağa cesaret edemiyorum (s. 76).
- Buhar-ı âteşin içinde dâir şemslerin etrafında zerrîn ziyâlara müstağrak seyyâreler lâtif inhinâlar **(icrâ ediyordu)**, serî devirler icrâ ediyordu (s. 82).
- Lâ-yuad âlemler seyyârelerinden, peyklerinden müteşekkil ordularını meçhul bir noktaya **(götürüyordu)**, gayr-ı malm bir merkeze sürükleyip götürüyordu (s. 82).
- Pîş-i nazarda karlarla mestur bir sahra **(grlyor)**, buzlardan mürekkeb bir şelâle **(grlyor)**, müncemid bir semâ **(grlyor)**, hazîn bir güneş **(grlyor)**, dehşetle vahşetten müteşekkil bir letâfet grlyor (s. 88).
- Lâkin hayâlim bu manzar-ı dehşet-engîzde garip bir letâfet **(hissediyordu)**, bu cehennemî ziyâlarda şâirâne bir nûrâniyet **(hissediyordu)**, bu mahûf sadâlarda ruhanî bir silsile-i nagamât hissediyordu (s. 94).
- Her tarafta hûnîn bir kurban **(görülüyordu)**, her cihette bî-ruh bir ceset görülüyordu (s. 100).
- Gözlerim sahranın menâzır-ı ye's-âmîzini mştakâne **(dolaştı)**, mtelezzizâne dolaştı (s. 106).
- Birdenbire kirpiklerinin hafif işmi'zâzlarla taharrkn **(müşâhede ettim)**, gözlerinin ucunda iki katre-i giryânın tecemmu'unu müşâhede ettim (s. 108).

3.1.4.3. Nesne Eksikliği

- Mansıb-ı nigâhımız olan gözler o derece bârika-feşândır ki nazarımızı mütevazîâne, **(nazarımızı)** mağlûbâne indirmeğe mecbur oluruz (s. 32).
- Onu girye-nisâr-ı teessür görecek yerde **(onu)** kahkaha-zen-i sürûr bulsa idim (s. 44).
- Siyah, dar elbisesi ince **(vücudunu)**, nahîf vücudunu sıkmış; saçları siyah bir tül içinde hapsolmultu (s. 72).
- Sonra beni sürükle, **(beni)** âmâk-ı memâtın girdâb-ı zalâmına at! (s. 136).
- Burası derin ve karanlıktır, burası hayatında seni ürküten kurtların, haşerâtın me'vâsıdır; burası kurbanlarını yavaş yavaş, **(kurbanlarını)** kemire kemire çürüten, **(kurbanlarını)** mahveden mezardır (s. 192).
- Kemikleri çözülmüş, **(kemikleri)** çürümüş etlerine karışmış iğrenç bir vücut!.. (s. 192).
- Kendimi mahvolmuş, **(kendimi)** hayattan kalmış zannettim (s. 202).

3.1.4.4. Tamlayan ve Tamlanan Eksikliği

- **(Benim)** Vücudum dûçar-ı lerze-i haşyet oldu (s. 32).
- **(Sizin)** Hâlinizden lerze-nâkim, **(sizin)** manzaranız bana îrâs-ı hayet ediyor (s. 48).
- **(Senin)** Nazarın semâvâtta dolaşarak ulviyetler topluyordu (s. 50).
- Ömründe yalnız bir kişi sevmiş, **(onun)** kalbi ancak bir kişinin muhabbetiyle çarpmış idi (s. 58).

- Semâsı ağaç yapraklarından müteşekkil olan çayın sâkitâne, **(çayın)** hayâl-perverâne cereyânını seyre dalmıştın (s. 60).
- Bir insanın en mukaddes muhabbetleri, **(bir insanın)** en ruhanî hisleri zevcesine inhisar eder (s. 74).
- Kızın saçlarında seyyalât-ı nûrâniye, **(kızın)** gözlerinde temevvücât-ı ziyâiye uçuşmakta idi (s. 80).
- Lâkin şâirin gözleri başka bir semâ-yı ulviye nâzır, **(şâirin gözleri)** başka cihanlara müstağraktır (s. 150).
- Kahkahaların o kadar sürûr-engîz, **(kahkahaların)** o kadar şetâretâmîz idi ki ağlamak istiyordum (s. 152).
- **(Senin)** Hâlin tamamen tebeddül etmiş, **(senin)** dudaklarındaki tebessüm bir hüzn-i âşıkaneye müstağrak olmuş idi (s. 154).

3.1.4.5. Tümleç Eksikliği

- Nûrsuz **(gözlerimden)**, kuvvetsiz gözlerimden seyelân eden gözyaşlarını mülâhaza ederim: Ağlarım, dâimâ ağlarım!... (s. 40).
- Manzaramdan titreseydi. **(Benden)** Merhamet dileyeydi (s. 44).
- Her tarafta bir hareket, **(her tarafta)** bir heyecan, **(her tarafta)** bir hırs müşâhede ediyorum (s. 128).
- Beynimizde tayin edemediğim, **(beynimizde)** hakikatine vâkıf olamadığım bir şeyin noksanını hissediyorum (s. 132).

- Karşında o kadar sıkılıyor, **(karşında)** ciddiyetimi bozmamak için o kadar çalışıyordum ki sen kahkahalarla gülüyordun (s. 152).
- Baharın ilk günleri imtidâdlı **(yağmurlara)** , kasvet-engîz yağmurlara tesadüf etmiş idi (s. 170).
- Arzın o zaman çirkâb-âmîz denizlerinde; batî **(havaalarında)**, fırtınalarla mahmûl havaalarında hayvanlar yaşıyordu (s. 188).
- Burada toprakların kuvve-i kâzıması, **(burada)** çiyânların dendân-ı bî-insâfı seni ne hâle koyacaklar, bilir misin? (s. 192).
- O âlem sana tamamen bîgâne, **(sana)** kâmilten meçhuldür (s. 234).

3.1.5. Zaman Ekleri

3.1.5.1. Basit Zaman Ekleri

- Bunları beğenmemekle beraber perişan bir hâlde ötede beride bırakmak bana hoş **görünmedi**; bir nâm altında cem etmek **istedim** (s. 26).
- Bu suretle geçişini bir hayâle, bir heyûlâya **benzettim** (s. 28).
- Kalbimi istilâ eden hissiyât-ı ye's, gözlerimden sirişk-i nevmidî suretinde **çıkıyor**; **ağlıyorum** (s. 30).
- Zulmet-i leyl, envâr-ı semâ ile imtizac **etmiş**, nazarımı işgâl eyleyen ağaçlara garip bir hâl **vermiş!** (s. 30).
- Bulutların, hevâ-yı nesîmînin daha ötesinde vücudunun ihtizâzını **hisseyliyorum** (s. 30).
- Bazen nâ-kabil-i mukâvemet bir kudretin taht-ı teshîrinde **kalırız** (s. 32).

- Şûle-i nazarımız pîşgâhında açılan bir âlem-i lâ-yetenâhîde gark olup **gider** (s. 32).
- Tâkatim neyyîr-i âleme düşüp de tebahhur eden bir necm-i sâkıt gibi iktidar-ı galibânenize mukabil **mahvoldu** (s. 32).
- Seyyâle-i hissiyatım ne için size doğru meyledip **duruyor?** Bir an zarfında üzerimde kesbettiğiniz iktidar nereden **geliyor?** (s. 32).
- Aldığı haber-i ciğer-endûz şûle-i ümid ile pertev-efşân olan gözlerini bir perde-i ye's-âmîz ile **setretti** (s. 36).
- Kendisini bildirmek, orada bulunduğunu haber vermek **istedi**. Fakat çobanın itiraf-ı aşkını bu suretle dinlemeği o kadar lâtif buldu ki sükût **etti** (s. 66).

3.1.5.2. Birleşik Zaman Ekleri

- Yolun bir kenarından sür'atle **ilerliyordu, kaçıyordu**; âvâze-i hây u hûy-ı âlemden **kaçıyordu** (s. 28).
- Ecrâm-ı semâvîyenin nisâr ettikleri şu hazîn ziyâlara bedel; âfâkı muhît olan sehâb-ı kesîfe arza kar parçaları **saçıyordu** (s. 30).
- Arzı setreden karlara rekabet edecek kadar beyaz olan omuzlarından setreni atıp da beyaz libasınla arz-ı endam ettiği zaman sen de onlara **benziyordun** (s. 30).
- Maddeten çektiği zaruretler mahvolmuş, ebeveyninin ettikleri fedâkârlıklar mükâfat-ı müstehakelerini **bulmuş idi** (s. 34).
- Bu esnâda bulutların bir kısmı **açılmış idi** (s. 36).
- Onu öldürür, tekrar intihâr **ederdim!**... (s. 44).

- Gecenin hüznün içindeki letâfeti hissiyâtını ne derecelerde tehyîc **etmişti** (s. 50).
- Tebessümleri yüreğinde inşirahlar hâsıl eder, giryeleri gözlerinden yaşlar **akıttırdı. Severdi**, çocuklarını hayat kadar **severdi** (s. 54).
- **Oynarlardı**, vâlidelerini oyunlarıyla eğlendirerek **oynarlardı** (s. 54).
- Fakat bu yaşların arasından nem-nâk bulutlar altında pertev-bâr olan ziyâ-yı şems kadar lâtif bir hande **görülüyordu!...** (s. 58).
- Semâsı ağaç yapraklarından metüshekil olan çayın sâkitâne, hayâl-perverâne cereyânını seyre **dalmıştın**. Nazarın suların cereyânını takip ederek dalıp **gitmişti**. Ben de seni **seyrediyordum** (s. 60).
- Gecenin letafetinden istifade etmek üzere pencereleri açarak semâ-yı necm-âlûdu seyre **dalmıştık**. Hafif bir rûzgâr baharın sahraları tezyin ettiği çiçeklerden intişâr eden ruh-perver râyihaları bize isâl **ediyordu** (s. 64).

IV. BÖLÜM

4.1. METİNLERDE TUTARLILIK GÖRÜNÜMLERİ

Metni oluşturmak için içindeki düşüncelerin birbiriyle tutarlı olması ve metne konu olan göndergelerin, dış dünya gerçekleriyle aynı doğrultuda olması yani bağlantılı olması gerekmektedir (Onursal, 2003, s. 7-8). “Tümcelerın sıralanışını ve aralarındaki ilişkileri ele almak, bağıntısıl bir inceleme; genel olarak metnin bütünlüğünü ele almak ise tutarlılıkla ilgili bir değerlendirmedir” (Günay, 2017, s. 120). “Metni meydana getiren cümleler veya olay parçaları arasında alıcının idrakine bırakılmış bağlantılar olabilir. Alıcı, algılama yeteneğine başvurarak metni meydana getiren parçalar arasındaki ilişkiyi zihninde tamamlayacaktır” (Balyemez, 2011, s. 271).

4.1.1. Özelleştirme Bağlantısı

Cümleler arasında oluşturulan özelleştirme bağlantısı, metinlerdeki tutarlılığın sağlanmasında sıkça kullanılmaktadır. “Metnin söze dökülmemiş asıl değerlendirilmesi gereken bölümünün metin çözücünün zihninde oluşturulmasında belirgin değerler taşımaktadır[...] Dizideki bütünlüğü bozmadan durumla ilgili ayrıntıların aktarılmasında tümceler arasındaki özelleştirme bağlantısına dayanılmaktadır” (Uzun, 1995, s. 118).

- Yolun bir kenarından sür’atle ilerliyordu, kaçıyordu; âvâze-i hây u hûy-ı âlemden kaçıyordu. Bu suretle geçişini bir hayâle, bir heyûlâya benzettim.

Siyah-reng saçları efkâr-ı ye’s-perverâneye melce olan başında bir sût-re-i mâtem-engîz şeklini gösteriyordu. Çehresinde garip bir eser-i tahassür, dudaklarında hazîn bir tarz-ı teressüm var idi (s. 28).

- Elbise-i resmiyesinin koluna vakit-be-vakit nazar ederdi de kalbi hissiyât-ı iftihâr ile mâlî olurdu.

Biri beyaz ve diğeri sarı gümüş şeritlerin lâtif bir surette fes rengi kadifenin yanında parlayışı mektepte sarf ettiği emekleri, hekimlerin «Göğsünüz zayıf; bu kadar çalışmayınız» yollu nasihatlerine ehemmiyet vermeyip de fikrinin olanca kuvvetini derslerine hasreylediğini ihtar ederdi. Âkıbet nice şedîd intizarlarla beklediği zaman-ı saadet gelmiş idi. Bir aydan beri « tabibim » kelimesi dudaklarını bahtiyarâne bir tebessümle tezyin ediyordu.

Maddeten çektiği zaruretler mahvolmuş, ebeveyninin ettikleri fedâkârlıklar mükâfat-ı müstehakelerini bulmuş idi (s. 34).

- Aldığı haber-i ciğer-endûz şûle-i ümid ile pertev-ef-şân olan gözlerini bir perde-i ye's-âmîz ile setretti.

Kalbini azîm bir kasvet, müthiş bir ıztırâb, istilâ etti. Maşûkasının başka birisini zevclîğe kabul edebileceğini asla tahayyül etmeyen kuvve-i müfekkiyesine büyük bir perişanî çöktü

Bî-tab kalan vücudu iskemlenin üzerine yıkıldı. Ağlamak istedi, ağlayamadı, bağırarak istedi, boğazını tıkayan bir hıçkırık mâni oldu

Gözlerini kapadı; hayatını sarfettiği mesâi, şebâbının saat-i mâziyesi, mâtemî bir hayâl suretinde âsumânâ suûd ediyordu. Hayattan vahşi bir nefret yüreğini kabarttı (s. 36).

- Vücudunda kalan son yaşlar kirpiklerinin ucuna geldi. Genç tabip nefesine büyük bir icbar etti, yaşlar tevakkuf ettiler, başı yastıkların üzerine düştü, hâzin bir tebessüm renksiz dudaklarını açtı, ruhu bir hande suretinde âsumânâ pervâz eyledi (s. 36).

- Ağladın; şimdi topraklara mevzu olan başını sineme dayadın; hüngür hüngür ağladın.

Ben de ağlıyordum. Senin ağlayışına ağlıyordum. Senin gözlerin sükût etti, lâkin benimkiler devam ediyor (s. 52).

4.1.2. Neden Sonuç Bağlantısı

Metindeki neden-sonuç bağlantıları tutarlılık açısından önemlidir. Bileşik cümle yapılarında sıkça rastlanmaktadır ve hatırlatma amacı taşımaktadır.

- Bu makaleleri tevlîd eden **fikirler şâirâne olduğu için onlara Mensur Şiirler nâmını vermek istedim** (s. 26).

- Etrafımızda kuşlar şu **ilk buse-i muhabbeti tes'id için aşk-perverâne nağme-perdâz-ı terennüm oluyordlardı** (s. 62).
- Orada kendisini beş dakika sonra unutacaklarından emin olduğu birkaç adam var ki **onları güldürmek için gülmeğe mecbur edilmiş** (s. 122).
- Boğazına doğru hücum eden **teessürâtını zapt etmek için dudaklarını ısırđı**; mukaddes bir sükûnetin hükümrân olduğu bu mahalde ağlamamak, çıldırmamak istiyordu (s. 144).
- Firar etti, **felâketiyle yalnız kalmak için insanların yanından kaçtı**, işte o vakit me'yus bir hareketle yıkılarak o zamânâ kadar zaptettiğı yaşları salıverdi (s. 144).
- **Fikirlerini tebdil etmek için daha ciddî görünmeye çalışıyordum** (s. 154).
- Benimle eğlendiğine, bir kalbin cerihalarıyla oynayacak kadar kalpsiz olduğuna inanıyor; **muhabbetimi bir bâzîçe, bir lâtife gibi telâkki etmek istediğın için sana husûmet ediyordum** (s. 154).
- Bir zaman geldi ki hissiyâtımın tehacümüne, senin kalbimi parçalayan şetâretine tahammül edemedim, **gözyaşlarımı zapt etmek için dudaklarımı ısırđım**; lâkin pek geç idi (s. 154).
- Bugün **bir buse-i muhabbet için açılan dudaklarımı, ümitlerini yakalamak için ona doğru uzanan dest-i hırsını**, âmâl-i hodgâmî ile çarpan bu kalbini, bütün bu vücud-ı zîhayatı yoğura yoğura bir avuç toprak hâline koymakla kanâat etmeyecek (s. 192-194).
- Hilkat insanları vüsat-âbâd arza salıverdiğı zaman bu âciz mahlûk kendisini anâsıra, tabiata karşı müdafaa etmek; **fikrinin hissettiğı ihtiyacâtı ihzâr için cemâdâtı, hayvanâtı kendisine esîr eylemek istedi** (s. 208).

- Hava soğuk, gecenin hava-yı münce midir fenerlerin camlarına donuk bir perde çekmiş, sarı bir ziyâ sokağın çamurları üzerine akıyor, yolcular birer zıll-ı hayâlî gibi geçiyor, **arabalar etrafa çirkâb-feşân olarak hâmilleri sıcak odalara tevdi için uçuyor** (s. 212).
- **Bir yarayı kapatmak için başka bir yara açıyor** (s. 216).
- Bulunduğum yerden hafifçe kalktım, zalâm orduları içinde **yol açarak geçmek için sallanarak ilerledim** (s. 236).

4.1.3. Karşılaştırma Bağlantısı

Tutarlılık türlerinden bir diğeri de karşılaştırma bağlantısıdır. Metinde asıl anlatılmak istenenleri okuyucunun anlamasını kolaylaştırmak için bu bağlantı kullanılmaktadır.

- Güneşin **tulû’undan evvel** çıkmak, **gurûbdan sonra** girmek; çalışmak çabalamak, hurd u hâş olmak (s. 42).
- **Birisini** görüyorum, bir maksadı takiben bî-tâb kalıncaya kadar müşkilât-ı hayatla pençeleşiyor [...] **Diğer birisini** görüyorum ki çalışmıyor (s. 128).

4.1.4. Zaman Bağlantısı

Zaman bağlantılarının oluşturulmasında zaman ekleri önemli bir etkidir. Eserde yer alan zaman bağlantıları aşağıda verilmiştir.

- Hâk-ı süflîye hafif bir temas ile âsumânâ suûd eden melekler gibi nûranî bir şekil alan şu ağaçlar **o gece** beyaz kefenlere bürünmüş mevtaları andırıyordu (s. 30).
- **O gece! Bir dakikalık** saadete **ebedî** bir felâket bıraktı (s. 30).
- **Bir aydan beri** «tabibim» kelimesi dudaklarını bahtiyarâne bir tebessümle tezyin ediyordu (s. 34).

- **Pek az zaman sonra, bir gün** yatağında idi. Nabzını muayene ediyordu. Hayatından **pek az bir zaman** kaldığından kesb-i emniyet etmiş idi (s. 36).
- **Birkaç dakika** pencereden havayı seyreyledi, yüzünde âsâr-ı rikkat zâhir oldu (s. 36).
- Güneşin tulû'undan **evvel** çıkmak, gurûbdan **sonra** girmek; çalışmak çabalamak, hurd u hâş olmak (s. 42).
- Tasavvuru ne dehşet-engîzdir o vâlidenin ki **bir dakika evvel** delicesine koşuştuklarını mes'udâne temâşâ ettiği çocuklarını kanlar içinde, hurd u hâş taşlar üzerine düşmüş görsün (s. 56).
- **Şu anda** gözlerinde ne kadar âşıkâne mânâlar hissediyordum (s. 62).
- **Gecenin** letâfetinden istifade etmek üzere pencereleri açarak semâ-yı necm-âlûdu seyre dalmıştık (s. 64).
- **Bu esnâda** hazîn bir nağme işitildi. Çayın sahil-i diğesinde bir kaval çalınıyordu. Genç kız kavalın nagamât-ı âşıkânesinde **gündüzki** sözleri fark etti (s. 66).
- Ziyâ-yı şems o kadar hüzn-âmîz idi ki **dün**, tabiatın sürûr-ı şâdmânîsine cilvegâh olarak bıraktığı bu mahalli **bu gün** hûn-âlûd, gam-enîn bulmaktan me'yûs zannolunurdu (s. 100).

V. BÖLÜM

5.1. METNİN TONU

Ton kavramı, anlatıcının eserinde duygularını aktardığı öğelerin bütünüdür. Doğan Günay ton kavramını “Metinde ton, okuyucuda belli bir duygu uyandıran ve onda üzüntü, sevinç, coşku, heyecan gibi ruhsal etki yapan özelliklere denir ve yazarın ürettiği metin aracılığı ile okuyucuda yaratmayı amaçladığı ruhsal etkilemeyi belirtmek için kullanılır” (2017, s. 225) şeklinde açıklamaktadır.

Doğan Günay, okuyucuda bıraktığı etkiye göre on farklı metin tonundan bahseder. Bu tonlar:

- Öğretici
- Esenlikli
- İçsel
- Dokunaklı
- Dramatik
- Ağlatısal
- Destansı
- Düşlemsel
- Kalem Kavgasına Yatkın
- Gülmece

5.1.1. Öğretici

Öğretici metinlerde okuyucuya bilgi vermek, açıklama yapmak amaçlanır. Öğretici metinlerde genellikle bir konu hakkında daha az bilgisi olan okuyuculara yeni şeyler öğretmek amaçlanır. Ders kitapları, kıssadan hisse şeklindeki anlatılar, ansiklopediler öğretici metin tonuna örnek verilebilir (Günay, 2017, s. 226).

5.1.2. Esenlikli

Esenlikli, sağlıklı, mutlu durumda olmak anlamındadır. Çocuklarla ilgili anlatımlarda da bu tonda metinler kullanılmaktadır (Günay, 2017, s. 226).

5.1.3. İçsel

İçsel, içle alakalı, içe ilişkin olan durumdur. Bu tonun fazla olduğu metinlerde anlatıcı ve alıcı arasında ortak ruh hali oluşturulur. İçsel metinlerde özlem, üzüntü, sevinç, tutku gibi hisler anlatılmaktadır (Günay, 2017, s. 228).

5.1.4. Dokunaklı

Dokunaklı tonun olduğu metinlerde hâkim olan duygu hüzündür. Acı çekme ve üzüntü sıkça işlenir. Romantik şiirlerde ve romanlarda, acıklı tiyatroalarda dokunaklı metin tonu kullanılmaktadır (Günay, 2017, s. 228).

5.1.5. Dramatik

Bu tondaki metinlerde ölüm teması ilk sıradadır. Duygu yoğunluğu fazla olan dramatik tondaki metinler alıcıda büyük etkiler bırakmaktadır (Günay, 2017, s. 235).

5.1.6. Ağlatısal

Ağlatısal tondaki metinlerde anlatılanlar üzüntüyle harmanlanır. Amaç okuyucunun kederi hissetmesidir (Günay, 2017, s. 235).

5.1.7. Destansı

Destansı, destan niteliğinde olan, destana benzeyen anlamlarına gelir. Destansı metinlerde toplumlardaki savaşlar anlatılır. Bu anlatımlar alıcıda yoğun duyguların oluşmasını sağlamaktadır (Günay, 2017, s. 235).

5.1.8. Düşlemsel

Bu anlatımlarda olağanüstü olaylar anlatılır. Masallarda, düşlemsel ton sıkça ifade edilmektedir (Günay, 2017, s. 237).

5.1.9. Kalem Kavgasına Yatkın

Kalem kavgasına yatkın tonlu metinlerde kişilerin karşı düşüncelerinin çatışması görülmektedir. Genellikle kanıtlayıcı metinlerde ve gülmecelerde karşımıza çıkar (Günay, 2017, s. 238).

5.1.10. Gülmece

Bu tondaki metinlerde alay ve gülme öğelerine sıkça rastlanır (Günay, 2017, s. 238).

5.2. METİN TONU TESPİTLERİ

5.2.1. İçsel

- “Mensur Şiirler” hayalhânemde açılmış birtakım nâzik, nârin fikirlerdir. Onlar bence pek kıymetdârdır. Çünkü giryelerimi, nevşelerimi musavvirdirler. Ben onları takdis ederim; çünkü hissiyâtımı, mütalââtımı nâtıktırlar.

Bunlar kimse için yazılmamıştır, yazılmak için yazılmıştır, onun içindir ki sairlerinin takdiri, adem-i takdiri onlar için ehemmiyetsiz kalır. Yine onun içindir ki her türlü âlâyîş-i zâhirîden mütecerriddirler. Muharriri onları o kadar âlî buldu ki tezyinât-ı lâfziye ile telbîsten hicap etti.

Bu makaleleri tevlîd eden fikirler şâirâne olduğu için onlara Mensur Şiirler nâmını vermek istedim. Şiiri vezin ve kafiye de arayanların edecekleri itiraz indimde bir itiraz-ı hîç-â-hîç kalır.

Bu makalelerin bazısı yeni yazılmış şeyler değildir. İçlerinde on altı yaşımdan beri karalanmışları da vardır. Bir fikrin derece-i terakkisini göstereceği için bunları

yazıldıkları tarih sırasıyla tertip ettim; binâenaleyh şu zamanıma en uzak olanlar mecmuanın evveline tesadüf edenlerdir. Bunlardan kızarmak lâzım geleydi, hiç birini neşretmezdim. Bunları beğenmemekle beraber perişan bir hâlde ötede beride bırakmak bana hoş görünmedi; bir nâm altında cem etmek istedim. Şu hareketim benden başka birisini daha memnun bırakırsateşekkür ederim (s. 26).

Verilen örnekte anlatıcı kişi yani Halid Ziya Uşaklıgil, Mensur Şiirler adlı eserinin kendisi için çok önemli olduğundan, Mensur Şiirler'in duygularını, düşüncelerini dile getirdiğinden bahsetmektedir. Bu eserin başka insanların beğenisi için yazılmadığını sadece yazılmak için yazıldığını söylemektedir. Şiirlerden bazılarını on altı yaşında yazdığını ve yazdığı hiçbir şiirden utanmadığını ifade etmektedir.

- Hâzin, sâkit geçiverdi; vücudu meşâkk-ı hayatın taht-ı tazyîkinde kalmış gibi mâil idi.

Yolun bir kenarından sür'atle ilerliyordu, kaçıyor; âvâze-i hây u hûy-ı âlemden kaçıyor. Bu suretle geçişini bir hayâle, bir heyûlâya benzettim.

Siyah reng saçları efkâr-ı ye's-perverâneye melce olan başında bir sût-re-i mâtem-engîz şeklini gösteriyordu. Çehresinde garip bir eser-i tahassür var idi. Gözlerinde muzlim muzlim nurlar uçuyordu... Ey ye's-penâh gözler! Siz nâzır olduğunuz manzardan memnun değilsiniz! Siz ulvî ulvî âlemlere hasret-keşşiniz!

Verilen örnekte anlatıcı kişi bir kadını izlemekte ve kadının hareketlerine anlamlar yüklemektedir. Yürüyüşünün hızlı olmasını dünyanın karışıklığından kaçmasına bağlamaktadır. Anlatıcı, siyah rengi sıkça kullanmaktadır. Kadının siyah olan saçlarını ümitsizlik ve matemle bağdaştırmaktadır. Gözlerinde kara kara nurların uçtuğunu söylemektedir.

- Bazen nâ-kabil-i mukâvemet bir kudretin taht-ı teshîrinde kalırız. Mâhiyeti gayr-ı muayyen bir kuvve-i mıknaşîye nazarımızı celbeder. Şûle-i nazarımız pîşgâhında açılan bir âlem-i lâ-yetenâhîde gark olup gider.

Mansıb-ı nigâhımız olan gözler o derece bârika-feşandır ki nazarımızı mütevazıâne, mağlûbâne indirmeğe mecbur oluruz.

Ey kudret-i kakhârânesini anlayamadığım gözler! El âmân! Ruhum vücudumdan süzülüp süzülüp de fezâ-yı bîgirânınızda massoluyor. Vücudum duçar-ı lerze-i haşyet oldu. Tâkatim neyyîr-i âleme düşüp de tebahhur eden bir necm-i sâkıt gibi iktidar-ı galibânenize mukabil mahvoldu.

Meshûrunuzum!

Ey garip bir kuvve-i câzibâne ile eşi'a-nisâr olan gözler! Seyyâle-i hissiyatım ne için size doğru meyledip duruyor? Bir an zarfında üzerimde kesbettiğiniz iktidar nerden geliyor? Halledemedğim bu mesâil-i acîbe nedir? Bir sadâ-yi hâtıfî şu cevabı veriyor: Bir ruhun bir ruh il muârefesi! (s. 32).

Anlatıcının ruh halini yansıtan bu örnekte anlatıcı kişi karşısında gördüğü gözlerin büyüü altında kaldığından bahsetmektedir. Ruhunun bu gözler karşısında vücudundan yok olduğunu, korku titreyişlerine tutulduğunu ve bu gözlerin kendisini büyülediğini dile getirmektedir. Anlatıcı kendisini sorgulamaktadır. Kendisine sorular sormakta ve bu soruları cevaplamaktadır. Hislerinin neden bu gözlerle yöneldiğini, neden bu kadar etkili olduğunu merak etmektedir. En sonunda ise kendisine cevap vermekte ve bunun ruhların tanışması olduğunu ifade etmektedir.

5.2.2. Dokunaklı

- Sevgilisinin dest-i izdivacına nâiliyet kendisinin tabip olmasıyla meşrut idi. İşte şimdi oldu.

Biraz zaman sonra nâil-i mükâfat olacağında, ümid-i yegânesinin husûl bulacağında şüphe mi var?

Aldığı haber-i ciğer-endûz şûle-i ümid ile pertev-efşân olan gözlerini bir perde-i ye's-âmîz ile setretti.

Kalbini azîm bir kasvet, müthiş bir ızdırâb, istilâ etti. Maşûkasının başka birisini zevclîğe kabul edebileceğini asla tahayyül etmeyen kuvve-i müfekkiresine büyük bir perişanî çöktü.

Bî-tab kalan vücudu iskemlenin üzerine yıkıldı. Ağlamak istedi, ağlayamadı, bağırmak istedi, boğazını tıkayan bir hıçkırık mâni oldu.

Gözlerini kapadı; hayatını sarfettiği mesâî, şebâbının saât-i mâziyesi, mâtemî bir hayâl suretinde âsumânâ suûd ediyordu. Hayattan vahşi bir nefret yüreğini kabarttı (s. 36).

Dokunaklı tonun hâkim olduğu bu örnekte hüznün baskın duygudur. Sevgilisiyle evlenebilmesi doktor olmasına bağlı olan kişinin aldığı yürek sızlatan bir haberden bahsedilmektedir. Kişinin haber sonrası ümitsizliğe kapılması, büyük ıztıraplar çekmesi ve hayata karşı büyük bir öfke duyması anlatılmaktadır.

- Şehr-nişîn olsam:

Sefâletin hâl-i dü-taîye ilkâ eylediği bir ihtiyâr, bir kâşâne-i âlinin pencerelerini ta'dâd ile imrâr-ı vakt eden melce'siz bir çocuk, tebessüm-i masûmânesi buse-i şehvete fedâ olacak hâmisiz bir kız müsâdif-i nazarım olur: Ağlarım.

Kuvve-i mâneviyesi mahvolmuş bir mey-hâr sâlka-i mezellet ü felâketle ihtiyar-ı cinayet etmiş bir sefil rikkat-i kalbimi mûcib olur: Ağlarım. Hayatın güzêrânından mütehâşi, zamanın imtidâdından müteezzi, hayata münhemik, memâta meyyâlîm; şu tereddüd-i vahimi düşünür: Ağlarım! İstirabımdan mustarip, gözyaşlarımdan müteellim; mütalâa ederim, ıstırabım artar. Nûrsuz, kuvvetsiz gözlerimden seyelân eden gözyaşlarını mülâhaza ederim: Ağlarım, dâimâ ağlarım!... (s. 38-40).

Yukarıdaki ifadelerde anlatıcının gördüğü bazı durumlar karşısında acı çektiğinden bahsedilmiştir. Yoksul bir ihtiyarın sırtındaki kamburluk, kimsesiz bir çocuk ve hislerinin kötüye kullanılacağı bir genç kız anlatıcıda üzüntüye sebep olmaktadır. Anlatıcı, sürekli içki içen bir sarhoşa, cinayet işlemiş bir katile bile gözyaşı dökmektedir. Bu durumlara şahit olmak onda devamlı ağlama hissi uyandırmaktadır.

- İri, mâî gözleri isstimdâdkârâne gözlerime ma'tuf idi. O âsmân-ı lâ-yetenâhîde melâik-i muhabbetin pervâzını, hutût-ı ziyâiyeyi andırır kirpiklerinin ucundan katarât-ı sirişkin hazîn hazîn sukutunu müşâhede ediyordum.

Ey levha-i ruh-bahşâ! Sana meftûn oldum. Ey hayâl-i kudsi! Sana âşık oldum. Sînesi şedîd halecânların tazyik-i kakhârânesine mağlub olmuş idi. Kalbi mahfazasını parçalarcasına kuvvetle darabân idi. Bu sîne benim muhabbetime cilvegâh, bu kalp benim aşkıma câygâh idi.

Fakat heyhât! Bu bir rüya idi! (s. 46).

Verilen örnekte anlatıcının gördüğü bir rüya anlatılmaktadır. Rüyasında mavi gözlü bir kadın anlatıcıya bakarak ağlamaktadır. Kadın heyecanlıdır, kalbi hızla çarpmaktadır. Anlatıcı bu kişiye güzel anlamlar yüklemektedir. Onu, can veren bir resim ve kutsal hayat olarak nitelemektedir. Çünkü kadına tutulmuş, âşık olmuştur. Sonunda rüya olması anlatıcıyı derinden üzmektedir.

5.2.3. Dramatik

- Ne olurdu Rabbim intihâra müsaaden olsaydı!... Müsaaden olsaydı da, hissiyât-ı me'yusâneden başka bir şeye cilvegâh olamayan kalbimi koparıp âh-ı istimdâd-cûyânesini dinlemek istemeyen o vicdansızın yüzüne çarpsa idim. Müsaaden olsaydı da o hûn-ı müsemmin mahfazasının çirkâbıyla tebessüm-i hıyânetten başka bir şeye amaçgâh olamayan çehresini telvîs etse idim.

Ölseydim, feryâd ederek, kanlar saçarak ölseydim. Ölseydim, mazlûm, makhûr olarak ölseydim. Fakat zâlimâne, kâhirâne dirilseydim!...

Bir kadîd-i dehşet-engîz, bir meyyit-i hevl-âmîz, bir câdû-yı alev-rîz gibi huzuruna çıksaydım. Onu girye-nisâr-ı teessür görecek yerde kakhaha-zen-i sürûr bulsa idim. Manzaramdan titreseydi. Merhamet dileseydi.

Evet, Rabbim, senden muhâlif-i hikmet bir şey sudûru mümkün olsa idi de buna müsaaden olsaydı... Onu öldürür, tekrar intihâr ederdim!...(s. 44).

Anlatıcı yukarıdaki metinde Tanrı'ya seslenmektedir. Ölümü arzulamaktadır; fakat intihar etmek dinen yasak olduğu için yapamamaktadır. "Vicdansız" olarak

bahsettiği kişiyi öldürüp sonra tekrar intihar etmek istemektedir. Ölüm ve intihar düşüncesi sıkça geçmektedir. Bu nedenle metinde dramatik ton hâkimdir.

- Mezar mehd-i ebediyet, atabe-i melekiyettir. Orada; eşia-nisâr-ı hayat olan gözler söner, darâbât-ı kalbiye sükût eder, hayat intihâ bulur; fakat mezar diğer bir hayatın mebde’i, diğer bir cihanın mukaddimesidir.

Mezar fenânın müntehâsı, bekânın ibtidâsıdır. Hüzünler, kederler, hayâller, ümidler, sürurlar orada mahvolur; lâkin mezar hakikatin penâhı, esrâr-ı hilkatin cilvegâhıdır. Mezar ulviyeti sefâletten tecrîd, beşeriyeti melekiyete taklîb eder bir tasfiyegâh-ı âlîdir (s. 92).

Bu örnekte, mezarda hayat ışığı saçan gözlerin söndüğü, kalp atışının durduğu, hayatın son bulduğu anlatılmaktadır. Hayaller, ümitler, hüznler, kederler mezarda son bulur; ama mezar başka bir yaşamın balangıcıdır. İnsanlığı meleğe dönüştüren ulu bir arınma yeridir. Anlatıcı kişi bu paragrafta mezar kelimesini sıkça kullanmaktadır. Mezarın kendisi için hangi anlamları ifade ettiğinden bahsetmektedir.

- Mezar muvahhiş kollarını açmış, memlûkünü âmâk-ı âgûşuna davet ediyordu. Huzzâr, hayata karşı bir hande-i istihfâf ile geçen tabutun önünde ser-nigûn-ı hayret olarak sükût ediyor, insanlara hayatın hikmet-i yegânesini gösteren bu timsâl-i memâtın huzurunda düşünüyordu. Tabutu, oraya, cemiyetin ölümlere tahsis ettiği âmâk-ı muzlîmeye indirdiler.

Bir taşta dayanmış, gözleri kendisini ebediyen terk eden bu vücudun son ârâmgâhına merkûz, hazîn, sâkit; ameliyatı fersiz, mücevvef bir nazarla takip ediyor; vâlidesini oraya ne için koyduklarını anlayamıyordu.

Alnından soğuk soğuk terler dökülüyor, kalbini bir pençe tazyik ediyordu.

Birdenbire etrafta hüküm süren sükûnet içinde toprağın tahtalar üzerine sukutu işitildi.

Bu sadâ kulaklarında son bir vedâ gibi müthiş bir suretle tanîn-endâz oldu; asâbından bir seyyâle-i ra’şe cereyân etti; mezara atılmak, bu vücudu setreden tahtaları atıp vâlidesini mezarın kolları arasından kurtarmak istedi; lâkin heyhât!...

Mezar bir sür'at-i hârikûlâde ile doluyor, topraklar kurbanlarını âmâk-ı muzlimede bırakarak bir ejder gibi kabrin üzerinde şişiyordu (s. 142).

Yukarıda verilen ifadelerde anlatıcı kişi bir cenaze törenini tasvir etmektedir. Cenaze törenine gelen insanların suskun ve düşünceli oldukları gözlemlenir. Ölen kişi bir annedir. Burada bahsedilen anne aslında Halid Ziya'nın vefat eden annesidir. Bu annenin bir de evladı vardır. Hüzünlü gözlerle defin törenini seyretmekte ve annesini neden mezara koyduklarını sorgulamaktadır. Bu esnada soğuk soğuk terler, kalbi sıkışır. Yazar burada kendisini tasvir etmektedir. Ölümünden bahsedildiği için dramatik ton yoğun olarak kullanılmaktadır.

5.2.4. Esenlikli

- Gecenin letâfetinden istifade etmek üzere pencereleri açarak semâ-yı necm-âlûdu seyre dalmıştık. Hafif bir rüzgâr buharın sahraları tezyin ettiği çiçeklerden intişâr eden ruh-perver râyihaları bize isâl ediyordu.

Kuşların ziyâ-yı kamere karşı sürûrlu cıvıltıları, cereyân-ı lâtiyle hayâlimizi besleyen çayın sadâları o kadar güzel bir âheng-i tabî teşkil ediyor idi ki letâfetini seslerimiz ihlâl eder havfıyla sükût ediyorduk.

Hüküm sürmekte olan nîm bir zulmet arasında gözlerim seni temâşâyâ çalışıyordu. Şu esnâdaki hâlin şâirlerin sehâb-ı hayâlâtı arasında arz-ı dîdar eden hüsün timsâllerine şebih idi.

Bu aralık muhterizâne eğildin, söyleyeceğin söz kevâkibden, ağaçlardan hafî imiş gibi yavaş sesle kulağıma şu kelimeleri telâffuz ettin: Seni seviyorum!...

Nücûm evvelkinden ziyâde parlıyordu, kuşlar terennümlerini arttırmış idi (s. 64).

Esenlikli ton özellikleri gösteren bu örnekte mutluluk, sevinç duyguları ön plandadır. Bahar mevsimi, çiçek kokuları ve kuşların cıvıltıları mutluluk verici etkenlerdir. Anlatıcı kişi ve sevgilisi doğayla bütünleşmektedir. Sevgilisinin aşk itirafından sonra anlatıcı kişi için yıldızların parlaması ve kuşların şakıması artmaktadır.

- Gözlerinde o kadar aşk-perdâz handeler görülüyor idi ki bahar en şâirâne ibtisâmlarını onların reng-i lâciverdine bahşetmiş zannolunurdu. Yeni inkişâf eden güllerin elvân-i lâtifesi toplanmış, yanaklarında mevc vuruyordu.

Gözlerimin önünde genç kız şiirden, bahardan müteşekkil bir levha-i ruh-perver teşkil etmekte idi.

Mes'udâne çiçeklerin, otların arasından bir kelebek gibi pervâz ederek geçti.

Nazarım bu insan kıyafetindeki baharı meclûbâne takip ediyordu. Gördüm ki çiçekler arasında oturmuş, bedâyi-i tabiata tebessümlerle arz-ı muhabbet ediyordu.

Kuşlar, kelebekler etrafında tayerân ediyordu. Bunun yeni açmış bir çiçek olup olmadığına şüphedâr idiler.

Düşündüm ki aşk bir vücud olsaydı böyle olurdu.

Şitâb etmek, ayaklarına atılmak istedim. Lâkin korktum ki kanatlanıp uçmasın... (s. 120).

Yukarıdaki örnekte anlatıcı kişi genç bir kızıdan söz etmektedir. Genç kızın yanaklarının kırmızılığını güllerin rengine benzetmektedir. Anlatıcı, genç kızın şiirden ve bahardan meydana gelmiş bir tablo gibi tasvir etmektedir. Hızlı adımlarla yürüyüşünü de kelebeğe benzetmektedir. Kuşların ve kelebeklerin onu çiçek zannebileceğini düşünür. Genç kız, anlatıcıya göre aşkın vücut bulmuş hâlidir.

SONUÇ

Metindilbilim ölçütlerine göre incelenen çalışmada Özgür Yayınları'nın 2017 yılında yayınlamış olduğu Halid Ziya'nın "*Mensur Şiirler- Mezardan Sesler*" adlı eseri esas alınmıştır. Çalışmada öncelikle gönderimsel bağdaşıklık görünümünün tespit edilmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda inceleme yapılmıştır. Metinde sadece dilbilgisel özelliklerin değil anlam ve içeriğin de görülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Çözümlenen eser beş bölümde ele alınmıştır.

Birinci bölümde Halid Ziya Uşaklıgil'in hayatı, sanatı ve eserleri kaynak tarama yöntemiyle ele alınmıştır. Mensur Şiirler- Mezardan Sesler adlı eserden detaylı şekilde bahsedilmiştir. Halid Ziya, edebiyatımızda mensur şiir türünün öncülerinden kabul edilmektedir. Çözümlenen eser bu türde yazılan ilk eserlerdendir. Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirler- Mezardan Sesler adlı eserinde bir ön söz ve 47 tane mensur şiir bulunmaktadır. Mensur şiirlerde vezin ve kafiye aranmamaktadır. Halid Ziya "*Mensur Şiirler*" adlı kitabının ön sözünde bu yazıları kimse için yazmadığını söyleyerek "*sanat sanat içindir*" anlayışını benimsediğini dile getirmektedir.

İkinci bölümde dilbilim, metin, metindilbilim, metnin yapısı ve metinsellik ölçütleri ele alınmıştır. Metindilbilim, dilbilimin alt dallarından biri olarak kabul edilmektedir. 1981 yılında Coseriu'nun "*metindilbilim (text linguistics)*" terimini kullanmasıyla "*metin*" kavramı, dilbilim çalışmalarının yeni bir alt dalı haline gelmiştir. Metindilbilimin Türkiye'ye gelmesinde Fransızcadaki göstergebilim çalışmaları etkili olmuştur.

Metinler, kendiliğinden oluşmamaktadır. Belirli kurallarla biraraya gelirler. Metnin oluşması için bazı ölçütler gerekli olduğu bilinmektedir. Halliday ve Hasan metinlerdeki bağdaşıklık ilişkilerini beş başlıkta ele almaktadır.

1. Gönderim
2. Değiştirim
3. Eksiltme
4. Sözcüksel Bağdaşıklık

5. Bağlaçlar

Metinde ifade edilen konuların kendisinden önce ve sonra gelen konularla ilgili olması gerekmektedir. Metnin oluşması için bir bütünlükten söz edilmelidir. İncelenen eserde geçen cümlelerin de anlamlı bir bütün oluşturması için zamirler, gösterme sıfatları, belirteçler, iyelik ekleri, ilgi ekleri, şahıs ekleri, belirtme durumu ekleri görev almıştır.

Üçüncü bölümde bağdaşıklık öğelerinden olan artgönderimsel yapılar tespit edilmiştir. Özellikle adıl kullanımıyla yapılan artgönderimler esere hâkimdir. Kişi adıları ile yapılan artgönderimler oldukça fazladır. Eserde “ben, sen, o, biz, siz, onlar” kişi adıları ile yapılan artgönderimler tespit edilmiştir. Eserin geneline bakıldığında en sık kullanılan ben ve sen adıdır. Gösterme adılarına da eserde sıkça rastlanmaktadır. Özellikle “o, onlar, bu, bunlar” gösterme adlarıyla yapılan gönderimler oldukça fazladır. Dönüşlülük adıyla yapılan artgönderimlere de yer verilmektedir. Adılar önceki cümlede ifade edilen sözcükleri karşılayarak artgönderim yapmaktadır. Artgönderimler, eserde tekrarları azaltmaktadır. Gösterme sıfatlarından ise en çok “bu” ve “o” sıfatları ile gönderim yapılmıştır. Sıfatların kullanılmasıyla eserdeki ahenk daha kolay sağlanmıştır.

Ardıl/bağımlı gönderim öğelerinden olan iyelik ekleri, ilgi ekleri, belirtme durum ekleri, kişi ekleri de incelenmiştir. Bu eklere çok sık yer verilmiştir. İncelenen bir diğer başlık biçimsel/sözlüksel bağdaşıklık öğelerinden olan deyiştirimdir. Değiştirimde bir metin unsuru metnin ilerleyen bölümlerinde içeriğe bağlı olarak tekrar ortaya çıkar. Bu eserde deyiştirim öğelerine fazla rastlanmamıştır. Sadece “öyle” ve “böyle” deyiştirim öğeleriyle ilgili sınırlı sayıda örnek bulunmuştur.

Eserde tekrarlar da tespit edilmiştir. Aynı sözcükle, eş-yakın anlamlı sözcükle, karşıt anlamlı sözcükle, sözcük öbekleriyle yapılan tekrarlar ve cümle tekrarlarına örnekler verilmiştir. Bu tekrarlar metin içinde harmanlanmıştır. En fazla tekrar aynı sözcüğün tekrarı ile yapılmıştır.

Ele alınan eserde eksilteli yapılar incelenmiştir. Eksilteli yapılar ele alınırken özne eksikliği, yüklem eksikliği, nesne eksikliği, tamlayan eksikliği ve tümleç eksikliği olarak beş başlıkta ele alınmıştır. Halid Ziya, eserinde bir sözcük, söz öbeği veya cümle eksiltisi

yapmıştır. Örneklerde de görüldüğü gibi yapılan bu eksilteler, cümlede herhangi bir değişikliğe yol açmamıştır. Cümlelerin anlamlarında bir kargaşaya sebep olmamıştır. Bu yapılar yazıdan ve süreden tasarruf sağlamaktadır. Ayrıca eksilteli yapılar metne akıcılık ve duruluk kazandırmaktadır.

Dördüncü bölümde “*tutarlılık*” yani “*metindeki mantıksal bağlantı*” ifade edilmektedir. Bu bölümde özelleştirme bağlantısı, neden-sonuç bağlantısı, karşılaştırma bağlantısı ve zaman bağlantısı ele alınmıştır. Eserin tutarlılık durumu incelendiğinde her bir mensur şiirin bütünlük sağladığı görülmektedir. Eser tutarlı bir yapı teşkil etmektedir.

Beşinci bölümde ise metnin tonları işlenmiştir. Eserde en çok ele alınan tonlar dramatik, içsel ve dokunaklı tonlardır. Mensur Şiirler’de duygusal konular, evrensel konular ve kozmik konular anlatılmaktadır. Halid Ziya aşk, nefret, karamsarlık gibi duygusal konuları; Bir Hayâl, Tahattur, İncizâb, Müteverrim, Ağlarım, Hayat mıdır?, Bir İntihar-ı Mükerrer, Heyhât Bir Rüya İdi!, Bir Kalp ki Bir Mezar, Yâd-ı Hazîn, Sarı Gül, Hande-i Girye-nâk, Girye-i Hande-nâk, Hatırlar mısın?, Ne Demiştin?, Çoban Kızı, Mâzi, Raksân, Cevalân, Bir Hitâb, Denizde, Sahrada, İstiğrak, Bir Hatıra, İnsan, Genç Kız, Bir İhtiyâc-ı Ruh, Kamere Karşı, Şair, O da Beni Seviyor, Şinâver, Bir Gece adlı mensur şiirlerinde dile getirmektedir.

Evrensel konuları işleyen mensurelerde dünyadaki sıkıntılar, haksızlıklar anlatılmaktadır. Zevce, Cenk, Hayât-ı Fuşş-âlûd, Düşünüyorum gibi mensureler bu konuları işlemektedir. Kozmik konuları işleyen mensureler ise şu şekilde sıralanmaktadır: Seyyâr-ı Fezâ, Nessâr-ı Hayat, Şelâle-i Müncemid, Fevvâre-i Âteşin, Fırtına, Gurûb, Girye-i Tabiat, Zühre’ye, Bir Levha-i Bahar. Bu mensurelerde evrenle ilgili konular anlatılmaktadır.

Halid Ziya, Mezardan Sesler bölümünde ise annesi Behiye Hanım’ı kaybetmenin verdiği duygularla ölüm konusunu daha geniş işlemektedir. Eserin bu bölümünü ölüm ve yaşam üzerine derin düşüncelere daldığı günlerde kaleme almıştır. İnsanın acizliği, hiçliği, bilinmezliği anlatılmak istenmiştir. Türk edebiyatında, Servet-i Fünun Dönemi’nde sıkça karşılaşılan bireyin dünyayla arasındaki kavga, ölüm temasıyla harmanlanarak ele alınmaktadır.

KAYNAKÇA

Akalın, L.S. (1962). *Halid Ziya*. Varlık Yayınları.

Akbayır, S. (2010). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Pegem Akademi Yayınları.

Akı, N. (1970). *Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirleri*. A.Ü., Ed. Fak. Araştırma Dergisi. I (1): 1

Aksan, D. (2020). *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. (3. Baskı). Bilgi Yayınevi.

Aksan, D. (2020). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. (7. Baskı). TDK Yayınları.

Aktulum, K. (2004). *Parçalılık Metinlerarasılık*. (1. Baskı). Öteki Yayınevi.

Andı, M.F. (1997). *Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri II "Mezardan Sesler"*. İlmî Araştırmalar 4: 15

Armağan, S. (2020). *Ömer Seyfettin'in Başını Vermeyen Şehit Hikâyesinde Sözcüksel Bağdaşıklık*. Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi. (Özel Sayı). 65-82.

Balcı, H. (2018). *Metindilbilimin ABC'si* (1. Baskı). Say Yayınları.

Balyemez, S. (2011). *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Metin Dil Bilimsel Yapısı* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri* (1. Baskı). Baha Matbaası.

Bayraktar, N. (2020). *Dil Bilimi*. (7. Basım). Nobel Yayınları.

- Bilgegil, M.K. (2014). *Türkçe Dilbilgisi* (2. Baskı). Salkımsöğüt Yayınları.
- Böler, T. (2022). *Türkiye Türkçesi Biçim Bilgisi- I.* (3. Baskı). Kesit Yayınları.
- Çetişli, İ. (2000). *Halid Ziya Uşaklıgil*. Şûle Yayınları.
- Delice, H.İ. (2017). *Sözcük Türleri*. Asitan Kitap.
- Demirci, K. (2021). *Türkoloji İçin Dilbilim*. (5.Baskı). Anı Yayıncılık.
- Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi* (1. Baskı). (A.U. Elöve, Çev.). Kabalcı Yayınevi. (1921, 1. Baskı)
- Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi Uygulamalı Bir Yaklaşım*. (1. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Ediskun, H. (2017). *Yeni Türk Dilbilgisi*. (13. Basım). Remzi Kitabevi.
- Ekrem, R. M. (1301). *Takdir-i Elhan*. Dersaadet: Mahmut Bey Matbaası.
- Ergin, M. (2002). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gencan, T. N. (1974). *Dilbilgisi*. Kanaat Yayınları.
- Günay, D. (2004). *Dil ve İletişim*. Multilingual Yayınları.
- Günay, D. (2017). *Metin Bilgisi* (5. Baskı). Papatya Yayıncılık.
- Halliday, M. A. K., Hasan R. (1976). *Cohesion in English*. London Yayınları.
- Hengirmen, M. (2009). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Engin Yayınevi.

- Hisarcıklılar, E. (2010). *Edebiyatımızda Yeni Bir Tür: Halit Ziya'nın 'Mezardan Sesler' Adlı Mensur Şiiri*. Bizim Külliye. (8). 56-59.
- Huyugüzel, F. (2004). *Halid Ziya Uşaklıgil*. (1. Baskı). Akçağ Yayınları.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü* (1.Baskı). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy S. (2019). *Dilbilim Sözlüğü* (3.Baskı). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kaplan, M. (1998). *Kültür ve Dil* (11. Baskı). Dergâh Yayınları.
- Kara Kütükçü, N. (2022). *Sezai Karakoç'un "Köşe" Şiirinin Kültürdilbilim Açısından İncelenmesi*. ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 261-282.
- Karaağaç, G. (2016). *Türkçenin Dil Bilgisi* (3. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Kıran, Z. ve KIRAN, A. (2018). *Dilbilime Giriş* (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Kocasavaş, Y. (2004). *Türkçe'de Şahıs Zamirleri* (1. Baskı). TDK Yayınları
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü* (1. Baskı). TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri* (3. Baskı). TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri* (6. Baskı). TDK Yayınları.
- Martinet, A. (1960). *İşlevsel Genel Dilbilim* (1. Baskı). (B. Vardar, Çev.). Multilingual Yayınları. (1998, 1. Baskı).
- Onursal, İ. (2003). *Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık*. Günümüz Dilbilim Çalışmaları (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ayşe Kıran, Doç. Dr. Ece Korkut, Dr. Suna Ağildere), İstanbul: Multilingual Yayınları. S.121-132.

- Önertoy, O. (1995). *Halid Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özer, Z., Yapıcı, F., ve Aktay, Ş. (2021). *Metindilbilim (Tarih-Kuram-Uygulama)* (1.Baskı). Doğu Kitabevi.
- Rifat, M. (2020). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları-1* (8. Baskı). YKY Yayınları.
- Saussure, F. (1916). *Genel Dilbilim Dersleri* (1. Baskı). (B. Vardar, Çev.). Birey ve Toplum Yayınları. (1985, 1. Baskı).
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. (2019). TDK Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (1969). *Kırk Yıl. İnkılap ve Aka Kitapevleri*.
- Uşaklıgil, H. Z. (2017). *Mensur Şiirler- Mezardan Sesler* (2. Baskı). Özgür Yayınları.
- Uzun-Subaşı, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*. Simurg Yayınları.
- Üstünoğlu, K. (2002). *Dil Yazıları* (1. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. TDK Yayınları.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Multilingual Yayınları.